

Masteroppgave i bosnisk, kroatisk og serbisk språk
Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk
Universitetet i Oslo
Våren 2006

DET KULINARISKE IMPERATIV –

EN KOMPARATIV SEMANTISK ANALYSE AV VERBALASPEKT I BOSNISK, KROATISK OG SERBISK OG RUSSISK IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV I OPPSKRIFTER

Silje Susanne Alvestad

Forkortelser og symboler

B	bosnisk
biasp	verbet er biaspektuelt
BKS	bosnisk, kroatisk og serbisk
delim	verbet har betydning av delimitativ aksjonsart
distr	verbet har betydning av distributiv aksjonsart
kumul	verbet har betydning av kumulativ aksjonsart
I	verbet er imperfektivt
INF	infinitiv
INF _{D-M}	deontisk-modal infinitiv
IPF	imperfektivt
IMP	imperativ
K	kroatisk
P	verbet er perfektivt
perdur	verbet har betydning av perdurativ aksjonsart
PF	perfektivt
RU	russisk
S	serbisk
T-AST	<i>time of assertion</i>
T-DS	<i>time of distinguished state</i>
T-SIT	<i>time of situation</i>
T-SS	<i>time of source state</i>
T-TS	<i>time of target state</i>
T-T	<i>time of telos</i>
TU	<i>time of utterance</i>
\subset	er inkludert i
\supset	inkluderer
$<$	(ved situasjoner:) kommer forut for; (ved variabelen X:) er mindre enn
$>$	(ved situasjoner:) kommer etter; (ved variabelen X:) er større enn

= er lik; sammenfaller med

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INTRODUKSJON	
1.1 Innledning	1
1.2 Problemstillinger og hypoteser	
1.2.1 Problemstillinger	2
1.2.2 Hypoteser	3
1.3 Disposisjon	4
2. TEORETISK RAMME	
2.1 Aspektologi	
2.1.1 Generell og slavisk aspektteori	5
2.1.2 Aspekt som en relasjon mellom tidsintervaller	8
2.1.3 Aspekt i imperativ og infinitiv	
i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk	11
2.1.4 Relevante observasjoner i tilknytning til aspektbruk	
i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk i forhold til hverandre	13
2.2 Modalitet	14
2.3 Metode	16
2.4 Korpus	19
3. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: DET TRANSITIVE 'Å STEKE'	21
4. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: DET TRANSITIVE 'Å KOKE' OG 'Å LA NOE SURRE ELLER FRESE'	
4.1 Det transitive 'å koke'	39
4.2 Det transitive 'å la noe surre eller frese'	49
5. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: 'Å BLANDE'	

5.1 'Å kna; elte'	57
5.2 'Å piske egg, eggeplommer, eggehvite, smør eller fløte'	61
6. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: 'Å SKJÆRE' OG 'Å HAKKE'	69
7. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: 'Å TILSETTE'	
7.1 'Å bestrø' og 'å dynke'	79
7.2 'Å fylle noe med noe'	84
8. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	
8.1 Oppsummering	89
8.2 Hvordan funnene stemmer overens med hypotesene	89
8.3 Konklusjon	93
9. BIBLIOGRAFI	
9.1 Ekserpert litteratur	95
9.1.1 Kokebøker	95
9.1.1.1 Bosniske, kroatiske og serbiske	95
9.1.1.1.1 Bosniske	95
9.1.1.1.2 Kroatiske	95
9.1.1.1.3 Serbiske	95
9.1.1.2 Russiske	95
9.1.2 Nettsider	
9.1.2.1 Bosniske, kroatiske og serbiske	96
9.1.2.1.1 Bosniske	96
9.1.2.1.2 Kroatiske	96
9.1.2.1.3 Serbiske	96
9.2 Ordbøker	
9.2.1 Bosniske, kroatiske og serbiske	97

9.2.2 Russiske	97
9.2.3 Andre	97
9.3 Litteraturliste	97

1. INTRODUKSJON

1.1 Innledning

Bakgrunnen for denne studien er en fascinasjon for en kategori som er grammatikalisert¹ i slaviske språk, men som må uttrykkes ved hjelp av leksikalske midler² i norsk. Det er til å bli begeistret av at det for hvert norsk verb som hovedregel finnes to verbformer i slaviske språk, som betegner hver sin del av den samme handlingen. Et fint eksempel er det bosniske, kroatiske og serbiske³ aspektparet⁴ *loviti - uloviti*, og det tilsvarende russiske *lovit' - pojmat'*, der det imperfektive korrelatet kan oversettes med 'å prøve å fange', mens det perfektive betyr 'å fange'. I slike sammenhenger kan språket vårt lett virke både upresist og klumpete.

Videre kommer aspektkategorien til uttrykk ikke bare i indikativ, men også i modale kontekster. Den omfatter altså ikke bare handlinger som har skjedd en gang i fortiden, skjer i taleøyeblikket eller helt sikkert skal skje på et tidspunkt i fremtiden. Aspektkategorien må tas i betraktning også i situasjoner der en handling kanskje skal utføres en gang frem i tid. Dette gjelder imperativ og imperativisk infinitiv, slik disse verbalformene brukes i kokebøker og beslektet litteratur.⁵ Vår studie er viet denne problemstillingen.

Den typen imperativ som hovedsakelig er behandlet i aspektlitteraturen, er den som brukes i dialogsituasjoner. I slike tilfeller er imidlertid konstruksjonene relatert til ytringstidspunktet. Dette gjelder ikke for den varianten av imperativ og infinitiv som brukes i oppskrifter. Her er verbalformene ikke forankret til noe taleøyeblikk, i tillegg til

¹ At en kategori er grammatikalisert, betyr at det finnes klare regler for når et medlem av kategorien skal brukes fremfor et annet. Zaliznjak og Šmelëv skriver om aspektkategorien i russisk at den er grammatikalisert fordi den er absolutt, det vil si at hvert eneste russisk verb enten er imperfektivt eller perfektivt (Zaliznjak og Šmelëv 2000:10).

² For eksempel må det progressive bosniske, kroatiske og serbiske *pisao je*, og det russiske *pisal* i henholdsvis *Pisao je pismo kad smo se vratili* og *On pisal pis'mo kogda my vernulis'* oversettes til norsk med 'han var i ferd med å skrive et brev'.

³ I utgangspunktet utgjør bosnisk, kroatisk og serbisk tre standardspråk (Mønnesland 2004:41). I denne studien vil vi likevel oftest behandle dem som ett språk, fordi de utgjorde varieteter av det samme språket, serbokroatisk, inntil for om lag ti år siden, og derfor er svært like. For hvert eksempel fra BKS i analysedelen vil vi likevel spesifisere om dette er bosnisk, kroatisk eller serbisk. Vi vil også kommentere dersom funn i ett av språkene i et tilfelle skiller seg betydelig fra de to andre.

⁴ Et aspektpar er et sett som består av ett imperfektivt og ett perfektivt verb, der betydningsforskjellen bare er aspektuell. Aspektforskere er uenige om kriteriene her. Vi har valgt å behandle verbparene i teksten som aspektpar for å illustrere hvordan det i slaviske språk finnes flere verb som betegner forskjellige deler av mer eller mindre den samme handlingen.

⁵ Fellesnevneren er skriftlige instruksjoner, der adressaten er udefinert.

at flere instruksjoner gis etter hverandre, skriftlig. Derfor blir det ekstra interessant å se hvordan aspektkategorien fungerer i slike situasjoner.

Videre er det liten tvil om at russisk er det slaviske språket som det finnes mest aspektlitteratur om. Russisk er likevel et av språkene i denne komparative analysen, fordi interesseområdet vårt er lite beskrevet selv her. Dessuten utgjør kokebøker et univers som fortjener oppmerksomhet.

Imperativ og infinitiv har blitt noe oversett i slavisk aspektlitteratur. For eksempel er disse to verbalformene ikke behandlet i det hele tatt i en av de nyeste omfattende monografiene om aspekt i slaviske språk (Dickey 2000). Herbert Galton stilte imidlertid følgende retoriske spørsmål i 1976 (1976:244): Hvis aspektopposisjonen er nøytralisert i infinitiv, hvorfor skulle Turgenev anstrenge seg for å variere aspektbruken i blant annet denne verbalformen?

Det blir spennende å se om Galton hadde rett i antydningen sin.

1.2 Problemstillinger og hypoteser

1.2.1 Problemstillinger

I denne studien ønsker vi å finne ut følgende:

- 1) Hvordan brukes verbalaspekt i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk i forhold til hverandre?
- 2) Hvordan brukes verbalaspekt i imperativ og deontisk-modal infinitiv i forhold til hverandre, i de to språkene?
- 3) Hvilke regler gjelder for bruk av verbalaspekt i imperativ og deontisk-modal infinitiv, i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk?
- 4) Hvilke betydninger av imperfektivt aspekt forekommer i imperativ og deontisk-modal infinitiv, slik disse verbalformene brukes i oppskrifter, i de to språkene?
- 5) I hvilken grad er det mulig å gi en formell presentasjon av aspektbruk i imperativ og deontisk-modal infinitiv, ved bruk av Wolfgang Kleins begrepsapparat (Klein 1995)?

1.2.2 Hypoteser

På bakgrunn av eksisterende aspektlitteratur har vi fem hypoteser som vi vil forkaste, nyansere eller bekrefte i løpet av studien vår.

- Dickey (2000:260) konkluderer i monografien sin med at perfektivt aspekt, i forskjellige former for fortid og presens, er mer akseptabelt i ”serbokroatisk” enn i østslaviske språk, deriblant russisk. En utvidet tolkning her gir at dette også gjelder for imperativ og infinitiv. Videre har Benacchio (2004:274) sammenlignet aspektbruken i imperativ i sydslaviske språk og russisk, og konkludert med at imperfektivt aspekt brukes oftere i russisk enn i de sydslaviske språkene. ”Serbokroatisk” er angivelig det sydslaviske språket, etter slovensk, der man i størst grad velger perfektivt aspekt i imperativ. Dette begrunner følgende hypotese:

1’) Perfektivt aspekt brukes oftere i bosnisk, kroatisk og serbisk enn i russisk.

- Forskere som har undersøkt aspektbruken i imperativ i russisk (Padučeva 1996; Šaronov 1992; Šmelev 1959; Khrakovskij 1988; Benacchio 1993, 2002, 2004; Durst-Andersen 1992; Rassudova 1982), har stort sett konsentrert seg om dialogsituasjoner. En typisk kontekst er forholdet mellom en vert og gjestene hans eller hennes. I slike tilfeller er imperfektivt aspekt vanlig. Et tilsvarende imperfektivt domene er ikke dokumentert for infinitiv, så langt vi har sett. Det kan derfor tenkes at det ved imperativ finnes pragmatiske forhold som utløser imperfektivt aspekt, som ikke er til stede ved infinitiv. En hypotese er at dette også gjelder for bosnisk, kroatisk og serbisk. Dette begrunner følgende hypotese:

2’) Imperfektivt aspekt brukes oftere i imperativ enn i deontisk-modal infinitiv i begge språk.

- Galton (1976:230) skriver at betydningsforskjellene mellom imperfektivt og perfektivt aspekt av og til er så små i imperativ, at de knapt påvirker det taleren ønsker å formidle. Angivelig (op. cit.:243) gjelder dette i enda større grad infinitiv. Dette begrunner hypotesen nedenfor:

3’) Det er stor grad av valgfrihet knyttet til aspektbruken i imperativ og deontisk-modal infinitiv. Valgfriheten er størst i deontisk-modal infinitiv.

- Flere aspektforskere, blant andre Padučeva (1996:67-75), har påpekt at imperfektivt aspekt har flere betydninger i imperativ enn i indikativ. En hypotese er at det samme gjelder infinitiv når verbalformen brukes imperativisk. Videre skriver Benacchio (1993:20-21) at i tilfeller der oppfordringen samsvarer med det mottakeren ønsker, vil imperfektiv imperativ virke høfligere enn perfektiv. Dette begrunner følgende hypotese:
 - 4') Særlig i imperativ, men også i deontisk-modal infinitiv, vil imperfektivt aspekt ha ikke-deskriptive betydninger. For eksempel vil imperfektivt aspekt i noen tilfeller være høfligere enn perfektivt i imperativ i russisk.
- Klein (1995:687) skriver at en imperativ ikke kan fungere som referansepunkt, og at referansepunkt i indoeuropeiske språk normalt gis i form av finite setningsledd (op. cit.:690). Angivelig kan ikke ubøyde verbformer være referansepunkt for andre verbformer. Dette begrunner hypotesen nedenfor:
 - 5') En standard formalisering av aspektkategorien ved hjelp av begreper som referansepunkt, kan ikke uten videre overføres til aspekt i imperativ eller infinitiv.

1.3 Disposisjon

Etter denne korte innføringen følger et kapittel der vi først behandler det teoretiske rammeverket for denne studien. Vi vil legge vekt på aspektologi og modalitet. Så vil vi gjøre kort rede for hvordan arbeidet vårt har foregått, samt hva som danner grunnlaget for analysen.

Deretter vil vi i løpet av fem kapitler ta for oss et utvalg situasjoner som er typiske i tilknytning til matlaging: å steke noe i stekeovn/stekepanne, å koke noe, å la noe surre eller frese, å blande deig, å piske egg, smør eller fløte, å skjære noe, å strø og å helle noe over noe, samt å fylle noe med noe. For hver situasjon vil vi først presentere de mest brukte verbene i en tabell, der bosnisk, kroatisk og serbisk vil ha hver sin kolonne. Dette fordi man i de tre språkene av og til velger forskjellige verb, og/eller fordi disse verbene

er normert på ulik måte.⁶ Russisk vil naturligvis ha en kolonne for seg selv. Som hovedregel vil de mest frekvente verbene stå øverst i tabellen.

Etter tabellen vil vi for hver situasjon først redegjøre for hvilke syntaktiske omgivelser de aktuelle imperfektive og perfektive verbene forekommer i, i de to språkene. I behandlingen av situasjonene vil hoveddelen bestå av analyse og diskusjon av bosniske, kroatisk og serbiske og russiske eksempler. Vi vil legge mest vekt på tilfeller der imperfektive verb er brukt, og disse vil vi oftest presentere først. På denne måten vil vi komme frem til hva betydningen av de aktuelle verbene faktisk er. Dette vil være bakgrunnen vår når vi så sammenligner hvordan imperfektive og perfektive verb brukes i forhold til hverandre, i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk.

Avslutningsvis vil vi i kapittel 8 oppsummere arbeidet vårt og redegjøre for hvordan funnene stemmer overens med hypotesene våre. På denne bakgrunnen vil vi trekke overordnede konklusjoner.

2. TEORETISK RAMME

2.1 Aspektologi

2.1.1 Generell og slavisk aspektteori

Comrie (1976:3) definerer aspekt som ulike måter å betrakte en situasjons interne tidsmessige beskaffenhet på. Mens tempus angir *når* en situasjon gjelder, gjerne i forhold til et annet tidsintervall, oftest taleøyeblikket (op. cit. 2), sier aspekt noe om *hvordan* denne situasjonen foregår i tid. En situasjon kan presenteres som et enkelt, komplett hele, eller med fokus på en midtre fase (op. cit. 23-24). I slaviske språk vil dette ofte gjøres ved bruk av henholdsvis et perfektivt og et imperfektivt verb.

Aspektualitet er et fenomen som kommer til uttrykk i mange språk. Forskjellene ligger i måten kategorien fremkommer på, samt i hvilken grad den er grammatikalisert. I slaviske språk, i studien vår representert ved bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk, kan man gi instruksene 'kok potetene, samtidig som du steker fisken i stekeovn', bare ved å bruke to imperfektive verb. Man sier da henholdsvis *kuhajte/kuvajte krumpir/krompir i pecite ribu, og varite kartofel' i pekite rybu*. I slaviske språk har alle verb et aspekt, og

⁶ Den normerte varieteten i bosnisk og kroatisk er *ijekavisk*, mens den i serbisk er *ekavisk*. Derfor vil for eksempel *sjeći - isjeći* i bosnisk og kroatisk, skrives *seći - iseći* i serbisk. Et annet eksempel er det serbiske *kuvati - skuvati*, som i bosnisk og kroatisk skrives *kuhati - skuhati*.

det finnes regler for når aspektene skal brukes i forhold til hverandre. I disse språkene er aspekt altså en grammatisk kategori.

Det er lite forskere er enige om innen slavisk aspektologi. Blant annet hersker det uenighet om hvordan man skal definere det semantiske innholdet i perfektivt og imperfektivt aspekt (Timberlake 1985:153). En mulighet er å argumentere for at et aspekt har flere betydninger, og så presentere samtlige varianter. En annen mulighet er å finne fellesnevneren for de forskjellige variantene. Ved en slik metode kommer man frem til aspektenes *invariantsbetydninger*, det vil si de betydningene som er konstante, og altså ikke avhenger av konteksten (Galton 1976:286).

På bakgrunn av slike invariante betydninger kan man videre definere perfektivt og imperfektivt aspekt i forhold til hverandre, på forskjellige måter. Et sentralt eksempel er Jakobsons (1971:3-6) teori om perfektivt og imperfektivt aspekt som henholdsvis det markerte og umarkerte medlemmet av aspektopposisjonen i russisk. Han definerer perfektivt aspekt positivt, ved å si at dersom dette aspektet har egenskapen A, vil intet være sagt om A for imperfektivt aspekt. Imperfektivt aspekt vil altså ha egenskapen $\pm A$. På denne måten er aspektopposisjonen binær, og ifølge Jakobson subordinativt asymmetrisk⁷ (Smith 1997:9, henviser til Chvany 1975:82).

Vi kommer til å basere oss på Jacobsons markerhetsteori i behandlingen vår av aspekt, både i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk. Likevel vil vi nedenfor presentere de betydningene av imperfektivt og perfektivt aspekt, som oftest går igjen i aspektlitteraturen om bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk.

En noe forenklet tilnærming er i så måte å hevde at imperfektivt aspekt betegner en prosess, mens perfektivt aspekt angir en avsluttet engangshandling. Det er riktig at imperfektivt aspekt ofte brukes for å angi situasjoner⁸ med utstrekning i tid, og situasjoner som pågår mens noe annet inntreffer. Det dreier seg da om henholdsvis en durativ og progressiv manifestasjon av imperfektivt aspekt. Imidlertid betegner verken

⁷ Innen lingvistikken kan man presentere medlemmene av en kategori på ulike måter i forhold til hverandre (Smith 1997:9). En kategori er symmetrisk hvis alle medlemmene har hver sin positive verdi, for eksempel A og B. Et slikt system er *ekvipollent*. En kategori kan være asymmetrisk på to måter. Dersom et medlem er kjennetegnet ved +A, og det andre ved -A, er opposisjonen *privativ*. Opposisjonen er *subordinativ* når det ene medlemmet har egenskapen +A, mens det andre har egenskapen $\pm A$, som i Jakobsons aspektteori.

⁸ Vi bruker begrepet 'situasjon' her som en samlebetegnelse på blant andre Vendlers *states*, *activities*, *achievements* og *accomplishments*. Vi kommer nærmere tilbake til de to siste situasjonstypene. For en definisjon av de øvrige, se f.eks. Zalaznjak & Šmelëv (2000:55-56).

*čítat*¹ eller *čítal*¹ i henholdsvis *Da li si čítao "Rat i mir"?*, og *Ty čítal "Vojnu i mir"?*, noen prosess, men en avsluttet handling. Denne spesielle lesningen av imperfektivt aspekt kalles *konstatacija fakta* i russisk aspektologi. I denne studien kommer vi til å bruke begrepet *statement of fact* om denne betydningen av imperfektivt aspekt (Smith 1997:158).

En annen innvending mot den forenklede opposisjonen ovenfor er verbalfrasene *nekoliko minuta porazgovarati*^{delim}, 'å snakke sammen noen minutter', og *poguljat*^{delim} *v parke 2 časa*, 'å spasere i parken i to timer'. Begge situasjonene har utstrekning i tid, men er gjengitt ved perfektive verb. Selv om de er uttrykt i form av perfektive verb, er de ikke avsluttede, i alle fall ikke endelig. For eksempel er det ingen ting i veien for at spaserturen i parken kan foregå også etter de to timene.

Beslektet med de noe upresise definisjonene ovenfor er idéen om at perfektivt aspekt gjengir kortvarige situasjoner, mens imperfektivt aspekt benevner langvarige (Comrie 1976:16-17). Man kan si at 'noen minutter' og 'to timer' ovenfor, ikke er lang tid. Det finnes imidlertid verbalfraser som *prožit*^{perdur} *vsju žizn' v Moskve*, 'å leve hele livet i Moskva'. I de fleste tilfeller tar et livsløp ganske lang tid.

Perfektive verb med betydning av delimitativ og perdurativ aksjonsart viser at det heller ikke er korrekt at perfektivt aspekts viktigste funksjon er å presentere en situasjon som punktuell (op. cit.:17). Da er det bedre å si at perfektivt aspekt presenterer en situasjon som total, det vil si som inkluderer både begynnelse, et midtparti og slutt (op. cit.:18, 21). Det finnes imidlertid et begrep som er beslektet⁹ med totalitetsdefinisjonen, og som er spesielt vesentlig for denne studien: *telisitet*.

En *telisk* verbalfrase (op. cit.:45) denoterer en situasjon som består av et sluttpunkt, og en prosess som leder frem mot dette sluttpunktet (op. cit. 47).¹⁰ Slike situasjoner tilsvarende *accomplishments* i for eksempel Vendlers terminologi. I russisk aspektologi kalles to verb, hvorav det imperfektive betegner en prosess som leder frem mot et *mål*,¹¹ og det perfektive i tillegg angir dette målet, eller kulminasjonen, et *predel'naja vidovaja*

⁹ Ordet 'beslektet' må presiseres: en telisk verbalfrase vil være total, men en total verbalfrase vil ikke nødvendigvis være telisk, jf. verb med betydning av delimitativ aksjonsart.

¹⁰ Situasjoner som benevnes ved teliske verbalfraser, tilsvarende *accomplishments* i eksempelvis Vendlers terminologi (Comrie 1976:44).

¹¹ Heretter skal vi kalle dette målet *telos*, derav begrepene *telisk* og *atelisk*. 'Telos' er et gammelgresk ord for 'punkt' eller 'slutt' (Comrie 1976:44). En atelisk verbalfrase benevner en situasjon som ikke kulminerer i et sluttpunkt.

para (Zaliznjak & Šmelëv 2000:53). *Predel'nyj* kan oversettes med 'som leder frem mot, eller har betydning av, en grense'.

Aspektforskere bruker begrepet *predel* på ulik måte. Noen definerer det som en aktuell grense, det vil si det tidspunktet der situasjonen, i den konkrete sammenheng, slutter å gjelde. For eksempel vil den aktuelle grensen for situasjonen som verbalfrasen *poguljat' v parke 2 časa* denoterer, være det tidspunktet der de to timene er over. I denne studien skal vi imidlertid basere oss på en snever definisjon. *Predel* vil da ha betydning av en *inherent*, eller indre grense, det vil si et punkt som prosessen ikke lenger kan fortsette etter (op. cit. 53-54). Den nevnte verbalfrasen har ingen inherent grense, siden den i en kontekst i for eksempel fortid, fint kan etterfølges av setninger som 'og fem timer senere spaserte vi faktisk fortsatt i parken'. *Poguljat' v parke 2 časa* er således en *atelisk* verbalfrase. Av dette følger at *inherent grense* og *telos* er det samme.¹²

Ideelt sett benevnes alle situasjonene som er gjenstand for vår analyse, ved slike *predel'nye*, eller *teliske* aspektpar. Ideelt sett er de altså alle *accomplishments*.

Avslutningsvis skal vi legge til at imperfektivt aspekt ofte tilskrives betydning av gjentatt handling. En handling kan gjentas på flere måter, men den som forekommer i vår analyse, skal vi nedenfor omtale som *iterativ-habituell*.¹³ Videre gjelder for russisk, sannsynligvis også for bosnisk, kroatisk og serbisk, at imperfektivt aspekt ofte velges i tilfeller der den viktige informasjonen ikke ligger i verbet, men i et annet setningsledd (Forsyth 1970:84-87). I våre situasjoner er dette andre setningsleddet oftest et måtesadverbial.

2.1.2 Aspekt som en relasjon mellom tidsintervaller

I denne studien skal vi legge til grunn en teori der aspekt er definert ved en relasjon mellom tidsintervaller. Flere forskere har vært opptatt av forholdet mellom predikater og tid.¹⁴ En av dem som har fått størst gjennomslag, er Reichenbach, som lanserte begrepet 'referansepunkt' i tilknytning til tempus og aspekt i engelsk (Timberlake 1985:153-168;

¹² Vi kommer heretter hovedsakelig til å bruke det sistnevnte av de to begrepene, altså 'telos'.

¹³ Benevnelser som går igjen i aspektlitteratur og skolegrammatikker, er *iterativ*, *habituell* og *repetitiv*. Spesielt er det av og til uklart hva som er forskjellen mellom *habituell* og *iterativ* betydning. Imidlertid har eksempelvis Dickey (2000:50) kommet med en oversiktlig løsning. Han skiller mellom *habituell* og *repetitiv* betydning. 'Habituell' angir et ubestemt antall gjentakelser, og involverer ofte uttrykk som 'hver dag', mens 'repetitiv' refererer til et begrenset antall repetisjoner.

¹⁴ For en nærmere diskusjon om dette, se Timberlake 1985.

henviser til Reichenbach 1947:287-298). Han opererte med tre typer tidsintervaller, henholdsvis *S* for *speech time*, *E* for *event time* og *R* for *reference time*. I arbeidet vårt skal vi basere oss på Kleins overføring av teorien til russisk aspekt (1995:686-694).

Også Klein bruker tre tidsintervaller, henholdsvis *TU* for *time of utterance*, *T-SIT* for *time of situation* og *T-AST* for *time of assertion*. *TU* er ytringstidspunktet, *T-SIT* er tidsintervallet der den aktuelle situasjonen foregår, og *T-AST* er den delen av *T-SIT* som ytringen sier noe om. Videre definerer han tempus og aspekt som tidsmessige relasjoner mellom henholdsvis *TU* og *T-AST*, og *T-SIT* og *T-AST*. For oss er aspektdefinisjonen mest interessant. Således kan vi la *peći* i *Pecite*¹, *ali pazite*¹ *da ne bude crni*, 'Stek [den], men pass på at den ikke blir svart', være *T-SIT*. I oppskrifter finnes ikke noen *TU* i normal forstand.¹⁵ Den delen av *T-SIT* ytringen sier noe om, er gitt i *paziti*, som dermed er *T-AST* for *peći*. Begge verbene i ytringen er imperfektive. Vi ser at *T-AST* sammenfaller med *T-SIT*, og vi har dermed å gjøre med den durative konfigurasjonen¹⁶ av imperfektivt aspekt. Formelt gir dette at *T-AST* = *T-SIT*.

Videre kan vi la *varit*' være *T-SIT* i *Varite*¹ *kartofel*' i *dobav'te*^P *sol*', 'Kok poteten og ha i salt'. Den delen av *T-SIT* ytringen sier noe om, er gitt i det perfektive *dobavit*', som dermed er *T-AST* for *varit*'. Vi får altså at *T-AST* er inkludert i *T-SIT*, formelt uttrykt ved *T-AST* \subset *T-SIT*, og vi ser dermed en progressiv konfigurasjon av imperfektivt aspekt.

Dersom vi så lar *dobavit*' i den samme setningen være *T-SIT*, fungerer *varit*' som *T-AST*. Her er altså *T-SIT* inkludert i *T-AST*, og vi får formelt at *T-AST* \supset *T-SIT*, som er den typiske konfigurasjonen av perfektivt aspekt. Imidlertid forekommer tilfeller som *Svarit*^P *kašu, pomešivaja*, 'Kok grøt under tidvis omrøring', der *T-AST* for *T-SIT svarit*'

¹⁵ I et tilfelle der en kokk har bestemt seg for å lage en gitt matrett, og for å følge en oppskrift på denne matretten, vil *TU* tilsvare det tidsintervallet der kokken begynner å lese oppskriften. Det vil altså foreligge en ny *TU* for hver gang oppskriften følges, men naturligvis bare én for hver gang den gjeldende matretten lages. Imidlertid vil ikke *TU* spille noen sentral rolle i vår analyse, ettersom vi ikke skal beskjeftige oss med tempus. Vi skal bare gjøre oppmerksom på at de situasjonene Klein behandler i sin artikkel, er gitt i indikativ, da i fortid eller presens, og henholdsvis befinner seg til venstre for, eller sammenfaller med *TU* på en tidsakse. Våre situasjoner derimot, har ikke foregått ennå, men skal foregå i en mulig fremtid. De vil altså ikke sammenfalle med, men begynne seg til høyre for *TU* på en tidsakse.

¹⁶ Vi vil kalle enhver relasjon mellom en situasjon og et tidsintervall en 'konfigurasjon' (Timberlake 1985:154).

er gitt ved et imperfektivt samtidsgerundium. Dermed får vi at $T\text{-AST} = T\text{-SIT}$, som er lik den durative konfigurasjonen av imperfektivt aspekt.

Det er imidlertid en viktig forskjell mellom tilfellet med *svarit'* ovenfor, og den durative konfigurasjonen av imperfektivt aspekt. Vi må ta i bruk et nytt tidsintervall for å få frem dette. Mens telos ikke nås ved den durative konfigurasjonen av imperfektivt aspekt, nås det i tilfeller der et perfektivt verb er brukt (Timberlake 1985:162). Dersom vi kaller den tiden som går forut for, og inkluderer telos, $T\text{-}T$, får vi for den durative konfigurasjonen av imperfektivt aspekt at $T\text{-SIT} = T\text{-}T \div X$, der $X > 0$. I tilfeller som *svarit'* ovenfor, får vi at $T\text{-SIT} = T\text{-}T$.

En siste konfigurasjon bør tas med, her representert ved *Vypekajte¹ v tečenie 20 minut*, 'Stek [den] i løpet av 20 minutter'. I dette tilfellet er det underforstått at *vypekat'* inkluderer steke-handlingens slutt punkt, og at vi dermed har med statement of fact-betydningen av imperfektivt aspekt å gjøre. Vi lar *vypekat'* være $T\text{-SIT}$. $T\text{-AST}$ for denne $T\text{-SIT}$ er gitt ved *v tečenie 20 minut*. Dermed får vi at $T\text{-SIT}$ er inkludert i sitt $T\text{-AST}$, $T\text{-AST} \supset T\text{-SIT}$, og vi ser at statement of fact-konfigurasjonen av IPF aspekt er lik den typiske konfigurasjonen for perfekte verb.

I artikkelen sin bruker Klein noen begreper som er relevante i tilknytning til de situasjonene vi er opptatt av i vår analyse. I så måte vil teliske verb omfattes av Kleins *2-state verbs*, og teliske verbalfraser vil tilsvare *2-state expressions* (1995:684). I to transitive aspektpar som det bosniske, kroatiske og serbiske *kuhati/kuvati* - *skuhati/skuvati*, og det russiske *varit' - svarit'*, vil det imperfektive verbet representere den første av to tilstander. I denne første tilstanden er det som kokes, ennå ikke ferdig kokt. Det perfekte korrelatet vil uttrykke den andre tilstanden, der det som kokes, er ferdig kokt.

Klein deler videre '2-state expressions' inn i to mindre tidsintervaller, som gjensidig utelukker hverandre (op. cit.:688), henholdsvis *time of source state*, forkortet $T\text{-SS}$, og *time of target state*, forkortet $T\text{-TS}$. Det tidsintervallet som i et gitt tilfelle omfattes av $T\text{-AST}$, kaller han *time of distinguished state*, $T\text{-DS}$. $T\text{-DS}$ for *kuhati/kuvati¹* og *varit'¹* vil på denne måten være lik, eller sammenfalle med, $T\text{-SS}$. $T\text{-DS}$ for *skuhati/skuvati^P* og *svarit'^P* vil imidlertid omfatte både $T\text{-SS}$ og $T\text{-TS}$. Ved et telisk aspektpar får vi altså for det

imperfektive korrelatet at $T-AST = T-DS = T-SS$, og for det perfekte at $T-AST = T-DS = T-SS + T-TS$.

I analysedelen vil vi bruke Kleins begrepsapparat på eksempler der det er spesielt interessant.

2.1.3 Aspekt i imperativ og infinitiv i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk

Hva russisk angår, har flere forskere skrevet om aspektbruken i imperativ (Padučeva 1996, Šaronov 1992, Durst-Andersen 1992, Khrakovskij 1988, Rassudova 1982, Forsyth 1970 og Šmelev 1959, for å nevne noen). I imperativ i russisk har imperfektivt aspekt de samme betydningene som i indikativ (Padučeva (1996:67); Forsyth (1970:204)).

Imidlertid har imperfektivt aspekt her noen betydninger i tillegg. Aspektforskerne har behandlet disse betydningene på ulike måter. Likevel kan vi utlede to momenter som har relevans for måten verbalformen brukes på i oppskrifter.

For det første kan en imperfektiv imperativ henlede oppmerksomheten mot begynnelsen av handlingen ((Padučeva 1996:68-70); (Šaronov 1992:89); (Khrakovskij 1988:280); (Rassudova 1982:132-133)). Det russiske *pekite*¹ kan altså bety 'begynn å steke'. 1. person presens og fortidsformen av det samme verbet kan imidlertid ikke bety henholdsvis 'jeg begynner å steke' og 'han begynte å steke'. Videre finner vi at i en sekvens av to imperativer, er ofte den første perfektiv, og den andre imperfektiv (Rassudova 1982:132-133). Dette er relevant ved for eksempel *Vymesite^P testo, dajte^P podojti, sformujte^P khleb i vypekajte¹*, 'Bland en deig, la [den] heve, form et brød og (begynn å) stek(e) [det]'.

For det andre kan en imperfektiv imperativ brukes når handlingen instrueres til, følger av situasjonen ((Padučeva 1996:71-75); (Šaronov 1992:89); (Durst-Andersen 1992:182-191); (Khrakovskij 1988:277); (Rassudova 1982:133-134); (Forsyth 1970:199; Šmelev 1959:15)). En imperfektiv imperativ kan altså signalisere at informasjonen er eller bør være kjent for mottakeren fra før. I denne funksjonen minner den imperfektive imperativen om et tematisk verb ((Grønn 2004:192-193); (Birkenmaier 1977:61)). Forskjellen er imidlertid at det ved tematiske verb foreligger en lingvistisk uttrykt antecedent. Når en instruks følger av sakens natur, kan man si at antecedenten foreligger i form av en forventning hos mottakeren.

Det første av de to momentene ovenfor gjelder også for bosnisk, kroatisk og serbisk (Benacchio 2004:271). Imidlertid er det lite sannsynlig at fenomenet med forventethet er relevant for dette språket. I sydslaviske språk velges perfektivt aspekt i de situasjonene der en forventning hos mottakeren ofte presenteres som den viktigste årsaken til at imperfektivt aspekt velges i russisk (op. cit.:269-275).

Hvis forventethet likevel skulle spille en rolle i aspektvalget i imperativ i bosnisk, kroatisk og serbisk, har vi et godt eksempel. *Punjene rajčice*, 'fylte tomater', er navnet på en matrett fra det tidligere Jugoslavia. Ikke engang en amatørkokk bør derfor bli overrasket når han eller hun får en instruks om å fylle tomater med fyll. Hvis vi har rett, kan dette i noen tilfeller forklare hvorfor *punite*¹ eller *puniti*¹ er valgt fremfor henholdsvis *napunite*^P eller *napuniti*^P i en slik oppskrift.

Ellers er det ikke skrevet mye om aspektbruk i imperativ i bosnisk, kroatisk og serbisk. Ružić (1943:105-109) innleder sin behandling av temaet med å hevde at aspektbruken i imperativ er valgfri. Dersom dette er riktig, er det underlig at tendensene til å velge det ene aspektet fremfor det andre, er såpass tydelige i de situasjonene vi har behandlet i denne studien. Fordelingen burde da heller ha vært 50-50. Ružić nevner også (op. cit. 106) at *podite*^P i et eksempel impliserer en kommando, og på et senere tidspunkt (op. cit. 107) at *govori*¹ gjør det samme i et annet eksempel, uten å forklare dette nærmere. Synet vårt er at det ikke ligger noen ikke-deskriptive betydninger inherent i verken perfektivt eller imperfektivt aspekt (kfr. Forsyth 1970:214). Vi mener snarere at slike betydninger er konsekvenser av valget av det ene aspektet fremfor det andre, i en gitt situasjon.

Det meste av aspektlitteraturen om infinitiv i russisk dreier seg om tilfeller der verbalformen er et komplement til et annet setningsledd (se for eksempel Rassudova 1982:91-120). Den varianten vi er opptatt av, er imidlertid kjernen i setningsleddet (van Holk 1953:61), og derfor bør den behandles for seg selv. Om infinitiv i instruksjoner skriver i så måte Forsyth (1970:291) at begge aspekter er i bruk, og at de velges på samme bakgrunn som i imperativ. Om modal infinitiv i oppfordringer, herunder oppskrifter, skriver videre Maurice (1996:166-171) at perfektivt aspekt brukes hyppig, og at imperfektivt aspekt dominerer ved nektelse. Veyrenc (1979:18) skriver om infinitiv i oppskrifter at perfektivt aspekt korresponderer med den litterære sjangeren, siden den

som skal følge oppskriften, får en instruks som han eller hun normalt må følge innen en viss tidsfrist.

Det er ikke skrevet mye om aspektbruken i infinitiv i bosnisk, kroatisk og serbisk. Ružić (1943:59) nevner de samme omstendighetene som utløser aspektvalget i indikativ. Videre hevder han blant annet at en imperfektiv infinitiv alltid denoterer en handling som ikke er avsluttet. Dette er imidlertid feilaktig i henhold til Anđelkovićs observasjoner (1979:46). Hun mener at imperfektivt aspekt har statement of fact-betydning både i imperativ og infinitiv. I de samme verbalformene uttrykkes angivelig habituell-iterativ betydning og 'summarisk gjentakelse'¹⁷ henholdsvis ved imperfektive og perfektive verb.¹⁸

Siden vi har referert til relevant aspektlitteratur om imperativ og deontisk-modal infinitiv her, vil ikke disse referansene bli gjentatt i analysedelen.

2.1.4 Relevante observasjoner i tilknytning til aspektbruk i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk i forhold til hverandre

Noen forskere har sammenlignet aspektbruken i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk. Under dette punktet skal vi gjøre rede for noen observasjoner som er relevante for oss.

Anđelković (1979:51-52) mener at den viktigste forskjellen mellom de to språkene når det gjelder verbalaspekt fungerer, for det første er at man i russisk har større mulighet enn i bosnisk, kroatisk og serbisk for å perfektivisere verb ved hjelp av såkalt tomme prefikser. For det andre finnes det flere biaspektuelle verb i bosnisk, kroatisk og serbisk enn i russisk, noe også Grickat (1959:141) har påpekt. Angivelig kommer disse forskjellene særlig til uttrykk i futurum.

I Anđelkovićs korpus er imperfektivt aspekt i futurum valgt i bosnisk, kroatisk og serbisk i alle tilfeller der dette aspektet er valgt i russisk. Hun registrerer imidlertid at perfektivt aspekt er mer utbredt i russisk enn i bosnisk, kroatisk og serbisk. Videre mener hun at imperfektivt aspekt i statement of fact-betydning er mer vanlig i bosnisk, kroatisk og serbisk enn i russisk. Anđelković (1979:56) skriver at statement of fact-betydningen

¹⁷ 'Summarisk gjentakelse' tilsvarer Dickey's term 'repetitiv'.

¹⁸ Anđelković skriver videre at dette også gjelder alle andre tempora og verbalformer. Mønnesland (1984:62) påpeker imidlertid at man i bosnisk, kroatisk og serbisk foretrekker perfektivt aspekt fremfor imperfektivt når habitualitet uttrykkes i presens.

utvikler seg lett i begge språk hos imperfektive verb som semantisk sett ikke uttrykker prosess eller gjentatt handling. For bosnisk, kroatisk og serbisk gjelder dette imperfektive simplexverb, og for russisk sekundære imperfektive verb i tillegg.

I bosnisk, kroatisk og serbisk brukes begge aspekter i større grad enn i russisk i både presens og futurum (op. cit.:54). Færrest forskjeller i aspektbruk mellom de to språkene finner man i fortid, når man tar utgangspunkt i de tempora i bosnisk, kroatisk og serbisk som tilsvarer preteritum (op. cit.:55). Den største forskjellen her er angivelig at statement of fact-betydningen av imperfektivt aspekt er mer utbredt i russisk enn i bosnisk, kroatisk og serbisk. Her er hun uenig med Grickat (1959:141), som mener at man i bosnisk, kroatisk og serbisk i fortid velger imperfektive verb i perfektiv betydning, der man i russisk må bruke perfekte prefigerte verb.¹⁹

2.2 Modalitet

Mens tempus og aspekt på hver sin måte sier noe om en *situasjons* egenskaper, er begrepet 'modalitet' knyttet til hvilken status *ytringen* har, som beskriver situasjonen (Palmer 2001:1). Sentralt i den forbindelse er først Austins, og senere Searles teori om *talehandlinger* (Lyons 1979:726).

En ytrings status kalles også *illokusjonær kraft* (Lyons 1979:731). I oppskrifter har altså ytringene *status som*, eller *den illokusjonære kraften av*, instruks, eller instruksjoner. Det å komme med en instruks eller instruksjon, er en *illokusjonær*

¹⁹ Obst (1994:47, 48) har gjort de samme funnene, men tolker dem annerledes. Blant annet registrerer han at man i "kroatisk (serbisk)" velger det imperfektive *rastao* i et eksempel der man i russisk velger *vyros*. Dette tar han til inntekt for at man i "kroatisk (serbisk)" i fortid vektlegger durativitet heller enn resultativitet, og at situasjonen er omvendt i russisk. Imidlertid viser det seg at i bosnisk, kroatisk og serbisk har de perfekte korrelatene til *rasti* en annen semantikk enn *vyros*. I det russiske verbet er det endelige slutt punktet inkludert. Subjektet i setningen fortsetter ikke å vokse opp etter at *vyros* er brukt. Imidlertid kan handlingen med å vokse opp fortsette etter at *porasti* og *narasti* er brukt i bosnisk, kroatisk og serbisk. Disse verbene er altså av samme type som det russiske *povysit'*, der temperaturen kan fortsette å stige også etter at *temperatura povysilas'* (Zaliznjak & Šmel'ev 2000:57-58). Det blir altså ikke korrekt å hevde at det ene språket vektlegger durativitet og det andre resultativitet når verbene som sammenlignes, ikke er ekvivalente. Det man kan si på bakgrunn av Obsts eksempel, er at man i bosnisk, kroatisk og serbisk her har valgt et imperfektivt verb, og at årsaken kan være den som Obst foreslår, men også at det ikke finnes noe perfektivt verb i dette språket, med den relevante betydningen.

Noe av det samme ser vi i tilknytning til et annet eksempel hos Obst (1994:48). Han skriver at det "kroatiske (serbiske)" *pričao* er et eksempel på statement of fact-funksjonen av imperfektivt aspekt, mens det russiske *rasskazal* understreker at fortelle-handlingen er avsluttet. Det er sannsynlig at *pričao* har statement of fact-betydning her. Imidlertid er det like vesentlig å få frem at *pričati*, slik det er brukt i Obsts eksempel, sannsynligvis ikke har noen perfektiv aspektpartner. *Ispričati* vil her, ifølge vår informant, implisere et *sve*, 'alt', og sannsynligvis ha betydning av en aksjonsart.

handling, det vil si en handling som er utført idet noe er sagt (op.cit.:730).²⁰

Illokusjonære handlinger er inkludert i begrepet 'talehandling' ovenfor.

En forutsetning for at en taler *T* oppnår det han eller hun vil med en illokusjonær handling, er at vedkommende har den nødvendige autoriteten (op. cit.:733). Dersom mottakeren *M* anerkjenner *T*s autoritet og endrer oppførsel i samsvar med *T*s intensjoner, sier vi at den ønskede *perlokusjonære effekten* (op. cit.:731) er oppnådd.

Instruksjoner av den typen vi finner i oppskrifter, omfattes av den undergruppen av direktiver Lyons kaller *mands* (op. cit.:745). *Mands* er pålegg eller forslag om et bestemt handlingsforløp. Forutsetningen for at det foreligger en *mand*, er imidlertid at utstederen ønsker at direktivet skal iverksettes, samtidig som han eller hun tror at adressaten klarer å følge dette (op. cit.:746). Når det gjelder kokebøker, må vi forutsette at forfatteren vil at oppskriftene hans eller hennes skal følges.

Dersom forskjellen mellom 'mands' og konstative ytringer i et språk grammatikaliseres, har vi *modus*, som altså er en grammatisk kategori. I bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk presenteres konstative ytringer i indikativ modus, som kan betraktes som den nøytrale eller umarkerte modus (Lyons 1995:332), mens 'mands' kan presenteres i imperativ modus.²¹ Imperativ er altså en modus, mens infinitiv kan uttrykke modalitet. I sistnevnte tilfeller snakker vi om modal infinitiv.

Den typen modalitet infinitiv uttrykker i instruksjoner som oppskrifter, er den samme som imperativ representerer.²² Det dreier seg om *subjektiv deontisk* modalitet. Med 'subjektiv' menes at instruksene har sin opprinnelse hos taleren (Palmer 2001:75), i vårt tilfelle den som har skrevet oppskriften, oftest kokebokforfatteren. 'Deontisk' kommer av det greske ordet *deon*, som kan oversettes med 'det som er bindende'. Palmer (2001:72) opererer med to typer deontisk modalitet, henholdsvis 'permissiv' og 'obligativ'. Vi skal

²⁰ Vi må ikke blande dette begrepet med 'perlokusjonær handling' (Lyons 1979:730), det vil si en handling som forsøkes utført gjennom at noe sies. For eksempelvis vil utsagnet 'Det er kaldt her', være en perlokusjonær handling dersom den resulterer i at den som hører, lukker et vindu som har stått åpent. Utsagnet 'Lukk vinduet!' derimot, vil være en illokusjonær handling.

²¹ Ikke alle lingvister vil behandle imperativ i russisk som en egen modus. Palmer (2001:136-138) mener at denne verbalformen representerer et 'modalt system' som eksisterer ved siden av modiene indikativ og konjunktiv.

²² Veyrenc (1979:18) bruker begrepet 'preskriptiv infinitiv' om slike infinitiver.

bare konsentrere oss om positive obligativer.²³ Dette betyr at nektede imperativer og deontisk-modale infinitiver ikke vil komme i betraktning.

Det er verdt å legge merke til forbindelsen mellom deontisk modalitet og futurum (Lyons 1979:824). Tidsintervallet der en instruks gjelder, vil ikke samsvare med taleøyeblikket. Imperativer og deontisk-modale infinitiver refererer til hendelser som ennå ikke har skjedd, og som derfor bare er potensielle (Palmer 2001:70).²⁴

Avslutningsvis vil vi påpeke en liten forskjell mellom imperativ og deontisk-modal infinitiv. Imperativ er markert for tall,²⁵ mens infinitiv ikke er det. På grunn av dette har det blitt hevdet at deontisk-modal infinitiv er mindre personlig enn imperativ (Forsyth 1970:291), og til og med mer kategorisk og brutal (Maurice 1996:166, siterer Giraud-Weber). Maurice (op. cit.:167) sier imidlertid at det siste ikke er relevant for oppskrifter, der infinitiv simpelthen er den vanlige verbalformen. Dette gjelder også for bosnisk, kroatisk og serbisk. Sannsynligvis velges deontisk-modal infinitiv fremfor imperativ når adressaten utgjør flere uspesifiserte personer. Resultatet blir større distanse mellom avsenderen og adressaten. I tillegg vil modaliteten som kommer til uttrykk, virke mindre subjektiv.

Det som er sentralt for vår analyse, er imidlertid at både imperativ og deontisk-modal infinitiv er markert for aspekt.²⁶

2.3 Metode

Når en aspektforsker skal sammenligne bruken av verbalaspekt i to eller flere språk, må vedkommende først bestemme seg for hvor mange språk han eller hun vil inkludere i studien, og hvor nært beslektet disse språkene skal være. Vi har valgt å ta i betraktning to språk, henholdsvis bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk, som begge tilhører den slaviske grenen av indoeuropeiske språk. Bosnisk, kroatisk og serbisk er et sydslavisk, og

²³ Lyons (1979:824) anbefaler å tolke begrepet 'obligation' vidt. Derfor inkluderer vi oppskrifter i 'obligativ deontisk modalitet'.

²⁴ Palmer (2001:70) inkluderer deontisk modalitet i begrepet *event modality*, der 'event' har en betydning av 'hvis' eller 'i tilfelle'.

²⁵ Her legger vi til grunn at imperativer kun forekommer i 2. person, og at "imperativer" i 1. og 3. person er *jussiver* (Palmer 2001:81). Derfor sier vi at imperativ i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk kun er markert for tall.

²⁶ Temaene vi har behandlet i kapittelet om modalitet, kan diskuteres i langt større grad. For en slik diskusjon, kfr. Lyons 1979 og 1995, og Palmer 2001.

russisk et østslavisk språk. I denne studien skal vi altså drive med mikrotypologi (Barnet 1983:13).

Neste skritt for aspektologen er å avgjøre hvilke tempora, modi og/eller verbalformer han eller hun vil undersøke, samt definere hvilken bruk av disse formene som skal tas i betraktning, herunder hva slags materiale korpuset skal bestå av. I vår studie har vi konsentrert oss om modusen imperativ og den infinitte verbalformen infinitiv. Vi er interessert i måten verbalaspekt brukes på i disse formene, i oppskrifter, det vil si den varianten av imperativ og infinitiv som brukes i en bestemt type instruksjoner.

Deretter må aspektforskeren vurdere hvor stort korpuset skal være, snevre inn interesseområdet sitt, og avgjøre hvordan dette materialet skal analyseres. Vi har etablert et korpus på om lag 230 A4-sider skrevet med enkel linjeavstand, der instruksjonene vi er opptatt av, står på hver sin linje. I de fleste tilfellene har vi skrevet av eller kopiert oppskriftene i sin helhet. Unntaksvis har vi ekserpert bare setningsledd, enkeltsetninger eller avsnitt. Eksempler der konteksten har vist seg å være for liten til at aspektbruken kan diskuteres, har vi utelatt fra analysen.

Videre har vi valgt ut noen situasjoner som er vanlige i oppskrifter, og som alle involverer et *incremental theme* (Dowty 1991:568). Dowtys 'incremental theme' har flere manifestasjoner. Situasjonene våre har til felles det Dowty omtaler som '*effected objects*,²⁷ det vil si objekter som gjennomgår en tilstandsendring, og dermed får sine egenskaper endret, i løpet av en prosess. For eksempel vil en prosess der et objekt stekes, innebære at objektet går fra å være rått til å bli stekt.

Vi har dessuten bestemt oss for å behandle det utvalgte materialet både kvantitativt og kvalitativt. Den kvantitative analysen består av utregninger av den relative hyppigheten til imperfektivt aspekt for de aktuelle situasjonene, i begge språk. For hver situasjon har vi også kartlagt hvor stor andel av de ulike perfekte og imperfekte verbene som står plassert først og sist i en setning, med og uten eksplisitt direkte objekt, samt med og uten adverbialledd. Hvis et adverbialledd er med, har vi også tatt hensyn til hvilken type det dreier seg om. I tillegg har vi analysert materialet kvalitativt, ved å presentere og

²⁷ I dette avsnittet er ordet 'objekt' brukt om noe som finnes i verden. Her har det altså ikke noe med syntaks å gjøre.

diskutere utvalgte eksempler. De fleste av disse har blitt forelagt og akseptert av en informant²⁸ som har det gjeldende språket som morsmål.

Siden det er komplisert å sammenligne aspektbruken i to eller flere språk, vil en aspektolog møte en rekke utfordringer i løpet av en komparativ studie. For det første kan det i enkelte tilfeller være et spørsmål hvilke to verb i et språk som faktisk utgjør et aspektpar. La oss for eksempel si at ifølge en ordbok for språket A, har det imperfektive verbet x den perfektive aspektpartneren y. Hva gjør man så hvis det perfektive verbet som brukes oftest, er z, samtidig som z sin imperfektive aspektpartner ikke brukes i det hele tatt? Og hva om de perfektive verbene y og z syntaktisk sett ligner perfekte verb med betydning av delimitativ aksjonsart? Spørsmålet i en slik situasjon blir om det i det hele tatt foreligger noe aspektpar, og i så fall hvilke to verb som inngår i dette paret.

Når man så har kommet frem til hvilke to verb i et språk som kan sies å være aspektkorrelater, blir det neste spørsmålet hva som er disse verbenes ekvivalenter i de andre språkene. La oss tenke oss et aspektpar <a, b> i et språk A, som brukes i en situasjon s, og som på bakgrunn morfologi burde ha tilnærmet lik betydning som et aspektpar <c, d> i et språk B. <a, b> og <c, d> forekommer da også i en del tilnærmet like omgivelser. Imidlertid observerer vi at utelukkende perfekte verb velges i språk A, mens imperfektive verb relativt ofte brukes i språk B. Vi finner ut at <a, b> i A bare kan inngå i en telisk verbalfrase, mens <c, d> i B i tillegg kan inngå i en atelisk. Har da aspektparene <a, b> og <c, d> tilnærmet lik betydning? Og blir det korrekt, på en slik bakgrunn, å hevde at hva angår verb som brukes i situasjonen s, i imperativ og deontisk-modal infinitiv, slik disse verbalformene brukes i oppskrifter, har språk B en tendens til å velge imperfektive verb i større grad enn språk A?

En annen utfordring møter vi dersom det er større forskjeller i aspektbruk mellom to aspektpar i et språk A, enn mellom to aspektpar i henholdsvis språk A og B. La oss si at språk A bruker aspektparene <e, f> og <g, h> i en situasjon s, mens språk B har et aspektpar <i, j>. Hvordan konkluderer man dersom e¹ brukes betydelig oftere i forhold til

²⁸ I den forbindelse rettes en stor takk til informantene Ljiljana Šarić og Maria Filiouchina Krave, som har vurdert de fleste henholdsvis bosniske, kroatisk og serbiske og russiske eksemplene i studien. De har begge bidratt med verdifulle kommentarer. Ettersom både Ljiljana og Maria er ansatt ved Universitetet i Oslo, henholdsvis som førsteamanuensis og forskningsassistent, kompenserer de på grunn av sin faglige dyktighet, for et minimalt antall informanter.

f^P , enn g^I og i^I blir brukt i forhold til henholdsvis h^P og j^P ? Hvilket av de to aspektparene i språk A skal man ta hensyn til? Hva blir riktig å hevde, at imperfektive verb har en tendens til å bli valgt oftere i A enn i B, eller like ofte i begge språk?

En annen problemstilling oppstår dersom det for en situasjon s foreligger et aspektpar i språk A, mens man i språk B må velge et imperfektivt verb fordi det ikke finnes noe perfektivt aspektkorrelat. Blir det da korrekt å ta et slikt eksempel til inntekt for at språk B har en tendens til å benevne situasjonen s med imperfektive heller enn perfekte verb?

I denne studien har vi tatt hensyn til slike utfordringer. Vi har valgt ut noen situasjoner som er typiske for oppskrifter, og så for hver situasjon kartlagt hvilke verb som brukes, i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk. Når vi har kommet frem til hvilke verb det dreier seg om, har neste skritt vært å plukke ut de mest frekvente. For noen situasjoner har et fåtall verb utkrySTALLISERT seg, mens for andre har et bredere spekter av verb vært i bruk. Antallet verb som er behandlet i hvert kapittel, avhenger av dette. Neste trinn har vært å finne ut på hvilke betingelser imperfektive og perfekte verb velges i de to språkene. På denne bakgrunnen har vi avslutningsvis i hvert kapittel redegjort for de viktigste tendensene, der vi har tatt spesielt hensyn til de enkelte verbenes semantikk.

2.4 Korpus

Grunnlaget for analysen vår er bosniske, kroatisk og serbiske og russiske oppskrifter, der instruksjonene er gitt i imperativ og deontisk-modal infinitiv.²⁹ Oppskriftene er hentet fra kokebøker så langt det har vært mulig.

Når det gjelder bosnisk, har vi bare hatt én kokebok til rådighet. Størstedelen av de bosniske oppskriftene er derfor hentet fra internett. Hva angår kroatisk, har vi hatt ni kokebøker for hånden. Her har derfor behovet vært mindre for oppskrifter fra internett. For serbisk har vi undersøkt fire kokebøker. Russisk er det språket i studien der det har vært enklest å finne kokebøker.

Alle kokebøkene som er tatt i betraktning, er skrevet på originalspråket. De er altså ikke oversatt fra noe annet språk. Så langt det har vært mulig å forsikre seg om, gjelder

²⁹ I bosnisk, kroatisk og serbisk er oppskrifter ofte gitt i modal presens i tillegg. Siden vi ønsket en symmetrisk analyse, valgte vi å utelate denne presensformen. Så langt vi har sett, samsvarer aspektbruken i modal presens med den i imperativ og deontisk-modal infinitiv. Imidlertid trengs det nærmere undersøkelser her.

dette også oppskriftene fra internett. Når det gjelder oppskrifter av den sistnevnte typen, har vi i størst mulig grad hentet dem fra seriøse nettsteder. For eksempel har vi ikke tatt hensyn til nettsteder der ungdommer utveksler oppskrifter med hverandre, på mer eller mindre ukjente matretter.

Videre gjelder for både bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk at instruksjonene i de fleste oppskrifter gis i infinitiv. Tendensen er tydeligere i russisk enn i bosnisk, kroatisk og serbisk. Behovet for å hente oppskrifter fra internett har derfor vært størst når det gjelder instruksjoner gitt i imperativ.

Da vi samlet inn oppskrifter, forsøkte vi å inkludere like mange på alle de fire språkene, og like mange der instruksjonene er gitt i imperativ, som i deontisk-modal infinitiv. Vi ville ta hensyn til en viss mengde oppskrifter på både bosnisk, kroatisk og serbisk, dersom de tre språkene på noen måte skulle avvike seg imellom. Imidlertid betyr dette at russiske oppskrifter bare utgjør 25% av korpuset. Likevel mener vi at materialet på russisk er så stort at grunnlaget for både kvantitativ og kvalitativ analyse er godt nok. Videre har det vært enklere å finne oppskrifter på kroatisk enn på bosnisk og serbisk. Dette betyr at analysegrunnlaget er litt større for dette språket enn for de to andre. Likevel mener vi at vi har et godt nok grunnlag for å uttale oss om bosnisk og serbisk også.

3. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: DET TRANSITIVE 'Å STEKE'

Det transitive 'å steke i stekeovn'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>peći - ispeći</i>	<i>peći - ispeći</i>	<i>peći - ispeći</i>	<i>vypekat' - vypeč'</i>
2	<i>speći</i>	<i>zapeći</i>	<i>zapeći</i>	<i>zapekat' - zapeč'</i>
3	<i>zapeći</i>			<i>peč' - ispeč'</i>
4				<i>speč'</i>

Det transitive 'å steke i stekepanne'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>pržiti - ispržiti</i>	<i>pržiti - ispržiti</i>	<i>pržiti - ispržiti</i>	<i>žarit'</i>
2	<i>propržiti^{delim}</i>	<i>popržiti^{delim}</i>	<i>propržiti^{delim}</i>	<i>obžarivat' - obžarit'</i>
3	<i>popržiti^{delim}</i>	<i>zapržiti</i>		<i>podžarivat' - podžarit'</i>
4		<i>opržiti</i>		<i>požarit^{delim}</i>
5				<i>prožarivat' - prožarit'</i>
6				<i>zažarivat' - zažarit'</i>

Ettersom de transitive verbene for 'å steke i stekeovn' og 'å steke i stekepanne' både ordstillingsmessig og semantisk har mye til felles både i BKS og RU, har det vært fordelaktig å behandle dem i samme kapittel. Før vi kan begynne analysen, trengs imidlertid noen innledende kommentarer, både i tilknytning til de gjeldende verbenes semantikk, spesielle aspektpar, og antallet eksempler tatt i betraktning.

Når det gjelder verbene for 'å steke i stekeovn', ser det ut til at disse verbene i BKS har noen flere betydninger enn dem i RU. Ifølge Benson betyr aspektparet *peći - ispeći* for det første 'å bake' eller 'å steke', men også 'å grillsteke'. Videre vil betydningen være 'å riste' og 'å brenne' dersom denotasjonen til det direkte objektet er henholdsvis 'nøtter' eller 'kaffe'. I RU er det verbene for 'å steke i stekepanne' som dekker de tre siste betydningene. Ifølge Berkov kan *zažarivat' - zažarit'* i noen sammenhenger bety 'å

grillsteke', mens *podžarivat'* - *podžarit'* under gitte omstendigheter kan bety 'å riste'. For øvrig er begge aspektparenes hovedbetydning 'å steke'.

Hva angår BKS og verbene for 'å steke i stekeovn', er det videre verdt å nevne at *speći* ifølge Benson betyr 'å brenne' og 'å svi', men også 'å tørke' eller 'å tørke ut'. Eksempler i korpuset tyder på at vi bør utvide med 'å grille'.³⁰ I de fleste tilfellene der dette verbet er brukt, dreier det seg imidlertid om steking av småkaker. Ettersom et annet mye brukt aspektpar i den sammenhengen er *sušiti* - *osušiti*, er det sannsynlig at den relevante betydningen av *speći* da er 'å tørke'. Videre kan *zapeći* bety 'å brune' i tillegg til 'å bake' eller 'å steke'.

For RU har alle verbene for 'å steke i stekeovn' i tabellen ovenfor, betydningen 'å bake' eller 'å steke'.

Når det gjelder verbene for 'å steke i stekepanne', er det verdt å nevne at BKS *pržiti* - *ispržiti* for det første kan bety 'å steke', men også 'å riste', dersom denotasjonen til det direkte objektet er enten 'brød' eller 'nøtter'. Hvis det dreier seg om kaffebønner, vil betydningen videre være 'å brenne', og under noen omstendigheter kan aspektparet bety 'å grille'. *Opržiti* har angivelig samme betydning som *opeći*, 'å brenne' eller 'å svi'. *Zapržiti* betyr ifølge Benson 'å brune' eller 'å garnere med brunet mel'.

Noe er nevnt ovenfor om russiske verb for 'å steke i stekepanne'. Det bør legges til at *obžarivat'* - *obžarit'* ifølge Berkov betyr 'å steke på begge sider', mens *prožarivat'* - *prožarit'* angivelig betyr 'å gjennomsteke', men også 'å varme helt igjennom'.

Ytterligere et moment må legges til om verbenes semantikk. Unntaksvis kan visse verb brukes om steking i både ovn og panne. Blant annet gjelder dette det russiske *podžarit'*.³¹ Hovedtendensen er likevel den som fremgår av tabellene.

³⁰ Et eksempel er det kroatisk i) nedenfor.

i Očišćene jarebice specite^P na ražnju.
 Grill raphønsene på spidd.

Det kan riktignok diskuteres hva *speći* bør oversettes med her. På norsk har vi uttrykket 'å steke noe på spidd'. På den annen side heter det 'grillspyd'. Verbet og type steke-handling tatt i betraktning, er det lite trolig at steking i eksempel i) foregår i stekepanne. Videre vil det som foregår av steking på spidd i stekeovn, i de fleste tilfeller være grilling. Derfor har vi valgt å oversette det aktuelle verbet til nettopp 'å grille'.

³¹ Følgende eksempel illustrerer dette.

Når det så gjelder hvilke verb som kan sies å utgjøre aspektpar, har for det første RU *peč'*, ifølge Berkov, to PF aspektkorrelater. Disse er *speč'* og *ispeč'*. Imidlertid er *peč'* også oppført som IPF aspektkorrelat til *vypeč'*, selv om også IPF *vypekat'* finnes. I tabellen er *vypekat'* - *vypeč'* presentert som aspektpar fordi *vypekat'* er observert nesten tre ganger så ofte som *peč'*. Videre er *ispeč'* satt opp som PF aspektpartner til *peč'* fordi *ispeč'* er observert seks ganger, og *speč'* bare én.

Videre skriver Berkov at *žarit'* har to PF aspektkorrelater. Disse er henholdsvis *zažarit'* og *podžarit'*. Imidlertid finnes både *zažarivat'* og *podžarivat'*. Dette er bakgrunnen for at *žarit'* står alene i en egen celle i tabellen, selv om de to nevnte sekundære IPF verbene ikke er registrert i korpuset.

Innledningsvis er det også på sin plass å nevne at ikke alle verbene i tabellen er observert like ofte. For verbene for 'å steke i stekeovn' gjelder dette RU *vypeč'*, som ikke er funnet i det hele tatt. Som tidligere nevnt, er *vypekat'* registrert nesten tre ganger så ofte som *peč'*, og *zapekat'* nesten dobbelt så ofte. Av eksemplene med PF verb finnes seks med *ispeč'* og fire med *zapeč'*.

Når det gjelder verbene for 'å steke i stekepanne', er BKS *zapržiti* observert to ganger, og *opržiti* kun én. For øvrig ser vi av tabellen at av verbene som betegner delimitativ aksjonsart, foretrekkes *popržiti* i K og *propržiti* i S. I B finner man begge formene.

Hva angår de tilsvarende steke-verbene i RU, er *žarit'* og *obžarivat'* de eneste IPF verbene som er registrert, da henholdsvis ti og én gang. Videre er PF *obžarit'* funnet dobbelt så ofte som *podžarit'*, mens *zažarit'* er observert kun ved én anledning.

Dermed er vi klar for å presentere hovedfunnene for steke-verbene. Det første vi oppdager, er således at det ikke er noe systematisk avvik i aspektbruken mellom IMP og INF_{D-M} i verken BKS eller RU. Aspektbruken i de to verbalformene er altså tilnærmet lik, i begge språk. Funnene som i det følgende presenteres, gjelder derfor begge verbalformer i de respektive språkene.

i Опустите миндаль на 2 минуты в кипяток и очистите от кожицы, поджарьте в духовке 10 минут (180 градусов).
 Ha mandlene i kokende vann i to minutter og fjern skallet, stek/rist [dem] i stekeovn i 10 minutter (ved 180°C).

I tilknytning til verbene for 'å steke i stekeovn' gjelder for både BKS og RU at av alle eksemplene der et slikt verb er brukt, er et imperfektivt verb valgt i 2/3. For verbene for 'å steke i stekepanne' er et imperfektivt verb brukt i 2/5 av eksemplene i BKS, og i 2/3 av tilfellene i RU.

Et durativt tidsadverbial står sammen med et IPF verb for 'å steke i stekeovn' i 1/2 av eksemplene i BKS, og over 7/10 av dem i RU. For 'å steke i stekepanne' er andelene henholdsvis 2/5 og 1/2. Unntaksvis har også PF steke-verb durative tidsadverbialer knyttet til seg. Dette gjelder for fem av ialt åtte tilfeller med BKS *zapeći*, og to av totalt 20 eksempler i dette språket, der et PF verb for 'å steke i stekepanne' er brukt. I RU er et adverbialledd som angir utstrekning i tid, observert sammen med et PF verb for 'å steke i stekepanne' i fire av ialt 27 tilfeller.

Adverbialledd av typen 'ved 180°C', 'på lav varme', 'i fett' og lignende, er jevnt fordelt på IPF og PF verb i både BKS og RU. Videre står både IPF og PF steke-verb oftest som den siste imperativiske konstruksjonen i setningen, i begge språk. Når det så gjelder direkte objekt, har PF steke-verb i både BKS og RU sitt tilhørende sådanne i umiddelbar nærhet dobbelt så ofte som sine IPF korrelater. For øvrig er direkte objekter oftere eksplisitt til stede ved verb for 'å steke i stekepanne' enn for 'å steke i stekeovn'.

For å ta en liten oppsummering, står IPF steke-verb sammen med et durativt tidsadverbial langt oftere enn perfektive, i begge språk, noe som er høyst forventet. Videre gjelder dette oftere IPF verb for 'å steke i stekeovn' enn for 'å steke i stekepanne', også dette i begge språk. Heller ikke dette er unaturlig. Imidlertid forekommer durative tidsadverbialer oftere sammen med IPF steke-verb i RU enn i BKS. Vi har også sett, for begge språk, at andre adverbialledd er jevnt fordelt mellom begge aspektkorrelater, og at både IPF og PF steke-verb oftest er plassert sist i setningen. Til slutt nevnte vi at PF steke-verb har det tilhørende direkte objektet i umiddelbar nærhet, dobbelt så ofte som IPF har det samme, i både BKS og RU.

Dermed er vi klar for selve analysen. Vi innleder ved å se på et serbisk eksempel med IMP.

- (1) Zagrejte puno ulja u dubljoj posudi i pržite¹ po nekoliko mafisa odjednom.
Varm masse olje i en dyp kjele, og stek noen mafiser (søte småkaker, overs. anm.) ad gangen.

I dette eksempelet er et IPF steke-verb brukt. Videre har preposisjonen *po* her distributiv betydning. Dette innebærer at steke-handlingen skal utføres flere ganger. Den gjeldende verbalfrasen er da også 'å steke noen småkaker ad gangen'. Handlingen med å steke småkaker i flere omganger, kan illustreres som følger: (-) (-) (-) (-). Man skulle kanskje tro at antallet bindestreker inni parentesene ville sammenfalle med antallet småkaker man velger å steke i en omgang. En slik fremstilling vil imidlertid ikke være korrekt, ettersom en enkelt steke-handling omfatter alle småkakene som skal stekes i den samme omgangen, samtidig.

Det IPF *pržiti* er altså valgt i eksempel (1) fordi steke-handlingen skal gjentas. Vi har derfor å gjøre med den iterativ-habituelle konfigurasjonen av IPF aspekt.

La oss så undersøke to nye eksempler, hvorav det første er kroatisk, og det andre russisk, begge med IMP.

- (2) *Zapržite^P svijetlu zapršku,*
 Brun en lys melblanding,

- (3) *Массу вымесите до гладкости и пеките¹ блины.*
 Bland massen helt til den blir jevn, og stek pannekaker.

Oversettelsen av eksempel (2) trenger en liten oppklaring. Som nevnt innledningsvis, kan *zapržiti* bety 'å brune'. Videre betyr *zaprška* 'brunet mel'. Imidlertid er ikke instruksjonen i eksempelet at man skal steke lyst, brunet mel litt til. Det man blir bedt om, er å lage brunet mel. Det brunede melet foreligger altså ikke når steke-handlingen begynner. Det er snarere en del av stekingens resultattilstand. 'Lyst, brunet mel' er derfor det vi nedenfor vil kalle et *telosobjekt*. Det å lage et brunet mel, er en telisk handling, og det er derfor PF aspekt er valgt i eksempel (2).

På bakgrunn av dette kan man ved første øyekast undre seg over at IPF aspekt er valgt i eksempel (3). Også her angir det direkte objektet resultatet av steke-handlingen. Det finnes ingen pannekaker når stekingens begynner. Man kunne derfor tenke seg at også den aktuelle verbalfrasen i eksempel (3) er telisk, og at steke-verbet derfor burde ha vært PF.

Det er imidlertid en vesensforskjell mellom verbalfrasen i eksempel (2) og den i eksempel (3). 'Å lage en blanding av brunet mel' har et klart slutt punkt. Steke-handlingen er avsluttet når det foreligger en brunet melblanding. 'Å steke pannekaker' derimot, har ikke noe slutt punkt. Verbalfrasen i eksempel (3) er altså atelisk, og det er derfor et IPF verb er valgt.³²

La oss så gå videre ved å se på to nye eksempler. Det første er russisk, og det andre kroatisk, begge med IMP.

- (4) Точно так же жарьте¹ все остальные шарики.
Stek de gjenværende små kulene på nøyaktig denne måten.
- (5) Gotove naliči bjelanjcem, posipaj isječenim bademima i šećerom i zlatno žuto speci.^P
Pensle [kakene] med eggehvite [når de er] ferdige, strø over hakkede mandler og sukker, og stek dem gyllenbrune (eg. gyllent gult).

I både (4) og (5) står steke-verbet sammen med et adverbialledd. Imidlertid er det russiske verbet i eksempel (4) IPF, mens det kroatisk i (5) er PF. Forklaringen finner vi ved å undersøke nærmere hva slags adverbialledd vi har med å gjøre. I eksempel (4) gir *tak* svar på hvordan steking skal foregå. Det dreier seg altså om et måtesadverbial i streng forstand. Videre er måtesadverbet forsterket med både et annet adverb og en partikkel. Dette gjør det enda tydeligere at den viktige informasjonen i setningen ikke er at noe skal stekes, men måten denne handlingen skal foregå på. I eksempel (4) er altså verbet nøytralisert for å henlede oppmerksomheten på det tilhørende måtesadverbial, og det er derfor IPF aspekt er valgt.

³² Den aktuelle verbalfrasen i eksempel (3) ligner verbalfrasen med steke-verbet nedenfor.

i Испеките^P блинчики жарочной поверхности, смазанной маслом, с обеих сторон.
Stek små pannekaker slik at overflaten på begge sider blir gyllen og smurt med fett.

Den første forskjellen vi legger merke til, er imidlertid at steke-verbet i eksempel i) er PF. På bakgrunn av dette vil noen kanskje hevde at dette eksempelet er mer regelrett. På den annen side står det direkte objektet også her i ubestemt form flertall. Kjernen i verbalfrasen i eksempel i) er den samme som verbalfrasen i eksempel (3): 'å steke pannekaker'. Imidlertid er 'å steke pannekaker' i eksempel i) utvidet med et adverbialledd. Dette leddet sier noe om resultattilstanden for handlingen med å steke pannekaker. Når steke-handlingen er avsluttet, skal pannekakene være gygne og smurt med smør på begge sider. Verbalfrasen i eksempel i) er altså utvidet med det vi kan kalle et *telosadverbial*, og dette kan forklare valget av et PF verb.

Adverbialleddet i eksempel (5) derimot, er av en annen type. Her dreier det seg ikke om at noe skal stekes på en gyllenbrun måte, selv om *žuto* i *zlatno žuto* unektelig står til verbet. Derimot sier adverbialfrasen noe om steke-handlingens resultattilstand. Stekingen skal foregå slik at kakene er gyllenbrune når handlingen er ferdig. Vi har altså med et 'telosadverbial' å gjøre. En forklaring på at PF aspekt er valgt i eksempel (5), er altså at adverbialleddet peker frem mot situasjonen som gjelder etter at steke-handlingen er avsluttet.

Med dette er vi klar for ytterligere to eksempler. Det første er russisk, og det andre bosnisk, og nok en gang er begge med IMP. I det andre eksempelet har det vært nødvendig å inkludere to setninger.

- (6) Нафаршированный перец уложите в глубокую сковороду, добавьте немного воды и запекайте в духовке.
Legg den fylte paprikaen i en dyp stekepanne, ha i litt vann og stek [det hele] i stekeovn.
- (7) Baklavu izrežite i pecite.¹ Za to vrijeme pripremite agdu na sljedeći način:
Skjær opp og stek baklavaen. Lag på den tiden en sukkersaus på følgende måte:

På bakgrunn av eksempel (4) og (5) kan det være fristende å forklare aspektvalget også i eksempel (6) ved å peke på adverbialleddet. Man kunne ha tenkt seg at den vesentlige informasjonen er at steke-handlingen skal foregå i stekeovn, og ikke i eksempelvis stekepanne. Det skal ikke utelukkes at dette er bakgrunnen for valget av IPF aspekt i det russiske eksempelet. Imidlertid bør vi åpne for at det også kan finnes andre forklaringer, ettersom adverbialledd av typen 'i stekeovn', som vi husker, like ofte forekommer sammen med PF som med IPF verb.

Aspektvalget i eksempel (6) kan således redegjøres for på to måter. For det første kan man hevde at sluttpunktet for steke-handlingen er underforstått, og at man derfor har å gjøre med statement of fact-betydningen av IPF aspekt i IMP. Det andre alternativet er å si at for *zapekat' v dukhovke* i eksempel (6) er intet sagt om sluttpunktet, og at verbet følgelig er umarkert.

Noen ville kanskje ha forklart valget av IPF *peći* i eksempel (7) ved bruk av de samme to modellene. Av den påfølgende setningen ser vi imidlertid at dette ville ha vært forhastet. La oss kalle *peći* i den første setningen T-SIT. Vi ser at T-SIT sammenfaller

med tidsadverbialet *za to vrijeme* i setning nummer to. Videre ser vi at *za to vrijeme* inkluderer *pripremiti agdu*, som fungerer som T-AST for vår T-SIT. Sausen skal lages ferdig i løpet av den perioden baklavaen stekes. Følgelig får vi for eksempel (7) at T-AST \subset T-SIT, og vi ser at vi har å gjøre med en progressiv konfigurasjon av IPF aspekt.

Trolig kan heller ikke valget av IPF aspekt i det serbiske eksempel (8) forklares ved å peke på statement of fact eller umarkerthet.

- (8) *Peci*¹ ih zatim na jakoj vatri. Ispečene i ohlađene preseku se popola i pune sledećim kremom:
Stek dem deretter på sterk varme. Når de er stekt og avkjølt, skjæres de over på midten og fylles med følgende krem:

Som vi ser, innledes setningen etter den med steke-verbet, av et PF passivt fortidspartisipp som best kan oversettes til norsk med 'når de er stekt'. I dette ligger en betydning av 'når steke-handlingen er avsluttet'. Dersom stekingens slutt punkt hadde vært inkludert i *peći* i eksempel (8), og vi altså hadde hatt å gjøre med statement of fact-betydningen av IPF aspekt, hadde partisippet *ispečene* vært overflødig. Det hadde vært tilstrekkelig å innlede setningen med *ohlađene*. Det er derfor grunn til å mene at vi i (8) ser et eksempel på den durative konfigurasjonen av IPF aspekt.³³

³³ Det samme gjelder for de to eksemplene nedenfor. Det første er bosnisk, og det andre kroatisk, begge med IMP.

- i *Pitu završite dvijema jufkama. Pecite.*¹ *Kada je pita gotova, isjecite je na komade pa zalijte supom.*
Lag pitaen ferdig ved hjelp av to deigflak. Stek [den]. Når pitaen er ferdig, skjær den da i biter og hell over suppen.
- ii *Pržite*¹ *na masti sitno kosan luk i umiješajte ga na kraju u "skrob".*
Stek den finhakkede løken i fett, og bland den til slutt i "skrob"en.

Dersom steke-handlingens slutt punkt hadde vært inkludert i *peći* i det første eksempelet, ville den underordnede leddsetningen i setningen etter, ha vært overflødig. Det hadde vært tilstrekkelig å innlede den neste setningen med *isjeći*. Dette gjør det sannsynlig at *peći* i eksempel i) har durativ betydning.

Likeledes ville adverbialleddet *na kraju* i eksempel ii) ha vært overflødig dersom *pržiti* hadde omfattet slutt punktet for steke-handlingen her. Dersom steke-verbet hadde fungert som et statement of fact, ville det neste setningsleddet høyst sannsynlig bare ha vært *i umiješajte ga u "skrob"*.

Et tilfelle der slutt punktet for handlingen kan være inkludert i et IPF verb for 'å steke', ser vi først i eksempel iii). Eksempelet er kroatisk.

IPF steke-verb med durativ betydning finner vi også i de tre eksemplene nedenfor. De to første er henholdsvis serbisk og kroatisk, og det siste er russisk, alle tre med IMP.

- (9) Mafise pržite¹ u dosta vrelog ulja ali pazite da ostanu blede žute boje.
Stek mafisene (søte småkaker som frityrstekes, overs. anm.) i tilstrekkelig med varm olje, men pass på at de forblir lysegule.
- (10) Zatim ih izvadite i pecite¹ na slanini na umjerenoj vatri uz češće okretanje.
Ta dem (rapphønsene, overs. anm.) ut, og stek [dem] i fett på middels varme mens du snur dem ofte (eg. ved oftere vending, overs. anm.).
- (11) Добавьте кусочки орехов кешью или фундука и, постоянно помешивая, жарьте¹ до золотисто-коричневого цвета.
Tilsett biter av cashew- eller hasselnøtter, og rist [dem] til de har blitt gyllenbrune, mens du rører litt av og til.

At lesningen av steke-handlingene i de tre eksemplene er durativ, ser vi når vi undersøker T-AST for de gjeldende handlingene. La oss kommentere hvert eksempel for seg.

I eksempel (9) skal småkaker stekes i olje, og man skal passe på at disse kakene forblir lysegule. Vi kaller steke-handlingen T-SIT-1, og handlingen med å passe på, T-SIT-2. På bakgrunn av vår viten om verden forstår vi at de to handlingene skal foregå samtidig. Det er for sent å passe på at kakene forblir lysegule, når steke-handlingen er avsluttet.³⁴ Den delen av steke-handlingen som det fokuseres på, er altså det tidsrommet der passe på-handlingen foregår. Referansepunktet for steke-handlingen, la oss kalle det T-AST-1, sammenfaller følgelig med T-SIT-2. Fra før har vi blitt enige om at T-SIT-2 sammenfaller med T-SIT-1. I eksempel (9) sammenfaller altså T-SIT-1 med sitt

iii Smjesu peci¹ u duguljastom kalupu, hlano (sic) izreži na tanke ploške i posuši.
Stek blandingen i en ganske lang kakeform, skjær den, når den er kald, i tynne skiver, og [la den] tørk[e].

Her etterfølges instruksjonen om å steke en kake, av en instruks om å skjære kaken i skiver når den er kald. Steke-handlingen må naturligvis være avsluttet før kaken kan avkjøles. Imidlertid er steke-handlingens slutt punkt ikke uttrykt eksplisitt i setningen, selv om utgangspunktet for den neste instruksjonen, er at kaken er kald. Det er derfor grunn til å mene at slutt punktet for steke-handlingen i iii) er inkludert i *peci*, og at vi dermed har å gjøre med statement of fact-betydningen av IPF aspekt.

³⁴ Dersom betydningen hadde vært at de to handlingene skulle følge etter hverandre, ville i alle fall det første verbet i de fleste tilfeller ha vært PF. Et unntak kan være eksempel iii) i fotnote 33.

referansepunkt, og det er derfor vi kan si at det imperfektive steke-verbet har durativ betydning.

I eksempel (10) skal rapphøns tas opp av en kraft de har ligget i over natten, og deretter stekes på middels varme. La oss kalle handlingen med å ta rapphønsene opp av kraften, T-SIT-1, og steke-handlingen T-SIT-2. Ettersom det ikke er mulig å ta kjøtt opp av en væske, samtidig som dette kjøttet stekes, må T-SIT-2 komme etter T-SIT-1.

Formelt kan vi uttrykke dette ved $T-SIT-2 > T-SIT-1$. Videre ser vi at den delen av steke-handlingen som er fokusert, er gitt i preposisjonsuttrykket *uz češće okretanje*. Dette leddet er altså steke-handlingens referansepunkt. La oss kalle det T-AST-2. Av preposisjonen *uz*, 'ved (siden av)', forstår vi at rapphønsene skal vendes av og til under *hele* steke-prosessen. Følgelig får vi også her at steke-handlingen sammenfaller med sitt referansepunkt, og dette er begrunnelsen for at det imperfektive steke-verbet har durativ lesning.

I eksempel (11) skal nøttebiter has i en stekepanne og så ristes til de har blitt gyllenbrune. Vi lar tilsette-handlingen være T-SIT-1, og riste-handlingen T-SIT-2. Ettersom nøtter først ristes når de befinner seg i en stekepanne over varme, må T-SIT-2 komme etter T-SIT-1. Dette gir at $T-SIT-2 > T-SIT-1$. Når det gjelder den delen av steke-handlingen som er fokusert, kunne man kanskje ha tenkt seg at dette er gitt i preposisjonsfrasen *do zolotisto-koričnevogo cveta*. Imidlertid angir dette leddet kun det ene av steke-prosessen endepunkter. Det angir bare slutt punktet. Referansepunktet til steke-handlingen i eksempel (11) er snarere gitt i det imperfektive samtdsgerundiet *pomešivaja* og det tilhørende adverbet *postojanno*.³⁵ Vi kaller dette leddet T-AST-2. Igjen ser vi at steke-handlingen sammenfaller med sitt referansepunkt.³⁶

³⁵ Det kan være på sin plass å påpeke at T-AST for steke-handlingen i eksempel (11) minner om T-AST-2 i eksempel (10). De to referansepunktene har til felles at de består av en rekke enkelthandlinger. Sammen utgjør disse enkelthandlingene en tilstand som gjelder i en viss tidsperiode. Imidlertid er handlingen som skal gjentas i T-AST i eksempel (11), av en annen type enn den som skal utføres flere ganger i T-AST-2 i eksempel (10). *Pomešivaja* kan vi illustrere på følgende måte: (-) (-) (-) (-) (-). Dersom vi for *uz češće okretanje* i eksempel (10) forutsetter at det dreier seg om tre rapphøns som skal snus, bør dette referansepunktet heller presenteres slik: (- - -) (- - -) (- - -).

³⁶ Her kan vi trekke en parallell til det serbiske eksempelet nedenfor.

i Posoliti i pržiti,¹ dolivajući po malo vode, sve dok meso ne omekša.
Salte og stek [grillspydene] mens du heller på vann litt og litt, helt til kjøttet har blitt mørt.

For å oppsummere har vi kommentert tre eksempler der det imperfektive steke-verbet må tolkes durativt. Forskjellen mellom tilfellene ligger i typen referansepunkt. I eksempel (9) er steke-handlingens T-AST gitt i form av en verbalfrase. I eksempel (10) er steke-handlingens T-AST angitt i en preposisjonsfrase, og i (11) har det form av et IPF samtidsgerundium. Vi kan videre uttrykke alle de tre eksemplene formelt. Om eksempel (9) kan vi si følgende: $T-AST-1 = T-SIT-2 = T-SIT-1$. For eksempel (10) gjelder at $T-SIT-2 > T-SIT-1$, og at $T-AST-2 = T-SIT-2$. Om eksempel (11) kan vi si det samme: $T-SIT-2 > T-SIT-1$, og $T-AST-2 = T-SIT-2$.

I eksempel (11) fungerte et IPF samtidsgerundium godt som T-AST for en steke-handling. Imidlertid støter vi på problemer når vi skal kommentere eksempler som det russiske (12) nedenfor.

- (12) Поджарить^P на масле мелко нарезанный репчатый лук, добавляя понемногу горячую воду
Stek den finhakkede løken i fett mens du av og til har i litt varmt vann

Det problematiske med eksempel (12) er ikke å gjøre rede for hvordan steke-situasjonen skal arte seg i praksis. Mens løk stekes i stekepanne til et visst endepunkt, skal litt vann has i av og til. Utfordringen er knyttet til at et IPF samtidsgerundium angir referansepunktet for en steke-handling som er uttrykt ved et PF verb. Det typiske ved PF verb er at de handlingene de denoterer, er inkludert i sin T-AST. I eksempel (12) er det imidlertid slik at steke-handlingen sammenfaller med sin T-AST. Den tidvise tilsetningen av vann skal foregå under hele steke-perioden. En illustrasjon av eksempel (12) i form av en temporal konfigurasjon er altså lik fremstillingen av et IPF verb når dette har durativ betydning. Forskjellen er imidlertid at vi for en durativ konfigurasjon får at $T-AST = T-$

Når vi skal finne steke-handlingens referansepunkt, kunne man kanskje også her tenke seg at dette er gitt i *dok ne*-konstruksjonen. Imidlertid angir dette leddet, i likhet med preposisjonsfrasen i eksempel (11), bare sluttunktet for steke-handlingen. Også i eksempel i) må vi se til et imperfektivt samtidsgerundium for å finne den aktuelle T-AST. *Dolivajuči po malo vode* består, på samme måte som *pomešivaja*, av en rekke enkelthandlinger, og må presenteres som følger: (-) (-) (-) (-) (-). Dersom vi kaller salte-handlingen i eksempel i) T-SIT-1, steke-handlingen T-SIT-2, og referansepunktet for T-SIT-2, T-AST-2, vet vi om dette eksempelet for det første at $T-SIT-2 > T-SIT-1$. Dette fordi *posoliti* er et PF verb. Videre vet vi at $T-AST-2 = T-SIT-2$, og at endepunktet både for T-SIT-2 og T-AST-2 er det tidspunktet der kjøttet har blitt mørt.

SIT = T-DS = T-SS, mens eksempel (12) gir T-AST = T-SIT = T-DS = T-SS + T-TS. I eksempel (12) er altså telos inkludert i konfigurasjonen.

Videre finnes det en gruppe PF verb som *må* presenteres på samme måte som et IPF verb, når dette tolkes durativt. Det dreier seg om PF verb av delimitativ aksjonsart. Riktignok er ikke *podžarit'* noe slikt verb, men som vi skal se nedenfor, har det en semantikk som ligner.

- (13) Опустите миндаль на 2 минуты в кипяток и очистите от кожицы, поджарьте^P в духовке 10 минут (180 градусов).
Ha mandlene i kokende vann i to minutter og skrell dem, stek [dem] i stekeovn i 10 minutter (180°C).

Her ser vi at en steke-handling skal foregå i ti minutter. Den delen av steking som det fokuseres på, er altså disse ti minuttene. Følgelig er *10 minut* T-AST for steke-handlingen i eksempelet ovenfor. Som vi ser, sammenfaller handlingen som er angitt ved det perfekte *podžarit'*, også i eksempel (13) med sitt referansepunkt.

Videre ser vi at *10 minut* er et durativt tidsadverbial angitt i ren akkusativ. I utgangspunktet er det bare IPF verb når de har durativ lesning, og PF verb av delimitativ aksjonsart, som kan stå sammen med slike tidsadverbialer. Vi har antatt at *podžarit'* ikke tilhører noen av disse gruppene. Imidlertid sier vår russiske informant at det i prefikset *pod-* i *podžarit'* ligger en betydning av at en matvare ikke nødvendigvis er ferdig stekt, selv om dette perfekte steke-verbet er brukt. I eksempelet ovenfor er det altså ikke noe i veien for at mandlene kan stekes lenger, etter at de ti minuttene har gått. Således minner verbalfrasen *podžarit' 10 minut* om den ateliske *poguljat' 2 časa*, der det perfekte verbet er av delimitativ aksjonsart, og der spaseraturen godt kan fortsette etter de to timene.

Heller ikke i det perfekte *obžarit'* er noen endelig grense for steke-prosessen inkludert. En rett skal ikke nødvendigvis stekes ferdig, selv om dette verbet er brukt. Vår russiske informant bekrefter dette i tilknytning til eksempelet nedenfor.

- (14) Обжарьте^P перец на одной ложке сливочного масла минуты 3.

*Stek paprikaen i en skje smør i tre minutter.*³⁷

Eksempelene og kommentarene ovenfor tyder på at Berkovs oversettelse av *obžarit* 'til 'å steke på begge sider', i beste fall er mangelfull.

En semantikk som ligner den til *podžarit* 'og *obžarit*', finner vi hos *zapeći* i BKS. Det første eksempelet er bosnisk, de to neste kroatisk, og det siste serbisk.

- (15) Zatim isjecite pitu na komade, pospite s malo vrelog masla i mlake vode i zapećite^P još koji minut.
Skjær pitaen deretter i biter, stenk med litt varmt fett og lunkent vann, og stek [den] i noen minutter til.
- (16) Odreske zapeći^P s obje strane, u trajanju od 3 do 5 minuta.
Stek kotelettene på begge sider i mellom tre og fem minutter.
- (17) Raspoloviti luk i zapeći^P ga u tavi dok gotovo ne pocrni.
Skjær løken i to og stek den i en langpanne til den har blitt nesten svart.
- (18) Razvaljajte smesu u namazan pleh, zapećite^P dok ne porumeni, a zatim seći na komade željene veličine.
Kjevle ut blandingen på en smurt stekeplate, stek [den] til [den] blir brun, og skjær [den] deretter inn i biter i ønsket størrelse.

³⁷ Trolig er semantikken til *obžarit* 'en del av årsaken til at også setninger som den i eksempelet nedenfor, er akseptable.

- i Перец и лук порежьте и обжарьте^P в масле почти до готовности.
Skjær paprikaen og løken og stek [dem] i fett til de nesten er ferdige.

Som vi ser, er det perfektive *obžarit* 'brukt, selv om grønnsakene ikke skal stekes til de er helt ferdige. Det hadde vært ulogisk å knytte et verb med betydning av at noe skal stekes ferdig, sammen med et ledd som *počti do gotovnosti*. Eksempler som dette tyder på at *obžarivat* ' - *obžarit* ' er det som i russisk aspektologi kalles *gradacionnaja para* (Zaliznjak & Šmel'ev 2000:57-58). Med dette menes et aspektpar som ikke involverer noen inherent grense som handlingen ikke kan fortsette etter. Slike aspektpar er likevel ikke ateliske. Heretter vil vi omtale denne typen aspektpar som 'aspektpar med betydning av gradasjon'.

Ikke uventet vil vår russiske informant også godkjenne *podžarit* ' i de samme omgivelsene som ovenfor. Imidlertid vil hun ikke godkjenne *prožarit* '. Dette fordi det i prefikset *pro-* ligger en betydning av at steke-handlingen skal gjennomføres til det endelige sluttpunktet. En matvare kan ikke, eller bør i alle fall ikke stekes lenger. Vi får altså at *prožarivat* ' - *prožarit* ' er et telisk aspektpar, som følgelig angir en accomplishment, mens *podžarivat* ' - *podžarit* ', i likhet med *obžarivat* ' - *obžarit* ', bare er et aspektpar med betydning av gradasjon. Av dette følger at vår russiske informant ikke går god for setningen i eksempel ii).

- ii Стакан гречневой крупы прожарьте^P на сковороде до тех пор, пока она не подрумянится.
Rist et glass bokhvetegryn i en stekepanne helt til de har blitt brune.

Informanten ville her ha brukt *podžarit* ' i stedet.

For vår informant er eksempel (15) og (16) noe mer akseptable enn (17) og (18). I både (15) og (16) står PF *zapeći* sammen med et durativt tidsadverbial. Dette tyder på at verbet kan ha delimitativ betydning. Imidlertid er *za-* da et atypisk prefiks (kfr. Dejanova 1976:464). Videre ser vi at verbet i eksempel (17) og (18) har en *dok ne*-konstruksjon knyttet til seg. Selv om vår informant uttrykker at IPF *peći* er det logiske valget av steke-verb i begge de to eksemplene, velger vi likevel å ta dem i betraktning.

Det skal ikke diskuteres her i hvilken grad *dok ne*-konstruksjoner er durative tidsadverbialer. Imidlertid kan det slås fast at slike ledd angir sluttpunktet for en handling. I eksempel (17) og (18) skal steke-handlingen avsluttes når henholdsvis løken har blitt nesten svart, og blandingen har blitt brun. Ettersom *dok ne*-konstruksjoner representerer det siste endepunktet for en handling, kunne man ha tenkt seg at *zapeći* i eksempel (17) og (18) angir det første endepunktet. I så fall vil *zapeći* ha betydning av ingressiv aksjonsart.

Teorien om en ingressiv betydning styrkes av bruken av dette verbet i eksempel (15). At en pita skal stekes i noen minutter *til*, signaliserer at en tidligere steke-handling har blitt avbrutt av andre handlinger. Når så steking skal gjenopptas, må steke-handlingen nødvendigvis begynne på nytt. Også det bosniske eksempel (19) nedenfor tyder på at *zapeći* kan ha ingressiv betydning.

- (19) Kada je pita ispečena, izrežite je na komade i prelijte ostatkom masnoće i kajmaka pa zapecite.^P
*Når pitaen er stekt, skjær den da i biter, hell over resten av fett og fløten, og stek [den].*³⁸

³⁸ Bruken av *zapeći* etter det perfekte passive fortidspartisippet *ispečen* i eksempel (19), tyder på at heller ikke *ispeći* angir noen inherent grense for steke-prosessen. *Ispeći* ser ut til å bare involvere en aktuell grense. En bedre oversettelse av leddsetningen i (19) blir således 'Når pitaen har stekt en stund'. Foreløpig ser det altså ut til at *peći* - *ispeći* ikke er noe telisk aspektpar, men et aspektpar med betydning av gradasjon. De kroatisk eksemplene i) og ii) nedenfor styrker denne teorien.

- i Izvaditi iz pećnice, prelitati rastopljenim maslacem, posipati ... bademima, ... i ispeći^P do kraja.
Ta [kaken] ut av stekeovnen, hell over smeltet fett, strø over ... mandler, ... og stek [den] ferdig.
- ii Tijesto dobro umijesiti i pustiti da se diže, zatim razvaljati veličine lima, opet pustiti da se digne i dopola ispeći.^P
Kna deigen godt ut og la den heve, kjevle [den] ut til størrelsen på en stekeplate, la [den] heve igjen, og stek [den] til [den] er halvveis ferdig.

Vi skal ikke bruke plass her for å diskutere hva slags aksjonsart *zapeći* eventuelt representerer. Det er tilstrekkelig å oppsummere med at informanten aksepterer verbet i noe større grad sammen med durative tidsadverbialer, enn med *dok ne*-konstruksjoner. Det første tyder på at *zapeći* kan ha delimitativ betydning, og det andre at verbet i tillegg kan ha ingressiv lesning.

Det er nå på tide med et eksempel der verbet virkelig har betydning av delimitativ aksjonsart. Eksempelet er serbisk.

- (20) Uz stalno mešanje propržite^{delim} pirinač dok se dobro ne zagreje, oko 1 minut.
Stek risen under stadig omrøring helt til den er godt oppvarmet, i om lag ett minutt.

I dette eksempelet har vi hele tre ledd som i større eller mindre grad signaliserer at steke-handlingen skal vare i en viss tidsperiode. For det første har vi et durativt tidsadverbial, *oko 1 minut*, som også var til stede i eksempel (13) og (14). Videre finner vi

Heller ikke steke-verbet *ispržiti* ser ut til å involvere noen inherent grense. Det serbiske eksempel iii) illustrerer dette.

- iii Izmešati kajmak, mleko i ispećene paprike ... i napola ispržiti.^P
Bland fløte, melk og stekt paprika ... og stek [det] til [det] er halvveis ferdig.

De tre eksemplene ovenfor tyder på at det i prefikset *iz-*, i likhet med *za-*, i alle fall når disse brukes sammen med verb for 'å steke', ligger en betydning av at steke-handlingen ikke nødvendigvis må gjennomføres til det endelige sluttpunktet. Sammen med et verb som betyr 'å steke noe til det er ferdig stekt', er uttrykk som *do kraja* i eksempel i), overflødig. Videre vil et verb med en slik betydning sannsynligvis være mindre akseptabelt sammen med konstruksjoner som *dopola* og *napola* i henholdsvis eksempel ii) og iii). Telos for en steke-situasjon faller utenfor rekkevidden av både *zapeći*, *ispećiog* *ispržiti*. Betydningen av disse verbene må således være 'å steke noe til et visst punkt'.

Verbalfraser som inkluderer *do*, er teliske. Likevel finner vi eksempler som det kroatiskene nedenfor, der et IPF verb er brukt..

- iv Peći^l do kraja.
Stek [kaken] til den er ferdig.

Selv om verbalfrasen inkluderer et endelig sluttpunkt, kan det imperfektive verbet forklares ved at *do kraja* fungerer som et måtesadverbial.

For øvrig synes vi at det peneste eksempelet i korpuset, der et ledd av typen *do kraja* er med, det kroatiskene v) nedenfor.

- v Tijesto peći^l na 180 Celzijevih stupnjeva, ali ne do kraja.
Stek deigen på 180°C, men ikke til den er helt ferdig.

konstruksjonen *dok ne*, som oftest står sammen med IPF verb brukt i durativ betydning. I tillegg har vi adverbialleddet *uz stalno mešanje*, der preposisjonen *uz* viser at røre-handlingen skal foregå samtidig med steke-handlingen, og der *stalno* uttrykker at røringen skal utføres kontinuerlig.

Det blir derfor et spørsmål hva som fungerer som steke-handlingens referansepunkt i eksempel (20), ettersom en situasjon bare kan ha én T-AST. Siden det ikke finnes noe fasitsvar her, må vi resonnerer oss frem til en løsning.

Det første vi kan bli enige om, er at *dok ne*-konstruksjonen bare angir steke-handlingens sluttpunkt, og derfor ikke fungerer optimalt som referansepunkt. *Oko 1 minut* kan være en bedre løsning. På den annen side utgjør dette adverbialleddet et tillegg til hovedsetningen. 'I om lag ett minutt' fungerer derfor i større grad som en spesifikasjon av et eventuelt referansepunkt, enn som et referansepunkt i seg selv.

Dermed sitter vi igjen med adverbialleddet *uz stalno mešanje*, som inkluderer begge steke-handlingens endepunkter. For eksempel (20) får vi derfor at *uz stalno mešanje* fungerer som steke-handlingens T-AST. Videre angir *dok ne*-konstruksjonen handlingens aktuelle grense, mens *oko 1 minut* kommer med tilleggsinformasjon om referansepunktet.

Med dette er vi klar for de siste eksemplene i kapittelet om verb for 'å steke'. Det første er serbisk med INF_{D-M}, og det andre er russisk med IMP.

- (21) Na ulju ispržiti^P ... luk, dodati spanać, pa još malo sve zajedno pržiti.
Stek ... løken i olje, ha i spinaten, og stek alt sammen litt til.
- (22) Обжарьте^P в масле чеснок, мидии, лук, петрушку 10 минут, добавьте фасоль.
Stek hvitløken, blåskjellene, løken og persillen i olje i ti minutter, og ha i bønnene.

Felles for de to eksemplene er at steke-handlingen blir avbrutt av en annen handling. I eksempel (21) er det eksplisitt uttrykt at steking skal fortsette etter at spinaten er tilsatt. I eksempel (22) må vi tenke praktisk for å komme frem til at matvarene skal stekes også etter at bønnene er hatt i. I slike tilfeller skulle man forvente en progressiv konfigurasjon av et IPF verb. I stedet finner vi et PF verb. Nok en gang ligger altså telos for steke-handlingen utenfor rekkevidden av både BKS *pržiti - ispržiti* og RU *obžarivat' - obžarit'*.

I eksempel (21) og (22) er aspektparene således ikke teliske, men har betydning av gradasjon. De er likevel ikke ateliske. For øvrig kan begge aspektparene inngå i teliske verbalfraser.

I eksempler har vi sett at det samme gjelder BKS *pečí* - *ispečí* og RU *podžarivat'* - *podžarit'*. For RU ser det videre ut til at aspektparet *vypekat'* - *vypeč* er telisk, at *zapekat'* - *zapeč* kan være det, og at *peč'* - *ispeč'* ikke er det.³⁹

Konklusjonen for dette kapittelet blir at viktige aspektpar med betydningen 'å steke' i BKS og RU forholder seg ulikt til steke-handlingens endelige slutt punkt, eller inherente grense. Nedenfor skal vi involvere tidsintervallet T-T, *time of telos*, for å illustrere dette. T-T er, som vi husker, det tidsintervallet som går forut for, og inkluderer telos.

Av de verbene for 'å steke' som vi har behandlet i dette kapittelet, er det bare RU *prožarivat'* - *prožarit'* og *vypekat'* - *vypeč* som utgjør teliske aspektpar i alle sammenhenger, og dermed sammen denoterer en accomplishment. Derfor gjelder for disse aspektparene at T-SIT = T-T.⁴⁰

³⁹ Eksempler som i), ii) og iii) nedenfor, kan tyde på dette.

- i Выпекайте¹ изделие в нагретом духовом шкафу ... в течение 30 минут.
 Stek produktet [deigkransen, overs. anm.] i en oppvarmet stekeovn ... i løpet av 30 minutter.

Her ser vi at IPF *vypekat'* er brukt i statement of fact-betydning, ettersom handlingen det denoterer, er inkludert i sin T-AST. Sammen med prefikset *vy-* tyder dette på at aspektparet *vypekat'* - *vypeč* er telisk.

- ii ... и запечь^P в горячей духовке в течение 20 минут.
 ... *og stek [den] i en varm stekeovn i løpet av 20 minutter.*

I RU signaliserer prefikset *za-* av og til at verbet har betydning av ingressiv aksjonsart. I eksempel ii) kan det imidlertid vanskelig tenkes at budskapet er at man skal begynne å steke noe i en varm stekeovn, i løpet av 20 minutter. Betydningen er heller at produktet skal stekes ferdig på 20 minutter. Dette tyder på at *zapekat'* - *zapeč* kan inkludere steke-handlingens endelige slutt punkt.

- iii Испеките^P перцы в духовке, аккуратно снимите кожицу и нарежьте тонкими
 полосками.
 Stek paprikaen i stekeovnen, fjern skinnet ordentlig og skjær [den] i tynne strimler.

Hvordan det forholder seg med *ispeč'* på bakgrunn av dette eksempelet, kan diskuteres. Paprikaen skal ikke stekes i stekeovn på noe senere tidspunkt i oppskriften. Imidlertid skal den både stekes i stekepanne og til slutt frese i fett sammen med andre matvarer. Dette tyder på at *peč'* - *ispeč'* ikke involverer noen inherent grense, men bare har betydning av gradasjon.

⁴⁰ De perfekte korrelatene vil alltid inkludere T-T, mens de imperfektive bare vil gjøre det når de har betydning av statement of fact.

Aspektkorrelatene *peći* - *ispeći* og *pržiti* - *ispržiti* i BKS , og *peč'* - *ispeč'* i RU har oftest betydning av gradasjon.⁴¹ Dette gjelder i enda større grad for RU *podžarivat'* - *podžarit'* og *obžarivat'* - *obžarit'*. For alle disse får vi derfor at $T-SIT = T-T \div X$, der X, i alle fall for de tre førstnevnte aspektparene, kan være lik 0.

⁴¹ Eksempler som det kroatiske nedenfor, viser at *ispeći* kan inkludere en inherent grense, ettersom de to setningene er de siste i en oppskrift:

- i Kada je pile napola pečeno, pored ili okolo pileta složiti kao roladu i ispeći^P zajedno.
 Poslužite uz pečeni krumpir i salatu.
 Når kyllingen er halvveis stekt, legg [det] da ved siden av eller rundt kyllingen som en rullade, og stek [det hele] [ferdig] sammen. Servér sammen med stekt potet og salat.

Den beste norske oversettelsen av *ispeći* her er trolig 'å steke ferdig', ettersom 'halvveis stekt' er nevnt tidligere i setningen. Uten dette leddet hadde imidlertid 'å steke' vært mest naturlig.

Også den russiske setningen i ii) er den siste i en oppskrift. Dette tyder på at *ispekat'* - *ispeč'* i noen tilfeller kan involvere en inherent grense.

- ii Ispekite v dukhovke.
 Stek [paskhaen] i stekeovn.

4. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: DET TRANSITIVE 'Å KOKE' OG 'Å LA NOE SURRE ELLER FRESE'

4.1 Det transitive 'å koke'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>kuhati - skuhati</i>	<i>kuhati - skuhati</i>	<i>kuvati - skuvati</i>	<i>varit' - svarit'</i>
2	<i>kuvati - skuvati</i>			

Noe av det første vi legger merke til ved verbene for 'å koke', er at det heller ikke her er noe systematisk avvik i aspektbruken mellom IMP og INF_{D-M} i noen av språkene. Således gjelder for begge verbalformer at IPF BKS *kuhati/kuvati* og RU *varit'* typisk står som det siste verbet i setningen, sammen med et durativt tidsadverbial, og det direkte objektet er implisitt. PF BKS *skuhati/skuvati* og RU *svarit'* står typisk som det første verbet i setningen, og det direkte objektet er eksplisitt uttrykt. Adverbialledd av typen 'på svak varme' og 'i lettsaltet vann' forekommer noe oftere sammen med de perfektive aspektkorrelatene, enn med de imperfektive.

Innledningsvis kan det være på sin plass å gjøre rede for hva vi vet om det semantiske innholdet i disse verbene. Vi begynner med de imperfektive korrelatene.

Både BKS *kuhati/kuvati* og RU *varit'* kan brukes transitivt, for det første i betydningen 'å tilberede/lage (om mat)'. *On dobro kuha/kuva* og *On varit edu* vil således bety henholdsvis 'Han er flink til å lage mat', og 'Han er i ferd med å lage mat'. For det andre kommer verbene til anvendelse i tilfeller der noe skal kokes. Eksempelvis vil *kuhati/kuvati krumpir/krompir* og *varit' kartofel'* bety 'å koke poteter'. Det er denne manifestasjonen som er interessant for vår analyse.⁴²

La oss så redegjøre for hva det å koke noe, innebærer i praksis. For BKS er dette forklart i detalj i en kokebok (Sagrak & Boško 1976:38). *Kuhati namirnicu*, det å koke en matvare, vil angivelig si å varme opp vann til en temperatur på over 100°C, slik at vannet blir til damp. Videre står det å lese at kokeprosessen består av to faser. Den første fasen

⁴² Det kan legges til her at RU *varit'* også kan brukes intransitivt. Imidlertid har verbet da overført betydning. *U nee kotelok varit* betyr således ikke 'Kasserollen hennes koker', som man kanskje skulle tro, men 'Hun har omløp i hodet'. Vil man uttrykke på russisk at poteter koker, må man i stedet bruke verbet *varit'sja*, og si *Kartofel' varitsja*.

omtales som *strujanje vode*. Denne 'vannets strømming' inntreffer umiddelbart før vannet begynner å koke, og man kan observere sirkulasjon på vannoverflaten. Neste fase, såkalt *vrenje vode*,⁴³ at vannet koker, inntreffer når det viser seg små bobler i kjelen, og det begynner å komme damp opp fra den.

Ettersom 'å koke noe' på BKS innebærer å varme opp noe i vann til en temperatur på over 100°C, kan man utlede at dersom aspektparet *kuhati/kuvati* - *skuhati/skuvati* er telisk, er telos *ikke* det tidspunktet der vannet når en temperatur på 100°C, som man kanskje skulle tro. Det er altså ikke slik at *kuhati/kuvati* brukes om det som skjer før vannet har nådd kokepunktet, og at *skuhati/skuvati* i tillegg kan brukes om det som skjer akkurat i det øyeblikket vannet når 100°C. La oss se på et kroatisk eksempel med IMP.

- (23) Stavite na vatra da provrije, a poslije kuhajte¹ na laganoj vatri dok meso ne omekša.
Plassér [den] på kokeplaten slik at [den] koker opp, og kok [den] deretter på svak varme til kjøttet har blitt mørt.

Her ser vi at IPF *kuhati/kuvati* også brukes etter at vannet har nådd kokepunktet.

Forskjellen i bruken av *kuhati/kuvati* og *skuhati/skuvati* må derfor være en annen.

Det samme gjelder det russiske aspektparet *varit' - svarit'*. La oss se på et eksempel og utlede bruken av verbene derfra.

- (24) На сильном огне варите кашу три минуты, затем убавьте огонь до среднего и варите¹ ещё девять минут.
Kok grøten på sterk varme i tre minutter, skru deretter ned varmen til middels og kok [den] i ni minutter til.

Vi observerer her at også RU IPF *varit'* brukes om den situasjonen som gjelder etter at kokepunktet er nådd. Av vår viten om verden følger at når grøt tilberedes over varme, er temperaturen over 100°C. Grøt skal kokes før den spises, og ikke bare trekke, som for eksempel pølser. Riktignok er det en liten mulighet for at akkurat denne russiske grøten ikke skal kokes. Kanskje skal den bare stå og godgjøre seg over varme en liten stund. På

⁴³ I BKS brukes det intransitive verbet *vreti* om vann som koker. 'Vannet koker' vil således hete *Voda vri*, ikke **Voda kuha/kuva* eller **Voda se kuha/kuva*. Imidlertid vil *Juha se kuha/Supa se kuva*, 'Suppen koker', være korrekt. På RU vil de to setningene oversettes med henholdsvis *Voda kipit* og *Sup varitsja*.

den annen side har man med en svært dårlig komfyr å gjøre, dersom en rett man tilbereder, ikke koker, når varmen på kokeplaten er middels eller sterk.

Av dette følger at RU *varit'*, i likhet med BKS *kuhati/kuvati*, også brukes om det som skjer med en væske etter at den har nådd kokepunktet. Dermed er det heller ikke slik for det russiske aspektparet for 'å koke', at det imperfektive korrelatet denoterer prosessen frem mot at væsken når 100°C, mens det perfektive i tillegg angir øyeblikket der kokepunktet nås. Altså må sammenhengen mellom korrelatene i aspektparet være en annen også i RU.

Dersom vi går tilbake til eksempel (23), ser vi at setningsleddet med IPF *kuhati* inneholder tidsadverbialet *dok ne*. I vårt korpus inneholder nesten 3/4 av eksemplene med *kuhati/kuvati*, ett eller flere adverbialledd som angir utstrekning i tid. Det samme gjelder om lag 9/10 av eksemplene med RU *varit'*. Et annet funn er knyttet til adverbialledd av typen 'på svak varme'. Over 1/3 av eksemplene med *kuhati/kuvati* inneholder ett eller flere slike adverbialledd. For RU *varit'* er den tilsvarende andelen litt over 1/2.

Videre illustrerer eksempel (23) og (24) at de imperfektive verbene for 'å koke noe', har en tendens til å plasseres sist i setningen, i begge språk. For BKS gjelder at *kuhati/kuvati* står sist i mer enn 2/3 av de eksemplene der dette verbet er ett av to eller flere i en setning. For RU er den tilsvarende andelen 3/4. En forklaring her er at i en sekvens av instruksjoner, er det ingen instruks som er avhengig av at den siste er fulgt, før den kan følges selv. Derfor kan det være tilstrekkelig å fokusere på begynnelsen av den instruksjonen som gis sist, ved å bruke et IPF verb.

Det kan også tenkes andre forklaringer på at instruksjoner om at noe skal kokes, gis i IPF aspekt. For det første kan koke-handlingens endelige slutt punkt være underforstått. I så fall dreier det seg om statement of fact-betydningen av IPF aspekt. I den forbindelse er det interessant at 'et kokt egg' i BKS heter *kuhano jaje*, og i RU kan hete *varënoe jajco*.⁴⁴ Den viktige informasjonene i de to tilfellene er hvilken egenskap egget har, og ikke at denne egenskapen er oppnådd som resultat av en spesiell handling (Galton 1976:281).

Dersom tendensene i aspektbruken i IMP og INF_{D-M} ligner dem i futurum, er det sannsynlig at statement of fact-betydningen av IPF aspekt oftere kommer til uttrykk i

⁴⁴ 'Et hardkokt egg' i RU vil imidlertid hete *svarennoe vkrutuju jajco*.

BKS enn i RU. Derfor skal vi for RU gi nok en forklaring på at instruks om å koke noe, gis i IPF aspekt.

Som vi husker, begrunnes ofte IPF IMP i RU med at mottakeren har en forventning om instruks på forhånd. I slike tilfeller utgjør ikke instruks ny informasjon. Det samme gjelder i et tilfelle der eksempelvis poteter skal være tilbehør til en middagsrett. Selv den mest uerfarne kokk bør da forvente en instruks om enten å steke eller koke potetene. En instruks i IPF aspekt kan således fungere som et signal om at handlingen skal utføres.⁴⁵

Så langt har vi sett hva som er den typiske bruken av IPF *kuhati/kuvati* og *varit'* i oppskrifter. Imidlertid finnes noen spesielle tilfeller som det kan være på sin plass å kommentere. La oss således ta for oss to nye eksempler, ett kroatisk og ett russisk, begge med IMP.

- (25) Kupus kuhajte^I u slanoj vodi.
Kok kålen i saltet vann.

- (26) Картофель ... варите^I в "мундире", а чтобы он не слишком разварился, добавьте в воду больше соли.
Kok poteten(e) i "uniform" (det vil si 'med skallet på', overs. anm.), men ha mer salt i vannet for at de ikke skal koke i stykker.

Ettersom *kuhati* og *varit'* her står uten durativt tidsadverbial, og det direkte objektet er eksplisitt, kunne man ha tenkt seg bruk av de perfektive korrelatene. På den annen side ser vi av ordstillingen at den viktige informasjonen i den kroatisk setningen og den russiske leddsetningen, ikke er selve koke-handlingen. Fokus, eller *rema* (Birkenmaier 1977:209, siterer P. Sgall), er snarere de tilhørende adverbialleddene, som er plassert til slutt i verbalfrasene. Dette signaliserer at set sentrale ikke er koke-handlingen selv, men hvordan denne skal foregå.

Imidlertid forklarer dette bare delvis hvorfor IPF verb er valgt fremfor PF i de to eksemplene. Hva angår eksempel (25), sier vår kroatisk informant at IPF aspekt her skaper en forventning om at kålen skal være *tema* (ibid.) i neste setning. Hun forventer altså at også neste trinn i matlagingen har noe med kålen å gjøre. Den neste setningen i

⁴⁵ Som vi husker, er dette momentet sannsynligvis ikke relevant for BKS (Benacchio 2004:270-275).

oppskriften innledes da også med *Kad je kupus napola kuhan*, 'Når kålen er halvveis kokt'. Det er grunn til å dvele ved denne leddsetningen.

Av *Kad je kupus napola kuhan* ser vi at koke-handlingen i eksempel (25) skal avbrytes av en annen handling. Noe skal skje når kålen er halvveis kokt. Resten av setningen lyder *dodajte krumpir da se i on kuha*, 'ha i potetene slik at også disse kokes'. Dette betyr at kokingen ikke skal gjennomføres til det endelige sluttpunktet, før neste handling utføres. Trolig er dette den beste forklaringen på aspektvalget i dette tilfellet.

Det samme gjelder det russiske eksempel (26). Her skal handlingen med å tilsette salt, foregå i et tidsintervall mens potetene er i ferd med å koke. Av de to eksemplene ser vi altså at en progressiv konfigurasjon av IPF aspekt, også foreligger ved IMP og INF_{D-M}. Dette kan videre illustreres, dersom vi lar *kuhati kupus* og *varit' kartofel'* være T-SIT i hver sin setning. T-AST for *kuhati kupus* er gitt i *dodati krumpir*, og for *varit' kartofel'*, i *dobavit' soli*. I begge tilfeller får vi derfor at $T-AST \subset T-SIT$.

De to neste eksemplene er henholdsvis kroatisk og russisk, begge med IMP.

(27) Pomiješajte voće i šećer te kuhajte¹ do željene gustoće.
Bland frukt og sukker, og kok til ønsket tykkelse.

(28) Посолите, засыпьте рис и варите¹ кашу до готовности.
Ha i salt, hell i ris(en) og kok grøten til den er ferdig.

Ettersom verbalfrasene *kuhati voće i šećer do željene gustoće* og *varit' kašu do gotovnosti*, er teliske, skulle man forvente bruk av PF aspekt. Dette på tross av at *do* i både BKS og RU bare betyr 'til', og ikke 'til og med'. En forklaring kan være at preposisjonsfrasene fungerer som måtesadverbialer, slik at den vesentlige informasjonen ikke er at telos, T-T, er inkludert i T-SIT. Det er sannsynlig at T-T er inkludert i T-SIT, men dette fremgår ikke eksplisitt av setningen.

Med dette er vi klar for de perfekte aspektkorrelatene. La oss innlede ved å se på to nye eksempler. Det første er bosnisk med INF_{D-M}, og det andre russisk med IMP.

(29) Orahe skuhati^P u mlijeku.
Kok nøttene i melk.

- (30) Свёклу сварите^P в кожуре, охладите, очистите и натрите на мелкой тёрке.
Kok beten med skallet på, avkjøl, rensk og rasp den på et fint rivjern.

Hva angår eksempel (29), er ordstillingen her lik den i (25). I begge tilfeller gis således sentral informasjon, i adverbialleddet. Forskjellen mellom de to setningene er verbenes aspekt.

Som vi husker, skulle koke-handlingen i (25) avbrytes av en annen handling. Dette er imidlertid ikke tilfellet i (29), ettersom den påfølgende instruksjonen lyder *Pustiti da se malo hladnu*, 'La dem (det vil si nøttene, overs. anm.) avkjøle seg litt'. Det vesentlige her er at koke-handlingen skal avsluttes, før avkjølingen tar til. Det er altså resultatet av kokingen som er sentralt i eksempel (29), og dette forklarer valget av PF aspekt.

Det samme gjelder eksempel (30). Her må beten være ferdig kokt, før den kan avkjøles, renskes og raspes. I eksempel (29) og (30) er det altså vektlagt at koke-handlingen skal føres til slutt punktet, og at resultatet av denne nærmest skal fraktes med til neste handling. Således er det interessant at BKS *skuhati* står som det første verbet i setningen, i over 2/3 av tilfellene der dette verbet er ett av to eller flere. For RU *svarit* gjelder dette samtlige tilfeller.⁴⁶

De to neste eksemplene er henholdsvis bosnisk med IMP, og russisk med INF_{D-M}.

- (31) Agdu skuhajte^P od preostale vode, šećera i limunovog soka, prelijte preko pečenih ružica i ostavite da se hlade.
Kok en tykk sukkersaus av det vannet som er igjen, sukker og sitronsaft, hell [den] over de stekte, roseformede småkakene, og la [dem] stå og avkjøle seg.
- (32) Сварить^P глазурь из ... сахара, ... воды, ... сливочного масла, и полить верх торта.
Kok en glasur av ... sukker, ... vann, ... smør og hell [den] over kaken.

Også i eksempel (31) og (32) er det vesentlig at koke-handlingen avsluttes. I (31) må man ha kokt en sukkersaus før denne kan helles over stekte småkaker. Likeledes må man i

⁴⁶ Når det gjelder eksempel (29) og (30), legger man også merke til at det de direkte objektene denoterer, henholdsvis nøtter og beten, kan nå tilstanden 'ferdig kokt'. En teori kunne derfor ha vært at direkte objekter ved *skuhati/skuvati* og *svarit*, oftere denoterer noe med fast konsistens, enn noe flytende. Imidlertid er fordelingen jevn mellom denotasjoner med fast og flytende konsistens, både ved *skuhati/skuvati* og *svarit*.

(32) ha kokt en glasur før denne kan helles over en kake. Derfor er PF aspekt valgt i de to tilfellene.

Før vi går videre, skal vi dvele litt ved de perfektive koke-verbenes direkte objekter. I 6/7 av eksemplene med *skuhati/skuvati*, og i alle så nær som ett eksempel med *svarit'*, er disse verbenes direkte objekt eksplisitt uttrykt. Eksempel (31) og (32) er således ikke noe unntak. Imidlertid er koke-verbenes direkte objekter her av en spesiell type. Det de denoterer, foreligger ikke når koke-handlingen begynner. Snarere utgjør denotasjonene koke-handlingenes resultat.

La oss gå tilbake til eksempel (25) og (26) for å illustrere. Her er det henholdsvis kål og poteter som skal kokes, og begge deler finnes når kokingen begynner. Situasjonen her kan derfor uttrykkes ved 'å koke x'. I eksempel (31) og (32) derimot, er situasjonen gitt ved 'å koke en x av y'. Her minner *skuhati* og *svarit'* om *creativity verbs* (Israeli 1996:27), som i fortid i RU vanligvis angis i PF aspekt. Ifølge vår kroatiske informant gjelder dette også BKS.

Ettersom denotasjonen til det direkte objektet i (31) og (32) representerer koke-handlingens resultattilstand, kan vi kalle slike direkte objekter *telosobjekter*. Således er *agda* og *glazur'* telosobjekter i henholdsvis (31) og (32). Hva angår verbene for 'å koke', forekommer direkte objekter av denne typen utelukkende sammen med PF verb, i begge språk. Eksempler fra BKS er *skuvati sirup gustine ređeg meda*, 'å koke en sirup så tykk som tynn honning', og *skuhati kremu od maslaca i čokolade*, 'å koke en krem av smør og sjokolade'. Eksempler fra RU er *svarit' kašu*, 'å koke en grøt', og *svarit' sirop iz sakhara i vody*, 'å koke en sirup av sukker og vann'. I alle disse tilfellene er koke-handlingen avsluttet når denotasjonen til det direkte objektet foreligger. Dette tidsintervallet er verbalfrasenes inherente grense. Etter denne grensen kan ikke handlingene med å koke henholdsvis sukkersaus og glasur, fortsette lenger. For koke-handlingene i eksempel (31) og (32) får vi derfor at T-SIT = T-T, og dette er grunnen til at PF aspekt er valgt.

I tilknytning til de perfektive verbene for 'å koke' finner vi også telosadverbialer. Som vi husker, er dette adverbialledd som henleder oppmerksomheten mot en handlings resultattilstand. I korpus har vi for både BKS og RU registrert telosadverbialer utelukkende sammen med PF koke-verb. La oss se på to eksempler, hvorav det første er kroatisk, og det andre russisk, begge med INF_{D-M}.

- (33) Jaja skuhati^P utvrdo i narezati na kolute.
Kok eggene [slik at de blir] hardkokt, og skjær [dem] i skiver.
- (34) Сварить^P вкрутую 5 яиц, очистить и не очень мелко порубить.
*Kok fem egg [slik at de blir] hardkokt, fjern skallet og hakk [dem] opp i ikke
 altfor små [biter].*

I de to eksemplene sier ikke henholdsvis *utvrdo* og *vrutuju* noe om hvordan eggene skal kokes. For øvrig er det et spørsmål hva det å koke egg på en hard måte, skulle innebære i praksis. Snarere gir adverbialleddene her informasjon om hva slags egenskap eggene skal ha, når kokingen er avsluttet. Også *u-* i *utvrdo* og *v-* i *vrutuju* signaliserer at søkelyset skal rettes mot noe som ligger lengre frem i tid enn selve koke-handlingen.⁴⁷ Vi ser at de to adverbialleddene fungerer mer som adjektiv, som denoterer de respektive direkte objektenes resultattilstand, enn som adverb.

Det neste eksempelet vi skal kommentere, er serbisk med IMP.

- (35) Heljdu operite i skuvajte^P u blago posoljenoj vodi dok ne dobijete kašu.
Vask bokhveten og kok [den] i lettsaltet vann til De får en grøt.

Som vår informant sier, er aspektvalget her uvanlig. Det er således eksempel (23) som illustrerer den konvensjonelle bruken av aspekt i konstruksjoner med *dok ne*. En forskjell mellom de to eksemplene er riktignok at det direkte objektet bare er implisitt i (23), mens det er eksplisitt uttrykt i (35). Det er imidlertid et spørsmål i hvilken grad dét er utslagsgivende for aspektvalget.

En forklaring kan være knyttet til at *dok ne* ikke representerer noe typisk durativt tidsadverbial, ettersom det, som tidligere nevnt, bare angir det gjeldende tidsintervallets slutt punkt. Videre kunne man ha tenkt seg, på bakgrunn av den norske oversettelsen, at *dok ne*-konstruksjonen angir målet for koke-handlingen. På den annen side ville dette ha vært relevant også for eksempel (23). I tillegg fremgår den durative betydningen tydelig av en direkte oversettelse av *dok ne* til norsk: 'mens ikke', eller 'så lenge ikke'. Derfor skal vi nøye oss med å registrere at i (23) har *dok ne*-konstruksjonen rekkevidde over

⁴⁷ Jf. at preposisjonene angir retning når de styrer akkusativ.

verbet, mens tilfellet i (35) er omvendt. For (23) får vi altså at [durativt tidsadverbial [verb]], og for (35) at [verb [durativt tidsadverbial]].

La oss så gå videre til et russisk eksempel med IMP.

- (36) Сварите^P картофель в кожуре до мягкости.
Kok poteten med skallet på til [den blir] myk.

Ved første øyekast vil de fleste her tenke at aspektvalget er som forventet. Et mål for koke-handlingen er angitt i *do mjagkosti*, og koke-verbet er PF. Imidlertid gjelder at av 15 *do*-konstruksjoner ved *varit' - svarit'*, står 14 sammen med det imperfektive korrelatet. Eksempel (36) er altså et unntak.

Vår russiske informant synes ikke *svarit'* lyder godt sammen med en *do*-konstruksjon. Dette fordi det i dette verbets semantikk, allerede ligger en betydning av at koke-handlingen skal gjennomføres til det endelige sluttpunktet. *Svarit'* involverer altså en inherent grense, og i slike tilfeller kan det i beste fall være overflødig å angi en aktuell grense i tillegg.⁴⁸ Av dette følger at *varit' - svarit'* er et telisk aspektpar, og vi får at T-SIT = T-T.

For å finne ut om det samme er tilfellet for *kuhati/kuvati - skuhati/skuvati*, kan vi ta utgangspunkt i det bosniske eksempelet nedenfor, med IMP.

- (37) Na dno lonca stavite suho meso ili kosti, redajte šarme, zalite (sic) vodom i skuhajte.^P
Legg det tørre kjøttet eller bena i bunnen av en kjele, plasser kålrulettene på rekke, hell over vann og kok [det hele].

I denne setningen er det vanskelig å se hva budskapet i *skuhati* skulle være, annet enn at retten skal koke til den er ferdig. Dersom vi baserer oss på dette eksempelet, er også *kuhati/kuvati - skuhati/skuvati* et telisk aspektpar. Følgelig får vi også her at T-SIT = T-T.

For å oppsummere har vi i dette kapitlet nok en gang sett at det ikke er noe systematisk avvik i aspektbruken mellom IMP og INF_{D-M} i noen av språkene. Videre har

⁴⁸ For PF *otvarit'* er det annerledes. Sammen med dette verbet aksepterer informanten konstruksjonen *do polugotovnosti* og durative tidsadverbialer. Dermed er aspektparet *otvarivat' - otvarit'* av samme type som *obžarivat' - obžarit'* i forrige kapittel. Det er ikke telisk, men har betydning av gradasjon.

vi for både BKS og RU, observert at IPF verb ofte brukes i situasjoner der noe skal kokes. Tendensen er noe tydeligere i BKS enn i RU.

Når det gjelder det semantiske innholdet i verbene vi har behandlet, har vi funnet ut at *kuhati/kuvati* og *varit* ikke bare betyr 'å tilberede noe i væske over varme frem til det begynner å koke'. Videre har heller ikke *skuhati/skuvati* og *svarit* betydningen 'å gi noe et oppkok'.⁴⁹ Telos for koke-situasjonen som aspektparene denoterer, nås altså på et senere tidspunkt enn det øyeblikket væsken når 100°C.

Dersom vi tar utgangspunkt i en tidsakse, vil telos for denne kokesituasjonen befinne seg i et punkt $x + y$, der begge verdier er variabler. x er den tiden det tar fra en kjele med vann settes på en kokeplate, og varmen skrues på, til vannet begynner å koke. x vil blant annet avhenge av komfyr, kasserolle, mengde vann og om lokket er på eller ikke. y er den tiden det tar å koke matvaren til den er ferdig kokt. y vil derfor avhenge av hva man skal koke. Dersom man skal koke spaghetti, vil telos nås i punkt $(x + 11 \text{ minutter})$, mens det vil nås i punkt $(x + 20 \text{ minutter})$ dersom man skal koke poteter.

⁴⁹ Det finnes egne verb som kan brukes transitivt i denne betydningen i begge språk, henholdsvis *provreti* og *uzavreti* i BKS, og *vskipjatit* i RU.

4.2 Det transitive 'å la noe surre eller frese'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>dinstati - izdinstati</i>	<i>pirjati - ispirjati</i>	<i>dinstati - izdinstati</i>	<i>tušit' - potušit'</i>
2	<i>pirjati - ispirjati</i>	<i>propirjati^{delim}</i>	<i>prodinstati^{delim}</i>	<i>potušit^{delim?}</i>
3	<i>prodinstati^{delim}</i>	<i>popirjati^{delim}</i>		<i>protušit^{perdur}</i>
4	<i>popirjati^{delim}</i>			

Tabellen viser et utvalg verb som semantisk sett befinner seg mellom 'å koke' og 'å steke'. De kan brukes både om det som skjer i en kasserolle med for eksempel en gryterett, og i en stekepanne med fett og for eksempel løk. Innledningsvis kan det likevel være på sin plass å gjøre rede for hva disse verbene faktisk betyr.

Dinstati er i Bujas' kroatiske ordbok oversatt med 'å grytsteke'. Videre er verbet av tysk opprinnelse og markert som dialektalt. Det anbefales derfor at man benytter *pirjati* i stedet. De to verbene er altså synonyme. I korpuset finnes det ingen kroatiske eksempler med *dinstati*, og ingen serbiske med *pirjati*. Man trenger større korpora for å kunne trekke noen konklusjon her, men det ser ut til at man i K foretrekker *pirjati* og dets tilhørende PF former, mens *dinstati* er det foretrukne i S. I B finner vi begge formene.

Når det gjelder RU, er *tušit'* hos Berkov oversatt med 'å stue'. Hvis man med 'å stue' mener 'å mose', er ikke oversettelsen korrekt. Videre er *potušit'* angitt som PF aspektkorrelat.

Verbene for 'å la noe surre eller frese'⁵⁰ befinner seg mellom verbene for 'å koke' og 'å steke', ikke bare semantisk, men også ordstillingsmessig. I begge språk står således de imperfektive verbene ofte sammen med durative tidsadverbialer. Noe oftere enn verbene for 'å koke' står de sammen med adverbialledd av typen 'på svak varme'. Videre tenderer de til å stå sist i setningen, i tillegg til at det direkte objektet er implisitt.

⁵⁰ Ettersom de aktuelle verbene i BKS og RU er transitive, er det et spørsmål hvordan man skal oversette dem til norsk. Det dreier seg om at noe skal surre eller frese, men på norsk er disse verbene intransitive. Siden 'å la noe surre eller frese' er en lang frase, skal vi i det følgende likevel omtale de relevante verbene som 'surre-verb'.

De perfekte verbene står ofte uten adverbialledd, og det direkte objektet er eksplisitt. Det ser ut til at deres plassering i setningen er noe mer vilkårlig enn hva som var tilfellet for de perfekte koke-verbene.

Som vi ser, er ikke tendensene like klare her som for verbene for 'å koke'. Imidlertid gjelder også her, ikke lenger uventet, at det ikke er noe systematisk avvik i aspektbruken mellom IMP og INF_{D-M}.

La oss behandle de imperfektive verbene først. Hva angår *pirjati*, står dette verbet i over 7/10 av eksemplene, sammen med et durativt tidsadverbial. For *dinstati* er den tilsvarende andelen 2/3, og for *tušit'* 7/10. Her ligner de imperfektive surre-verbene de tilsvarende for 'å koke'. Imidlertid står verbene for 'å surre' noe oftere sammen med adverbialledd av typen 'på svak varme', enn koke-verbene. For *pirjati* gjelder dette over 1/2 av eksemplene, og for *dinstati* og *tušit'* om lag 1/3. De to eksemplene nedenfor, det første bosnisk med IMP, og det andre russisk med INF_{D-M}, er således typiske for denne verbgruppen.

- (38) Popirjajte na malo vode, smanjite vatru, dodajte zdrobljeni bijeli luk i pirjajte¹ dok ne požuti, neprekidno miješajući.
La [den hakkede løken] surre i litt vann, skru ned varmen, ha i presset hvitløk og la den surre under stadig omrøring til den blir gyllen.
- (39) Сложить в глубокую сковороду ... , влить масло и тушить¹ под крышкой на умеренном огне, часто помешивая.
Legg ... i en dyp stekepanne, hell i fett og la [alt] surre under lokk på middels varme under gjentatt omrøring.

Som vi ser, står *pirjati* i (38) sammen med konstruksjonen *dok ne*, som signaliserer utstrekning i tid. *Tušit'* i eksempel (39) har tre adverbialledd knyttet til seg. Det siste, *často pomešivaja*, finner vi en variant av også i eksempel (38), i form av *neprekidno miješajući*. *Miješajući* og *pomešivaja* er IPF samtidsgерundier, som her fungerer som T-AST for sine respektive situasjoner. Vi lar således *pirjati* være T-SIT i (38), og *tušit'* T-SIT i (39). Et IPF samtidsgерundium signaliserer at handlingen det denoterer, skal foregå over nøyaktig det samme tidsintervallet som handlingen det verbet det står til, denoterer. Følgelig får vi for både (38) og (39) at T-AST = T-SIT, og vi har å gjøre med en durativ konfigurasjon av IPF aspekt. For (38) får vi dessuten at *dok [bijeli luk] ne požuti* angir

surre-handlingens aktuelle grense.

Det russiske *často pomešivaja* sin funksjon som T-AST trenger en kommentar. Ettersom *pomešivat* tilhører gruppen av verb med betydning av diminutiv-iterativ aksjonsart, må gerundiet oversettes med 'å røre litt nå og da'. En slik handling dekker ikke et konkret intervall på en tidsakse, slik *neprekidno miješajući* gjør. Det russiske gerundiet må fremstilles på en tidsakse på følgende måte: (-) (-) (-) (-) (-). Totalt sett kan imidlertid disse enkelthandlingene betraktes som en tilstand som gjelder i et bestemt tidsintervall. Derfor kan en gjentatt handling fungere som en situasjons T-AST.

Hva angår de imperfektive surre-verbene og direkte objekt, ligner bildet her det som ble tegnet av de tilsvarende verbene for 'å koke'. Det direkte objektet er eksplisitt i under 1/4 av eksemplene med *pirjati*, og i 1/3 med *dinstati*. For *tušit* er det direkte objektet implisitt i samtlige tilfeller. Videre står *pirjati* som det siste verbet i setningen i nesten 8/10 av eksemplene der dette er ett av to eller flere. Den tilsvarende andelen for *dinstati* er 3/4, og for *tušit* står samtlige av ialt ti manifestasjoner sist i setningen. Vi ser altså at tendensene er noe sterkere i RU enn i BKS.

La oss så gå videre ved å se på to eksempler som trenger en kommentar. Det første er kroatisk, og det andre russisk, begge med IMP.

- (40) Pirjajte¹ i procijedite sok u kojemu su bile preko noći i njime polijte prepelice za vrijeme pirjanja.
La [dem] surre og sil den kraften [de] lå i over natten, og hell denne over vaktlene mens de surrer.
- (41) Выложите в сковороду тёртую свёклу и тушите¹ с луком.
Legg den revne beten i stekepannen og [la den] fres[e] sammen med løken.

I eksempel (40) står *pirjajte* først i en sekvens av flere imperativer. Ved første øyekast kan man derfor undre seg over valget av IPF aspekt. Ved nærmere ettersyn ser vi imidlertid at surre-handlingen skal avbrytes, og at setningen i så måte minner om eksempel (25). I eksempel (40) skal man, på ett eller annet tidspunkt mens vaktlene surrer, først sile den kraften de har ligget i over natten, og deretter helle denne over vaktlene. For øvrig kunne man kanskje ha tenkt seg at en slik helle-handling skulle foregå flere ganger i løpet av en steke-periode. I så fall ville PF *politi* her ha hatt betydning av

gjentatt handling. Vår kroatisk informant tolker imidlertid eksempel (25) dithen, at helle-handlingen skal foregå én gang mens vaktlene surre. I eksempel (40) er altså IPF *pirjati* valgt fordi surre-handlingen skal avbrytes av andre handlinger.

I eksempel (41) står *tušit*’ uten durativt tidsadverbial, og måtesadverbialet som er til stede, angir bare hva den revne beten skal surre sammen med. Derfor kunne man kanskje like gjerne ha tenkt seg et PF verb i dette tilfellet. På den annen side har vi allerede blitt enige om at det i en sekvens av instruks, ikke er noen instruks som er avhengig av at den siste er fulgt, før den kan følges selv. IPF aspekt kan således være valgt i eksempel (41) for å fokusere på begynnelsen av surre-handlingen. En mer korrekt oversettelse av setningen blir da ’Legg den revne beten i en dyp stekepanne, og begynn å la den frese sammen med løken’.

Før vi går videre til perfektive verb for ’å la noe surre eller frese’, skal vi se på to eksempler til. Det første er kroatisk med INF_{D-M}, det andre russisk med IMP.

- (42) Poklopiti i pirjati^P, a povremeno promiješati.
Sett på lokk og la [det] surre, men rør godt av og til.
- (43) Добавьте к ним рыбу вместе с маринадом, посолите, поперчите и тушите^I до готовности.
Ha i fisken sammen med marinaden, salte, pepre og la det surre til det er ferdig.

I eksempel (42) ser vi at noe skal surre, og i løpet av surre-handlingen skal en røre-handling utføres flere ganger. Den delen av surre-handlingen som er fokusert, det vil si T-AST for *pirjati*, er den perioden det av og til skal røres. Dersom vi lar *pirjati* være T-SIT, ser vi at T-SIT sammenfaller med sin T-AST, akkurat som i eksempel (39). Videre må surre-handlingens T-AST også i (42) presenteres som en rekke enkelthandlinger: (-) (-) (-) (-). Forskjellene mellom de to eksemplene er imidlertid at T-AST i eksempel (39) er et diminutiv-iterativt samtidsgerundium, mens det i eksempel (42) er et PF verb brukt iterativt.

Når det gjelder eksempel (43), ser vi at IPF *tušit*’ står sammen adverbialleddet *do gotovnosti*, som angir surre-handlingens aktuelle grense. *Tušit*’ *do gotovnosti* er altså en telisk verbalfrase, og man skulle derfor forvente et PF verb.

En forklaring i dette tilfellet kan være at *do gotovnosti* fungerer som et måtesadverbial, og at verbet er nøytralisert for å vektlegge dette. I så fall sier konstruksjonen snarere noe om hvordan surre-handlingen skal foregå, enn at den skal gjennomføres til et visst punkt.

En annen og mer interessant forklaring kan være at det i RU ikke finnes noe PF verb som kan brukes i de samme omgivelsene, eller som kan uttrykke den samme betydningen. La oss se på et eksempel.

- (44) Потушите^P минут 20, добавьте сметану, пряности, смешайте миксером, добавьте грибы.
La [det] surre i om lag 20 minutter, tilsett rømme, krydder, bland alt sammen i en mixmaster, ha i soppen.

Som vi husker, står *potušit'* i Berkovs russiske ordbok som det perfekte korrelatet til *tušit'*. Likevel har fem av de i alt syv eksemplene i korpuset med *potušit'*, et durativt tidsadverbial knyttet til seg, som i (44). Dette, sammen med prefikset *po-*, tyder på at det finnes et verb *potušit'* som har betydning av delimitativ aksjonsart. Kanskje finnes det i tillegg et verb *potušit'* som fungerer som PF korrelat til *tušit'*. I så fall ser vi kanskje et eksempel på dette nedenfor.

- (45) Разогрейте в сковороде масло, затем потушите^P лук и чеснок.
Varm smør i en stekepanne, la deretter løk og hvitløk frese.

En annen mulighet er at det bare finnes ett verb *potušit'*, og at dette er *tušit'* sin PF aspektpartner. I så fall er *tušit' - potušit'* et aspektpar av typen *obžarivat' - obžarit'*, som ikke involverer noen inherent grense, men har betydning av gradasjon. *Potušit'* vil da bety 'å la noe surre, ikke til et endelig slutt punkt, men til et annet gitt punkt'.

Ettersom vår russiske informant er usikker her, skal vi ikke fastslå noe. Vi bare registrerer at et IPF verb der man skulle vente et PF, kan skyldes at det ikke finnes noe PF verb som kan uttrykke samme betydning.

Det finnes enda et russisk PF verb for å la noe surre. Det dreier seg om *protušit'*, som det bare finnes ett eksempel av i korpuset.

- (46) Когда свёкла станет мягкой, посыпать по вкусу солью и сахаром, добавить ... лук, влить немного воды и протушить^P ещё минут пять. *Når beten har blitt myk, strø da over salt og sukker etter smak, tilsett ... løk, hell i litt vann og la [det] surre i om lag fem minutter til.*

Som vi ser, står også dette perfektive surre-verbet sammen med et durativt tidsadverbial. Her står verbet i tillegg som den siste imperativiske konstruksjonen i setningen, og vi kunne ha forventet IPF *tušit'* i stedet. Imidlertid tyder prefikset *pro-* og det durative tidsadverbialet på at vi har å gjøre med et verb med betydning av perdurativ aksjonsart.

Også noen perfektive surre-verb i BKS har betydning av en aksjonsart. Eksempelet nedenfor er kroatisk med IMP.

- (47) Propirjajte^P zajedno 10-15 minuta, stavite vrhnje i začine.
La [alt] surre sammen i 10-15 minutter, tilsett fløte og krydder.

Her er det ulogisk om instruksjonen er at en blanding først skal surre, deretter tas av kokeplaten, og så tilsettes fløte og krydder. Det er mer sannsynlig at fløte og krydder skal tilsettes mens surringen foregår. Når verbet her ikke er IPF, skyldes det at *propirjati* har betydning av delimitativ aksjonsart. Her er verbet synonymt med *prodinstati*. Også *popirjati* har betydningen 'å la noe surre en liten stund', men ifølge Bujas' kroatisk ordbok forekommer dette noe sjeldnere enn *propirjati*. Dette stemmer med funnene i korpuset. *Propirjati* er observert fire ganger, mens *popirjati* bare forekommer én gang.

Det siste eksempelet vi skal kommentere i dette kapittelet, er serbisk med INF_{D-M}.

- (48) Izdinstati^P glavicu luka, kad je upola gotovo dodati ... pečurke iseckane na tanke listiće.
La en liten løk frese, og når den er halvveis ferdig, ha da i ... soppen, som er skåret i tynne skiver.

Her ser vi at en surre-handling skal avbrytes av en annen handling. Når man har latt en løk surre til den er halvveis ferdig, skal sopp has i. Eksempel (48) minner oss om tilfellet i (25), der en koke-handling skulle avbrytes. Imidlertid ble et IPF verb valgt i (25), mens

vi her har med et PF verb å gjøre. Nettopp fordi handlingen i (48) skal avbrytes, ville vår kroatisk informant ha valgt IPF *dinstati* i stedet for PF *izdinstati*.

Sannsynligvis ligger forklaringen her i de respektive perfektive verbenes semantikk. Mens *skuhati* kan ha betydning av å koke noe til det er ferdig kokt, betyr *izdinstati*, og *ispirjati*, 'å la noe surre til et visst endepunkt'. Mens *skuhati* kan involvere en inherent grense, og således være telisk, er ikke *izdinstati* det på samme måte, selv om det ikke er atelisk. *Skuhati* kan innebærer å koke noe til det endelige sluttpunktet, det vil si til det man koker, har nådd tilstanden 'ferdig kokt'. *Izdinstati* innebærer ikke på samme måte at det som surrer, surrer til det har surret ferdig. Derfor kan *izdinstati* stå sammen med et uttrykk som angir aktuell grense, mens *skuhati* sannsynligvis vil være mindre akseptabelt med et slikt uttrykk.

På bakgrunn av kapitlene om verb for 'å steke', 'å koke' og 'å la noe surre', kan vi nå legge frem følgende teori for både BKS og RU: et verb med prefikset *s-* kan involvere en inherent grense, mens et verb med prefikset *iz-* ikke gjør det på samme måte. Et verb med prefikset *s-* vil således kunne ha en betydning av at handlingen skal gjennomføres til det endelige sluttpunktet, mens et verb med prefikset *iz-* vil signalisere at handlingen kan fortsette, også etter at dette verbet er brukt. Følgelig vil et verb prefigert med *s-* være mindre akseptabelt sammen med en konstruksjon som angir aktuell grense, mens dette ikke gjelder for et verb prefigert med *iz-*. Hvis dette stemmer, vil et aspektpar, der i alle fall det perfektive korrelatet har prefikset *s-*, være det vi har omtalt som et telisk aspektpar, mens et der prefikset er *iz-*, bare vil ha betydning av gradasjon. Imidlertid trengs nærmere undersøkelser her.

La oss til slutt oppsummere det viktigste vi har observert i dette kapitlet. For det første har vi igjen sett at det ikke er noe systematisk avvik i aspektbruken mellom IMP og INF_{D-M} i noen av språkene. Videre har vi erfart at et imperfektivt samtidsgerundium kan fungere som en situasjons T-AST. Vi har også registrert at en T-AST kan bestå av flere enkelthandlinger, ettersom disse til sammen utgjør en tilstand som varer i et visst tidsintervall. Dessuten har vi lagt merke til at de ordstillingsmessige tendensene for gruppen av surre-verb, er noe klarere i RU enn i BKS. I tillegg har vi sett at et IPF verb i et tilfelle der man skulle forvente et PF, av og til kanskje må tilskrives at det ikke finnes noe PF verb som kan brukes. Til slutt antydte vi at prefikset *s-* i både BKS og RU, kan gi

betydning av inherent grense, mens *iz-* bare gir betydning av 'til et visst punkt'. Dermed skulle den sistnevnte gruppen verb best kunne forenes med uttrykk som angir aktuell grense.

5. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: 'Å BLANDE'

5.1 'Å kna; elte'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>mijesiti - umijesiti</i>	<i>mijesiti - umijesiti</i>	<i>mesiti - umesiti</i>	<i>mesit'</i>
2	<i>zamješivati - zamijesiti</i>	<i>zamješivati - zamijesiti</i>	<i>zamešivati - zamesiti</i>	<i>vymesit'</i>
3	<i>premješivati - premijesiti</i>	<i>Premješivati - premijesiti</i>	<i>premešivati - premesiti</i>	<i>zamešivat' - zamesit'</i>
4			<i>izmesiti</i>	<i>promesit'</i>

Denne verbgruppen omfatter for det første BKS IPF *m(ij)esiti*. Angivelig er dette verbets perfektive korrelat *um(ij)esiti*, men i korpuset er PF *zam(ij)esiti* funnet nesten fire ganger så ofte. Videre har vi tatt PF *prem(ij)esiti* i betraktning. For RU har vi for det første tatt med IPF *mesit'*. I følge Berkov har ikke dette verbet noen PF aspektpartner. I de eksemplene i korpuset der et PF russisk elte-verb er brukt, er *vymesit'* og *zamesit'* observert nøyaktig like ofte. I noen tilfeller er PF *promesit'* brukt, og derfor er også dette verbet tatt hensyn til. For øvrig skal PF *zamesit'* ha det imperfektive aspektkorrelatet *zamešivat'*, men dette er ikke registrert i korpuset. For begge språk gjelder at mindre vanlige former er utelatt fra analysen.

Innledningsvis kan det være på sin plass å gjøre rede for hva en elte-handling består i. Før elting kan ta til, trengs en bolle eller lignende, med ingredienser av både fast og mer eller mindre flytende konsistens. Eksempelvis kan mel og salt sies å ha fast konsistens. Vann og melk er naturligvis flytende. Smør inntar en mellomposisjon, ettersom noen deiger bare lages av smør og én eller flere ingredienser med fast konsistens. I elte-gruppen finner vi da verb som betegner handlingen med å blande og kna slike ingredienser til de blir til en deig.

For både BKS og RU gjelder også her at aspektbruken i IMP og INF_{D-M} ikke avviker systematisk fra hverandre. Videre gjelder for begge språk at hovedtendensene for elte-

gruppen, med noen unntak, ligner tendensene for gruppen av koke-verb. Elte-verb i BKS og RU har til felles at de oftest forekommer sammen med durative tidsadverbialer. BKS *m(ij)esiti* har et slikt adverbialledd knyttet til seg i over 1/2 av eksemplene. For RU *mesit* er den tilsvarende andelen 5/6. Imidlertid står *m(ij)esiti* sammen med et måtesadverbial i over 1/2 av eksemplene i korpuset, mens *mesit* ikke gjør det i noen.

Når det gjelder BKS, er videre IPF *m(ij)esiti* plassert som det siste verbet i setningen i åtte av ni eksempler der dette er ett av to eller flere. I syv av de ni tilfellene er det direkte objektet eksplisitt. Her skiller elte-gruppen seg fra verbene i koke-gruppen. Imidlertid gjelder for perfektive verb for 'å elte', i likhet med de tilsvarende for 'å koke', at de ofte står først eller i begynnelsen av en setning. For BKS er andelen her i underkant av 7/10.

Hva angår elte-verb i RU, står IPF *mesit* sist i samtlige fire setninger i korpuset, der dette verbet er ett av to eller flere. Videre er det direkte objektet til *mesit* eksplisitt i kun ett av seks tilfeller. Her ser vi at RU skiller seg noe fra BKS, noe som også gjelder de perfektive elte-verbenes plassering i setningen. I RU står et PF elte-verb først i en setning i under 1/3 av eksemplene der dette verbet er ett av to eller flere. I over 1/2 av tilfellene står verbet som det siste verbet i setningen.

Vi begynner analysen ved å se på to eksempler der imperfektive elte-verb er brukt. Det første er kroatisk, og det andre russisk, begge med IMP.

- (49) Razbijte jaje i ulijte ga u sredinu, posolite brašno i postepeno nalijte mlačne vode, i mijesite¹ tijesto.
Knekk egget og ha det i midten, tilsett salt i melet og hell gradvis i lunkent vann, og bland en deig.
- (50) В готовую опару добавьте соль, всыпьте муку и месите¹ гладкое тесто.
Tilsett salt i den ferdige surdeigen, strø i mel og bland en jevn deig.

I begge eksemplene ser vi at et IPF elte-verb er plassert som det siste verbet i en sekvens av ellers PF verb. Dette er ikke overraskende verken for BKS eller RU. Så registrerer vi at det direkte objektet i begge tilfeller er eksplisitt. Dette er ikke spesielt hva angår BKS. Imidlertid er eksempel (50) det eneste tilfellet i korpuset der RU *mesit* står sammen med et direkte objekt.

Videre er eksempel (49) det eneste i korpuset der det direkte objektet til BKS *m(ij)esiti* denoterer noe som ikke foreligger når elte-handlingen begynner. Det finnes ingen deig når eltingen tar til. Dette gjelder også for det russiske eksempel (50). I begge tilfeller er deigens eksistens en del av elte-handlingens resultattilstand. Som vi ser, har vi her å gjøre med telosobjekter. Derfor skulle vi heller forvente et PF verb både i (49) og (50). Utfordringen blir således å forklare hvorfor et IPF verb er brukt i en telisk verbalfrase.

Ettersom det for begge språk finnes perfektive verb som kan brukes, henholdsvis *um(ij)esiti* og *vymesit'*, ligger forklaringen her i IPF aspekts rolle som det umarkerte medlemmet av aspektopposisjonen. Således kan det endelige sluttpunktet være underforstått i det imperfektive verbet både i eksempel (49) og (50). I så fall har vi med statement of fact-betydningen av IPF aspekt å gjøre. For RU kan imidlertid forklaringen også være at kokken forventer en instruks om å elte ut en deig, og at IPF *mesit'* bare er et signal om at denne handlingen skal iverksettes. Når man skal lage et bakverk, vet man at man på ett eller annet tidspunkt skal kna ut en deig. Det er i beste fall problematisk å kjevle ut eller forme en seig masse av mel og vann, så det kan vanskelig tenkes unntak her. Vi kan altså forklare IPF aspekt for BKS ved statement of fact, mens forklaringen i RU i tillegg kan være knyttet til kokkens forventning.

La oss gå videre og se på to nye eksempler. Det første er serbisk med INF_{D-M}, og det andre russisk med IMP.

- (51) Svaki deo posebno mesiti¹, napraviti od njih loptice i ostaviti ih da postoje pola časa.
Kna hver del for seg, lag kuler av dem og la dem stå i en halv time.
- (52) Тесто ещё раз промесите^Р и скатайте в трубку, после чего накройте и дайте ему полежать ещё 5 минут.
Kna deigen en gang til og rull den sammen, dekk den så til og la den ligge i fem minutter til.

Felles for de to eksemplene er at deigens eksistens ikke er et resultat av elte-handlingen. I både (51) og (52) foreligger deigen før knaingen begynner, slik at elte-handlingen bare skal fortsette.

Når det gjelder eksempel (51), kan vi forklare et IPF verb her på flere måter. En åpenbar forklaring er at den viktige informasjonen ligger i måtesadverbialet *posebno*, og at verbet har blitt nøytralisert for å få frem dette. En annen forklaring som trekkes frem i russisk aspektologi, er at instruks til handlinger som allerede er i gang, gis i IPF aspekt. På den annen side innebærer en instruks om å fortsette med noe, at det har vært en pause. Den gjeldende handlingen skal da faktisk begynne på nytt. Aspektvalget i (51) kan altså forklares ved at IPF *mesiti* henleder oppmerksomheten på begynnelsen av elte-handlingen.

En tredje mulighet er at en instruks om å kna ut en deig, har blitt gitt tidligere i konteksten, og at *mesiti* i (51) således er tematisk. Setningen foran den i eksempel (51) lyder da også som følger: *Dobro ga izmesiti^P i podeliti na pet jednakih delova*, 'Kna den godt ut og del den i fem like store deler'. Her er det ny informasjon at en blanding skal knas ut.⁵¹

Av det vi har nevnt om eksempel (51), følger at vi kunne ha forventet et IPF verb også i (52). Forskjellen mellom de to eksemplene er imidlertid at *promesit*' i (52) bringer ny informasjon inn i setningen. Ifølge vår russiske informant har *promesit*' betydningen 'å kna en omgang til'.

I dette lille kapittelet har vi nok en gang erfart at aspektbruken i IMP og INF_{D-M} ikke avviker systematisk fra hverandre i verken BKS eller RU. Videre har vi sett hvordan det i de to språkene kan komme til uttrykk at IPF aspekt er det umarkerte medlemmet i aspektopposisjonen. For BKS så vi et eksempel på statement of fact-betydningen av IPF aspekt. For RU observerte vi hvordan et IPF verb kan bli valgt når man får en instruks man bør forvente å få. Vi har også behandlet et tilfelle av tematisk verb.

⁵¹ Her legger vi merke til prefikset *iz-* i *izmesiti*, og at dette verbet ikke ser ut til å involvere noen inherent grense. Hvis *izmesiti* hadde hatt betydningen 'å elte ut noe til det endelige slutt punktet', burde det ha vært mindre akseptabelt i instruksjonen 'elt deigen til et visst punkt, men stopp før den er ferdig eltet'. *Izmesiti* bør derfor kunne gå godt sammen med ledd som angir en aktuell grense.

5.2 'Å piske egg, eggeplommer, eggehvite, smør eller fløte'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>mutiti - umutiti</i>	<i>tući - istući</i>	<i>mutiti - umutiti</i>	<i>vzbivat' - vzbit'</i>
2	<i>lupati - ulupati</i>	<i>mutiti - umutiti</i>	<i>lupati - ulupati</i>	<i>rastirat' - rasteret'</i>
3	<i>tući - istući</i>			

I dette kapittelet dreier det seg om pisking av egg, eggeplommer, eggehvite, smør og fløte. Når det gjelder BKS, er det flere aspektpar som kommer i betraktning i denne gruppen. Ut ifra korpuset å dømme er *tući - istući* fortrinnsvis kroatisk, mens *mutiti - umutiti* hovedsakelig er serbisk og bosnisk. I serbisk brukes tidvis også *lupati - ulupati*. I RU er det mest frekvente aspektparet med denne betydningen, *vzbivat' - vzbit'*, men også *rastirat' - rasteret'* er observert.

I tidligere kapitler har vi sett at aspektbruken i IMP og INF_{D-M} ikke avviker regelmessig fra hverandre i verken BKS eller RU. Dette gjelder også for gruppen av piske-verb. Imidlertid har vi tidligere også sett at man i BKS har en tendens til å bruke IPF verb noe oftere enn i RU. Her er dette imidlertid ikke entydig. Hva angår aspektparet *tući - istući*, er det imperfektive aspektkorrelatet riktignok brukt i nesten 1/2 av eksemplene, men for *mutiti - umutiti* er den tilsvarende andelen bare litt over 10%. Det sistnevnte aspektparet ser ut til å samsvare med RU *vzbivat' - vzbit'*, der det imperfektive korrelatet forekommer i om lag 13% av tilfellene.

På tross av disse ulikhetene er et mønster klart. I både BKS og RU har IPF piske-verb en tendens til å stå som det siste verbet i en setning, sammen med et durativt tidsadverbial, og det direkte objektet er implisitt. For begge språk gjelder videre at det typiske perfektive verbet for 'å piske', står først i setningen, uten durativt tidsadverbial, men med et eksplisitt direkte objekt. Dessuten er adverbialledd av typen 'over varme' jevnt fordelt på begge aspektkorrelater.

Imidlertid finnes det spesielle tilfeller som trenger en kommentar. La oss derfor se på noen eksempler. Det første er serbisk med INF_{D-M}, og det andre russisk med IMP.

(53) Ulupati čvrsto balanca, dodati šećer, lupati¹ još malo.

Pisk eggehviten [slik at den etter hvert blir] fast, tilsett sukker, pisk enda litt til.

- (54) На паровой бане взбейте крем из яиц и сливок, пока он не увеличится вдвое. Снимите с огня и взбивайте¹ пока он не остынет.
Pisk en krem av egg og smør over et dampbad, til den har blitt dobbelt så stor. Ta den av varmen og pisk til den kjølnes.

Det første vi ser ved *lupati* i (53) og *vzbivat'* i (54), er at de begge har et adverbialledd knyttet til seg, som angir utstrekning i tid. Likevel forklarer dette kanskje bare delvis aspektvalget. De to verbene har også til felles at deres PF aspektpartner befinner seg i umiddelbar nærhet i venstrekonteksten. I (53) er *ulupati* det første verbet i setningen, og i (54) finner vi *vzbejte* i setningen foran. Etter hvert ser vi at det i både (53) og (54) allerede har blitt utført en piske-handling, når den andre instruksjonen om å piske, gis. I de to eksemplene er det altså en ny piske-handling som skal ta til, og IPF aspekt er valgt for å henlede oppmerksomheten på begynnelsen av denne handlingen.⁵²

Vzbivat' i eksempel (54) er det ene av kun to eksempler i korpuset der man i RU har valgt et IPF verb for 'å piske'. Ettersom verbet i det andre eksempelet står etter det imperfektive samtidsgerundiet *prodolžaja*, vil vi i første omgang konsentrere oss om eksempler fra BKS. Det første er kroatisk med IMP, og det andre bosnisk med INF_{D-M}.

- (55) Od 6 bjelanjaca tuci¹ čvrsti snijeg, primiješaj ... šećera, još ga malo tuci, dok posve otvrdne.
Pisk en fast krem av eggehvite fra seks egg, bland i ... sukker, pisk den litt til, til hele har fått en fast konsistens.
- (56) (8 bjelanjaka 400 gr šećera) Mutiti¹ na pari da bude čvrsto pa staviti na pečenu koru.
(Eggehvite fra 8 egg, 400 g sukker) Pisk over damp slik at [det] blir fast, og legg [det] på det stekte deigflaket.

⁵² Når det gjelder eksempel (53), kan man spørre seg om man ikke ville ha uttrykt det samme ved *Lupati čvrsto belanca i dodati šećer*. Vi har jo sett tidligere at IPF verb brukes slik fordi handlingene de denoterer, skal avbrytes av andre handlinger. På den annen side er det i (53) et poeng at den første piske-handlingen skal føres til et slutt punkt, før sukkeret has i. I (53) er altså eggehviten stivpisket når den siste piske-handlingen begynner. Hensikten med den siste omgangen med pisking er at sukkeret skal bli jevnt fordelt.

I eksempel (55) er den første instruksjonen at det skal piskes en krem av eggehviten fra seks egg. Dette leddet følger formelen ‘å lage en x av y’, som, som vi husker, minner om creativity verbs. Det spesielle med slike situasjoner, er at det direkte objektet ikke foreligger når den gitte handlingen tar til. I (55) finnes bare eggehviten fra seks egg når piske-handlingen begynner. ‘En fast krem’ er altså et telosobjekt, og man skulle forvente et PF snarere enn et IPF verb. Dette styrkes av følgende funn i korpuset: av ni konstruksjoner av typen ‘å piske en x av y’, der piske-verbet er *tući* eller *istući*, er PF aspekt valgt i åtte.

Den beste forklaringen er trolig at slutt punktet i eksempel (55) er implisitt. Det er underforstått at piskingen skal foregå helt til eggehviten er stivpisket. Det dreier seg altså om statement of fact-betydningen av IPF aspekt. Her er det interessant at ‘pisket krem’ uttrykt ved dette verbet, er *tučeno vrhnje*. Som vi ser, er det passive fortidspartisippet IPF. Imidlertid må man ved *mutiti* - *umutiti* bruke det perfektive passive fortidspartisippet, og si *umućena pavlaka*. Som vi husker, ble *tući* brukt langt oftere i forhold til *istući*, enn *mutiti* i forhold til *umutiti*. Det ser ut til at noen verb i BKS oftere brukes i statement of fact-betydning enn andre.

Når det så gjelder eksempel (56), kan man undre seg over at et IPF verb er valgt, når handlingen det denoterer, må være avsluttet før den neste kan begynne. Piskingen må være overstått når kremen has på den stekte deigen. Videre kan man spørre seg om ikke leddet *da bude čvrsto* fungerer som et telosadverbial, og om det ikke derfor hadde vært mer naturlig med et PF piske-verb. Eggehvite og sukker blir fast som et resultat av piske-handlingen.

På den annen side ser vi at *da*-konstruksjonen sier noe om hvordan piske-handlingen skal foregå. Piskingen skal skje på en slik måte at eggehviten og sukkeret oppnår fast konsistens. *Da*-leddet fungerer altså som et måtesadverbial, og det er derfor IPF *mutiti* er valgt.

La oss så ta en titt på eksempelet nedenfor, som er serbisk med IMP.

- (57) Umutite^p pavlaku da dobijete šlag i zasladite po ukusu.
Pisk fløten slik at du får en krem, og sukre etter smak.

Hva angår *da*-konstruksjonen her, kan man hevde at det virker overflødig å si at 'fløten skal piskes til et endepunkt, slik at man får en krem'. Det kan vanskelig tenkes noe annet formål med pisking av fløte, enn nettopp å lage krem. Derfor burde fløtens resultattilstand være inkludert i *(u)mutiti pavlaku*. Det skulle ikke være nødvendig med et *da*-ledd i tillegg. Dersom betydningen av *(u)mutiti pavlaku* hadde vært 'å piske fløte til krem', ville *da*-leddet i (57) ha vært unødvendig.

Det kan være interessant å dvele litt ved hva som er telos for en verbalfrase med *mutiti* eller *umutiti*. Imidlertid må vi først redegjøre for hva vi legger i begrepet 'telosuttrykk'.

Begrepet 'telosuttrykk' omfatter telosobjekter, telosadverb og teloskonstruksjoner. Et telosobjekt har vi, som vi husker, når det direkte objektet er et resultat av den aktuelle handlingen. Eksempler er *krem* og *čvrsti snijeg* i henholdsvis (54) og (55).

Et telosadverb har, som vi også husker, form som et adverb, men funksjon av et adjektiv som sier noe om objektets egenskaper når handlingen er avsluttet. Et eksempel er *čvrsto* i eksempel (53).⁵³ Et annet eksempel er *p(j)enasto* i *(u)mutiti puter/maslac p(j)enasto*. Adverbet betyr 'skummende', men må her oversettes med 'slik at smøret skummer'.

En teloskonstruksjon er en lengre frase som på en eller annen måte beskriver egenskaper ved objektet for handlingen, i vårt tilfelle det man pisker, når handlingen er avsluttet. Her finnes det flere typer. For det første omfatter begrepet *da*-konstruksjoner som dem i eksempel (56) og (57). Riktignok har vi omtalt konstruksjonen som måtesadverbial. Likevel sier konstruksjonen i begge tilfeller noe om piske-handlingens resultattilstand. Under slike omstendigheter inkluderes *da*-ledd i gruppen av telosuttrykk. For det andre innbefattes preposisjonsfraser med *do*, samt *u* i BKS og *v* i RU. Eksempler er *do bela*, 'slik at [det] blir hvitt' og *v odnorodnuju massu*, 'til en ensartet masse', begge i (58). Et annet eksempel er *u penastu masu* i *umutiti jaja u penastu masu*, 'å piske egg til en skummende masse'.

Når vi nå skal finne ut hva som er telos for en verbalfrase med *mutiti* eller *umutiti*,

⁵³ Når det gjelder eksempel (53), kan det riktignok diskuteres om vi bare har å gjøre med et vanlig adverb. Det kan tenkes et tilfelle der man skal piske noe på en hard eller fast måte. Siden *čvrst* imidlertid er det adjektivet som brukes i et tilsvarende telosobjekt, det vil si i en annen konstruksjon der det også er eggehvite som skal piskes, har vi valgt å betrakte adverbet i (53) som et telosadverb.

må vi nøye undersøke de tilfellene i korpuset der disse to verbene har en nominalfrase knyttet til seg. Totalt dreier det seg om 41 eksempler, hvorav ett med det imperfektive korrelatet, og 40 med det perfektive.

På bakgrunn av disse 41 eksemplene, hvorav 15 er fra bosnisk, ett fra kroatisk og 25 fra serbisk, har vi gjort flere spennende funn. Det kanskje første man legger merke til, er at mens over 1/2 av de serbiske tilfellene inneholder en eller annen form for telosuttrykk, gjør ingen av de bosniske det samme.

Ved nærmere ettersyn ser vi imidlertid at variasjonen kanskje ikke i så stor grad skyldes språk, som hva som skal piskes, det vil si denotasjonen til det direkte objektet.

Av 20 tilfeller der egg eller eggeplommer skal piskes, mangler telosuttrykk i 19. Av åtte eksempler der eggehvite skal piskes, er telosuttrykk med i syv. I 11 eksempler skal smør eller fett piskes, hvorav fem står med, og seks uten telosuttrykk. Når det gjelder fløte, som i eksempel (57), finnes to eksempler, ett med telosuttrykk, og ett uten.

En forklaring på disse forskjellene kan knyttes til piske-handlingens resultattilstand. Det ser ut til at jo mer kjent piske-handlingen bør være for kokken, desto mindre informasjon får han eller hun om det ferdig piskede produktets egenskaper. Sannsynligvis vet flere hvordan eggeplommer ser ut når disse er ferdig pisket, enn hvordan eggehvite ser ut i tilsvarende tilstand. De fleste som har laget mat, har sannsynligvis pisket egg oftere enn de har pisket smør. Jo mer man vet, eller bør vite om en piske-handling og dens resultat, desto mindre blir behovet for å få det spesifisert i et ekstra setningsledd. Jo mer frekvent en piske-handling er i matlagingsammenheng, desto kortere er den relevante verbalfrasen.

La oss så se hvordan dette forholder seg i RU.

- (58) Жёлтки, соль и сахар сотрите в однородную массу и взбейте^P до бела.
Visp eggeplommer, salt og sukker til en ensartet masse, og pisk til det blir hvitt.

Her ser vi at eggeplommene allerede er ensartede når piske-handlingen begynner. Videre er telos for piske-handlingen gitt i preposisjonsuttrykket *do bela*. Formålet med piskingen er altså at massen skal bli hvit. Av dette kan vi utlede at telos for verbalfrasen *vzbi(va)t' želtki*, sannsynligvis ikke er det tidspunktet der blandingen går over fra bare å være

ensartet, til å bli hvit. I motsatt fall ville det i eksempel (58) ha vært tilstrekkelig med instruksen *Vzbejte želtki, sol' i sakhar*. Videre kan vi slutte at det er en mulighet for at telos for *vzbi(va)t' želtki*, er tidspunktet der massen går over fra å være heterogen til å bli homogen. For å finne ut dette, må vi imidlertid undersøke de eksemplene i korpuset der IPF *vzbivat'* og PF *vzbit'* har en nominalfrase knyttet til seg.

Når det gjelder de to tilfellene med *vzbivat'*, denoterer nominalfrasen i begge to et produkt som allerede er pisket til endepunktet. Henholdsvis skal en krem og eggeplommer bare piskes litt ekstra. Derfor er det kun eksempler med det perfekte aspektkorrelatet som tas i betraktning.

Interessant nok viser disse undersøkelsene de samme tendensene for *vzbivat'* - *vzbit'*, som dem vi oppdaget for BKS *mutiti* - *umutiti*. Av åtte tilfeller der man skal piske egg eller eggeplommer, står fem uten telosuttrykk. Av fire eksempler der eggehvite skal piskes, er telos uttrykt eksplisitt i en egen frase, i tre. I korpuset fantes to eksempler med smør, og her manglet telosuttrykk i begge.

Naturlig nok trenger man en større eksempelsamling for å kunne konkludere med noe. Likevel ser det for det første ut til at for handlingen med å piske egg eller eggeplommer i RU, er telos underforstått, og altså ikke eksplisitt uttrykt i form av et telosuttrykk. Når det gjelder pisking av eggehvite, synes det imidlertid som om telos i liten grad tas for gitt. Her må endepunktet uttrykkes eksplisitt i form av et telosuttrykk, og følger altså ikke av sakens natur.

Det er nå på tide å undersøke resten av verbene for 'å piske noe'. Hva angår BKS *tući* - *istući*, finnes tre relevante eksempler med det imperfektive korrelatet, og 11 med det perfekte. Undersøkelsene viser at av ti tilfeller der eggehvite skal piskes, er telos uttrykt eksplisitt i samtlige. Videre er telos implisitt i tre av fire eksempler der det skal piskes egg eller eggeplommer.

Hva angår BKS *lupati* - *ulupati*, finnes det kun tre eksempler å ta hensyn til, alle med det perfekte verbet. I samtlige tilfeller skal det piskes eggehvite, og et telosuttrykk er med i to av dem.

Når det gjelder RU *rastirat'* - *rasteret'*, har vi også bare funnet eksempler med det perfekte aspektkorrelatet. Av tre tilfeller der egg eller eggeplommer skal piskes, er telos implisitt i samtlige.

Som vi ser, viser de sistnevnte verbene de samme tendensene som vi observerte for *mutiti - umutiti* og *vzbivat' - vzbit'*. Riktignok finnes noen variasjoner de enkelte verbene imellom, og for de fleste verbenes vedkommende hadde det vært fordelaktig med flere eksempler. Likevel sitter vi igjen med en god oversikt over hva som er telos for situasjonene med å piske egg eller eggeplommer, eggehvite og smør både i BKS og RU.

For å oppsummere tas det i begge språk i større grad som en selvfølge, hva som er ønsket tilstand for piskede egg og eggeplommer, enn for pisket eggehvite. I både BKS og RU vakler man ved pisking av smør, og for pisking av fløte trengs flere eksempler for å avgjøre.

Før vi avslutter dette kapittelet, skal vi se på et russisk eksempel med INF_{D-M}.

- (58) Растереть^P жёлтки с солью, постепенно добавляя
Pisk eggeplommene og saltet, mens du gradvis har i

Det spesielle ved dette eksempelet fremkommer dersom man ønsker å illustrere det som en temporal konfigurasjon. La oss gjøre dette trinn for trinn.

I eksempel (58) er vi interessert i piske-handlingen. Vi kaller derfor *rasteret' žěltki s sol'ju* T-SIT. Videre ser vi at den delen av piske-handlingen som er fokusert, er angitt i det imperfektive samtdsgerundiet *dobavlja*. Følgelig er dette leddet piske-handlingens T-AST. Som vi ser, vil *postepenno dobavlja* måtte presenteres som et tidsintervall med utstrekning. *Rasteret'* er PF, og det typiske ved PF verb er at T-SIT er inkludert i sin T-AST. I eksempel (58) skal imidlertid piske-handlingen foregå like lenge som tilsette-handlingen. Følgelig får vi at T-AST = T-SIT, som ligner en durativ konfigurasjon av IPF aspekt. Imidlertid må vi da huske på hva som er forskjellen mellom de to konfigurasjonene. For eksempel (58) får vi at T-SIT = T-T, mens vi for en durativ konfigurasjon av IPF aspekt får at T-SIT = T-T ÷ X, der X > 0.

For å oppsummere har vi heller ikke for piske-verb registrert noe systematisk avvik i aspektbruken mellom IMP og INF_{D-M} i noen av språkene. Videre har vi erfart hvor utfordrende det kan være å sammenligne aspektbruk i to forskjellige språk. Ulikhetene kan være større mellom enkelte mer eller mindre synonyme verb innenfor ett språk, enn mellom ekvivalente verb i de to språkene. Vi har også antydnet at bruken av IPF aspekt i

statement of fact-betydning kan være mer utbredt i BKS enn i RU. I tillegg har vi, både i BKS og RU, sett at telos for en piske-handling, og om dette målet uttrykkes eksplisitt eller ikke, avhenger av hva man skal piske. I begge språk tas det i større grad for gitt hva som er endepunktet for pisking av egg og eggeplommer, enn hva som er ønsket resultattilstand for pisking av eggehvite. Dessuten har vi erfart at når T-AST for en situasjon som er denotert ved et PF verb, er et imperfektivt samtdsgerundium, vil konfigurasjonen være lik en durativ konfigurasjon av IPF aspekt. Imidlertid vil vi i det første tilfellet få at $T-SIT = T-T$, mens vi i det andre tilfellet får at $T-SIT = T-T \div X$, der $X > 0$.

6. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: 'Å SKJÆRE' OG 'Å HAKKE'

'Å skjære (opp)'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>sjeći - isjeći</i>	<i>izrezivati - izrezati</i>	<i>seći - iseći</i>	<i>narezát' - narézat'</i>
2	<i>izrezivati - izrezati</i>	<i>narezati^P</i>	<i>narezati^P</i>	<i>porézat^{P/distr?}</i>
3	<i>narezati^P</i>	<i>rezati^I</i>	<i>raseći^P</i>	<i>razrezát' - razrézat'</i>
4	<i>rezati^I</i>	<i>razrezati^P</i>	<i>rezati^I</i>	
5	<i>razrezati^P</i>	<i>sjeći - isjeći</i>		

'Å hakke (opp)'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>sjeckati - isjeckati</i>	<i>nasjeckati^{kumul}</i>	<i>seckati - iseckati</i>	<i>rubit'</i>
2	<i>nasjeckati^{kumul}</i>		<i>naseckati^{kumul}</i>	<i>porubit'</i>
3				<i>narubit^{kumul}</i>

Utgangspunktet for dette kapittelet var verb for 'å skjære noe (i biter)'. Imidlertid skulle det vise seg at det i korpuset ikke fantes et eneste IPF verb i RU med denne betydningen. Det var nødvendig å se til verb med lignende semantisk innhold, og blant verb for 'å hakke (opp)' fantes ett eksempel der et IPF verb var brukt i RU. Derfor er hakke-verb tatt med i dette kapittelet.

De to tabellene ovenfor trenger ytterligere kommentarer. Når det gjelder verb for 'å skjære noe (i biter)' i BKS, gjelder for det første for aspektparet *izrezivati - izrezati* at bare det perfektive korrelatet er observert. Etter funnene i korpuset å dømme, er betydningen av verbene i de aller fleste tilfeller bare 'å skjære noe (i biter)'. Kun unntaksvis er lesningen 'å skjære ut'. For øvrig forekommer *izrezati* nesten dobbelt så ofte som *narezati*.

Videre er det noen verb det er observert få eksempler av, men som likevel er tatt med i tabellen. For B gjelder dette *narezati*, *rezati* og *razrezati*, som er funnet henholdsvis tre, to og én gang. For K angår det *sjeći - isjeći*, der bare det perfektive korrelatet er

observert, og det kun i ett tilfelle. For S gjelder det *narezati* og *raseći*, der det er funnet to eksempler av hver, og *rezati*, som er registrert én gang.

Det samme fenomenet angår verb for 'å hakke (opp)'. I både B og K er *nas(j)eckati* observert ved kun én anledning. I S er det samme verbet funnet to ganger. For RU finnes som nevnt kun ett eksempel med IPF *rubit*', mens PF *porubit*' og *narubit*' forekommer fire ganger hver.

La oss så presentere hovedfunnene for disse to verbgruppene. Også her er aspektbruken i IMP og INF_{D-M} tilnærmet lik, i begge språk. Når det gjelder skjære-verbene i BKS, viser det seg for det første at av eksemplene med *izrezati*, *narezati* og *rezati* brukes det imperfektive verbet i nesten 17%. Av tilfellene der et av korrelatene i aspektparet *s(j)eći* - *is(j)eći* er brukt, er videre det imperfektive valgt i over 21%. Når det imidlertid gjelder RU, viser det seg at av 77 eksempler der et skjære-verb er brukt, er et PF verb valgt i samtlige.

Hva angår verb for 'å hakke (opp)', er et PF valgt i alle de 23 eksemplene i BKS. Av ni eksempler i RU er et IPF verb valgt i kun ett.

Foreløpig ser det altså ut til at man i RU, i større grad enn i BKS, ser på det å skjære opp noe, som en punktuell handling. Videre synes det som om de to språkene i like stor grad anser det å hakke opp noe, som noe punktuelt.

La oss så vende tilbake til BKS og verbene for 'å skjære noe (i biter)'. Tendensene vi har sett i tidligere kapitler, er langt fra klare for gruppen av verb for 'å skjære'. Riktignok gjelder for *rezati*, *izrezati*, *narezati* og *razrezati* at i 1/2 av eksemplene med det imperfektive verbet, står dette verbet sist i setningen, og i halvparten av tilfellene der et PF verb er brukt, er dette verbet plassert først i setningen. Imidlertid er observasjonene når det gjelder *s(j)eći* - *is(j)eći* at det imperfektive korrelatet står sist i bare 1/3 av eksemplene, mens det perfektive oftere står sist enn først.

Hva angår direkte objekt, er dette eksplisitt ved *rezati* og *s(j)eći* i henholdsvis over 1/2 og 3/4 av eksemplene. Den tilsvarende andelen for PF *izrezati*, *narezati*, *razrezati*, *is(j)eći* og *ras(j)eći* er 4/5. Vi ser altså det direkte objektet er eksplisitt ved PF verb noe oftere enn ved IPF.

Adverbialledd i tilknytning til skjære-verb er oftest av typen 'i skiver'. IPF *rezati* og *s(j)eći* har et slikt adverbialledd knyttet til seg i henholdsvis under 2/5 og 1/2 av

eksemplene. Av semantiske årsaker som vi skal komme tilbake til, varierer andelene noe for de perfektive verbene. Mens *narezati* står sammen med et adverbialledd av ovennevnte type, i over 4/5 av tilfellene, gjør *izrezati* det samme i bare om lag 2/3 av eksemplene. For *razrezati* trengs flere enn de syv eksemplene i korpus, for å avgjøre. *Is(j)eći* og *ras(j)eći* har et adverbialledd av typen 'i skiver', knyttet til seg i nesten 3/4 av tilfellene. Ingen av eksemplene inneholder durative tidsadverbialer.

Etter denne redegjørelsen er det tre forhold vi må få oversikt over. For det første må vi forklare resten av eksemplene med IPF *rezati*. Dessuten må vi begrunne tilfeller med IPF *s(j)eći*. For det tredje er det nødvendig å finne årsaken til at eksemplene med PF *narezati* og *izrezati*, og *is(j)eći* oftere enn henholdsvis *rezati* og *s(j)eći*, har et adverbial knyttet til seg, av typen 'i skiver', som vi omtalte ovenfor.

La oss begynne analysen ved å se på noen eksempler. De to første er henholdsvis kroatisk med INF_{D-M}, og bosnisk med IMP. De to neste er respektive bosnisk med IMP, og serbisk med INF_{D-M}.

- (59) Trake [tijesta] složiti jednu povrh druge, a zatim rezati^l rezance širine 1-2 cm.
Legg [deig]flakene oppå hverandre, og skjær deretter 1-2 cm lange strimler.
- (60) Meso izrežite^P na kockice, posolite i naglo prepržite na maslacu.
Skjær kjøttet i små biter, ha i salt, og stek i fett en gang til, på høy temperatur og i en kort tidsperiode.
- (61) Srolajte [jufku] na oklagiju, izvucite je i sjecite^l ružice široke 2 cm.
Rull [deigflaket] rundt ei kjevle, trekk denne ut og skjær små, 2 cm brede roseformede biter.
- (62) Pečenu pitu iseći^P na četvrtastu parčad i toplo služiti kao predjelo.
Skjær den stekte pitaen i firkantede stykker, og server den varm, som en forrett.

I (59) og (61) ser vi at et IPF skjære-verb står plassert til slutt i setningen. Videre registrerer vi at det direkte objektet er eksplisitt, og at adverbialledd av typen 'i skiver' mangler. I henhold til det vi nevnte ovenfor, er altså de to eksemplene å betrakte som typiske.

I (60) og (62) observerer vi at et PF verb for 'å skjære' står som første imperativiske konstruksjon i setningen. Dessuten er det direkte objektet eksplisitt, i tillegg til at de står sammen med adverbialleddene 'i små biter' og 'i firkantede stykker'. Dermed er også disse to eksemplene å anse som typiske.

Etter nærmere undersøkelse av eksemplene legger vi imidlertid merke til en vesentlig detalj. Den er knyttet til de direkte objektene. Vi ser at de direkte objektene som står til de imperfektive verbene, er av en annen type enn dem som de perfektive verbene har knyttet til seg. I (59) er verbalfrasen 'å skjære ... strimler', mens i (60) dreier det seg om 'å skjære kjøtt i biter'. Likeledes er verbalfrasen i (61) 'å skjære ... roseformede biter', mens man i (61) skal 'skjære pita i firkantede stykker'. For å gjøre det klarere kan vi si at den typiske IPF verbalfrasen er 'å skjære biter', mens den typiske PF er 'å skjære noe i biter'. Dermed ser vi også at den imperfektive verbalfrasen denoterer en atelisk handling, mens den perfektive denoterer en telisk. Da er ikke aspektvalget lenger til å undres over.

Med dette kan vi forklare en del tilfeller der IPF *rezati* er brukt, og nesten like mange der IPF *s(j)eći* er valgt. Det viser seg at over 1/2 av de direkte objektene til *rezati* og *s(j)eći*, er av samme type som dem i (59) og (61). For PF *narezati* gjelder at av 22 direkte objekter, er samtlige av samme type som dem i (60) og (62). Hva angår PF *izrezati*, er den tilsvarende andelen over 4/5. Femdelen som angir hva som skal skjæres *av* noe, kan mest sannsynlig forklares ut fra at verbet også kan ha betydningen 'å skjære noe (ut) av noe'. Av de direkte objektene til PF *is(j)eći* og *ras(j)eći*, denoterer 63 av 64 hva som skal skjæres i biter.

Et spørsmål som melder seg når man skal forklare årsaken til at et IPF verb er valgt fremfor et PF, er om det er av betydning hvor mange enheter handlingen skal utføres på. Man kunne ha tenkt seg at flere enheter, det vil si at det direkte objektet enten er et substantiv i flertall, og/eller består av flere nominalledd, vil øke sannsynligheten for at IPF aspekt velges fremfor PF.

Dette er imidlertid undersøkt for alle de gjeldende verbene, og resultatet er at antall enheter ikke ser ut til å spille noen rolle i det hele tatt. Tallene varierer noe fra verb til verb, og de største variasjonene er mellom de enkelte perfektive verbene. Eksempelvis dreier det seg om flere enheter i bare litt over 1/10 av tilfellene der et IPF skjære-verb er brukt. For *izrezati* og *is(j)eći* er den tilsvarende andelen henholdsvis om lag 1/7 og nesten

1/4. For *narezati* dreier det seg om flere enheter i nesten 2/5 av tilfellene. En årsak til denne høye andelen kan være at *narezati*, i tillegg til ren PF betydning, også kan ha kumulativ lesning.

Med dette kan vi fortsette analysen og se på to nye eksempler. Det første er kroatisk med INF_{D-M}, og det andre bosnisk med IMP.

- (63) Meso izrezati na komade debljine prsta (rezati¹ suprotno od smjera vlakana) i prelihi juhom.
Skjær kjøttet i biter på tykkelse med en finger (skjær på tvers av fibre), og hell over suppe.
- (64) Krompir ogulite, izrežite na veće komade, patlidžane izrežite na duguljaste kriške, luk režite¹ samo ako je veći, a bijeli ostavite u komadu.
Skrell poteten, skjær den i større biter, skjær auberginene i lengre skiver, skjær løken bare hvis den er stor, og la hvitløken være hel.

I eksempel (63) får man først en instruks om å skjære kjøtt i biter. Skjære-verbet er PF. Så blir man i en etterfølgende parentes, instruert om å skjære på tvers av fibre i kjøttet. Denne gangen er det valgt et IPF skjære-verb. Av adverbialleddet tilknyttet *rezati*, forstår vi at de to skjære-verbene omtaler den samme skjære-handlingen. Den nye informasjonen i parentesen ligger derfor ikke i verbet. Her er verbet i stedet nøytralisert for å signalisere at det sentrale er hvordan skjære-handlingen skal foregå. *Rezati* i eksempel (63) er altså et tematisk verb.

I (64) ser vi at et skjære-verb er brukt ved tre anledninger. De to første gangene er et PF verb brukt, mens det i det siste tilfellet er valgt et IPF verb. Man kunne derfor tenke seg at det tredje og imperfektive verbet er tematisk. Ved nærmere ettersyn ser vi imidlertid at det dreier seg om tre forskjellige skjære-handlinger. Innledningsvis skal en potet skjæres i biter, deretter skal auberginer skjæres i skiver, og til slutt skal en løk skjæres hvis den er stor. Vi kan derfor slutte at vi i eksempel (64) ikke har å gjøre med noe tematisk verb.

Videre ser vi raskt at setningsleddet med IPF *rezati* heller ikke inneholder noe måtesadverbial. Imidlertid tyder ordstillingen i setningsleddet på at det finnes en sammenheng mellom leddet 'bare hvis den er stor' og valget av et IPF skjære-verb. Utfordringen blir således å redegjøre for hva denne sammenhengen består i.

Vi kan forklare fenomenet ved å trekke en parallell til bruken av IPF aspekt i sammenhenger der fraser som ‘i det hele tatt’, ‘noen gang’, ‘under noen som helst omstendighet’ og ‘overhodet’ er involvert. Hvis vi lurte på om A noen gang har lest *Krig og fred*, bruker vi IPF aspekt og spør *Da li si čitao Rat i mir?* og *Ty čital Vojnu i mir?* På lignende måte er budskapet i eksempel (64) at hvis man skal så mye som være borti løken med kniv, må løken være stor. Det som er fokusert, er skjære-handlingen som sådan, og ikke resultatet av denne handlingen. Dermed har vi forklart nok et eksempel ved å vise til statement of fact-betydningen av IPF aspekt.

Når dette er sagt, gjenstår det å gjøre rede for noen tilfeller med *rezati* og noen flere med *s(j)eći*. La oss derfor se på to nye eksempler, det første et kroatisk, og det andre et serbisk, begge med INF_{D-M}.

- (65) [Hladetinu] Rezati¹ na komade, preliti uljem i octom, popapriti i posluživati s narezanim lukom.
Skjær [aspicen] i biter, hell over olje og eddik, pepre og server med oppskåret løk.
- (66) Testo razvući, seći¹ u kvadratu, pa u svaki staviti malo pekmeza.
Kjevle ut deigen, skjær [den] i kvadrater, og ha litt syltetøy på hvert [kvadrat].

I både (65) og (66) ser vi at et IPF skjære-verb er valgt, selv om skjære-handlingen må være avsluttet før neste instruks kan følges. Videre er adverbialleddet i begge tilfeller av den typen som oftest står sammen med PF skjære-verb. Følgelig skulle man forvente et PF verb for ‘å skjære’ i både (65) og (66).

I verken (65) eller (66) er det tvil om at skjære-handlingen skal føres til sluttpunktet. Dette er bare angitt implisitt. Dermed har vi nok en gang å gjøre med statement of fact-betydningen av IPF aspekt.

Før eksempel (65) og (66) gjenstod det flere tilfeller å gjøre rede for av *s(j)eći* enn av *rezati*. Dette kan tyde på at statement of fact-betydningen av IPF aspekt er noe mer vanlig for *s(j)eći* enn for *rezati*.

La oss så kommentere de russiske verbene for 'å skjære'. Som nevnt innledningsvis, finnes det ikke noen eksempler i korpuset der et IPF russisk skjære-verb er valgt. Vi har altså bare PF verb å forholde oss til.

Av de setningene der et PF russisk verb for 'å skjære' er ett av to eller flere, står dette verbet først i nesten 3/5, og sist i bare 1/4. Videre er det direkte objektet eksplisitt i 4/5 av tilfellene, og et adverbialledd av typen 'i skiver' er til stede i 2/3 av eksemplene. For øvrig er dette adverbialleddet gjengitt i instrumentalis etter *narézat'* og *porézat'*, og ved preposisjonen *na* med akkusativ etter *razrézat'*. Slik ser vi at de perfektive skjære-verbene viser samme mønster som andre PF russiske verb vi har behandlet i denne studien.

For øvrig kan det være på sin plass å påpeke at mens det i om lag 1/3 av eksemplene med *narézat'* og *razrézat'* dreier seg om at flere enheter skal skjæres, gjelder dette for nesten 1/2 av tilfellene med *porézat'*. Dette tyder på at *porézat'* kan ha distributiv lesning i tillegg til den rent perfektive, og dermed også betydningen 'å skjære den ene enheten etter den andre'.

Etter denne innledende redegjørelsen for de russiske verbene for 'å skjære', er det et spesielt eksempel vi har lyst til å kommentere.

- (67) Смазать [пахлаву] жёлтками (2 шт.), нарезать^P ромбиками не до конца (sic) и печь.
Pensle [baklavaen] med eggeplommer (2 st.), skjær rombeformede snitt på overflaten og stek.

I dette eksempelet kan det være uklart hva verbalfrasen med *narézat'* innebærer i praksis. En baklava er en kake som består av flere deiglag med fyll imellom. Man kunne kanskje tenke seg at man i (67) ble instruert til å skjære kun en del av denne kaken i rombeformede biter. Imidlertid har vår russiske informant forklart at budskapet sannsynligvis er at man skal skjære rombeformede snitt på overflaten av hele baklavaen. Ikke noen del av kaken skal altså skjæres i rombeformede stykker.

Ettersom vår russiske informant godtar eksempelet, bør *narezát'* - *narézat'* ikke være et telisk aspektpar, men et med betydning av gradasjon. Dersom *narézat'* hadde hatt

betydningen ‘å skjære noe til det endelige slutt punktet’, burde det ha vært mindre akseptabelt sammen med et ledd som *do konca*, som angir en aktuell grense.

La oss gå videre og se på to nye eksempler. De to første er henholdsvis kroatisk og russisk, begge med IMP.

- (68) Za to vrijeme narežite^P crni ili bijeli kruh i žemlju na sitne kocke i pržite ih na malo masti.
Skjær i mellomtiden det mørke eller hvite brødet og rundstykket i små biter, og stek disse i litt fett.

- (69) Тем временем нарежьте^P мелко шпик и поджарьте кусочки в сковородке на медленном огне.
Finskjær i mellomtiden flesket og stek småbitene i stekepanne over middels varme.

I både (68) og (69) dreier det seg om at en eller flere handlinger skal utføres i løpet av et tidsintervall der noe annet foregår. Uten kontekst er imidlertid begge setningene tvetydige. Spørsmålet i begge tilfellene er om ‘mellomtiden’ bare inkluderer skjære-handlingen, eller om steke-handlingen også er med.

I setningen forut for den i (68) instrueres man til å koke inn en persillerot i vann. Umiddelbart vil man tenke at en slik handling ikke kan ta lang tid å utføre. På den annen side blir man først i setningen etter eksempelsetningen, bedt om å helle den ferdige suppen i en suppebolle. Dette gjør det sannsynlig at både skjære-handlingen og steke-handlingen omfattes av ‘mellomtiden’ i (68).

I setningen foran den i (69) skal en deig settes til heving. På bakgrunn av det man vet om heving av deig, utgjør ‘mellomtiden’ i dette eksempelet minst en halv time. Videre blir man først noen setninger etter eksempelsetningen instruert til å kjevle ut deigen. Dette betyr at både skjære-handlingen og steke-handlingen mest sannsynlig er inkludert i ‘mellomtiden’ også i eksempel (69).

La oss så kalle skjære-handlingen i begge eksemplene T-SIT-1, og steke-handlingen i de to tilfellene T-SIT-2. Videre lar vi skjære-handlingens referansepunkt være T-AST-1, og steke-handlingens T-AST-2.

Ettersom skjære-handlingen både i (68) og (69) skal fullføres i løpet av ‘mellomtiden’, vil denne mellomtiden utgjøre T-SIT-1 sitt referansepunkt. T-AST-1 er altså ‘mellomtiden’, som er et tidsintervall med utstrekning.

Siden skjære-verbet i begge eksemplene er PF, får vi for både (68) og (69) at T-AST \supset T-SIT-1.

T-SIT-2 for det kroatiske eksempelet trenger en liten avklaring. *Pržiti* er et IPF verb. Det er derfor usikkert om det er prosessen med å steke, som er fokusert, eller om vi har å gjøre med statement of fact-funksjonen av IPF aspekt. I det første tilfellet vil T-SIT-2 i (68) presenteres som en situasjon med utstrekning i tid. I det andre tilfellet vil situasjonen illustreres som om et perfektivt verb var brukt. Imidlertid har ikke dette noen innvirkning på referansepunkt. Vi kan derfor gå videre med resonnementet.

Vi har allerede blitt enige om at også steke-handlingen i de to eksemplene skal foregå i løpet av ‘mellomtiden’. Dette betyr at også T-SIT-2 er inkludert i denne perioden, og vi får at T-AST-2 = T-AST-1. Imidlertid kan ikke T-SIT-2 plasseres vilkårlig innenfor dette referansepunktet. Dette fordi vi vet at steking skal foregå etter at skjære-handlingen er avsluttet. Vi får derfor at T-SIT-2 > T-SIT-1. Om eksempel (68) og (69) vet vi altså følgende: $(T-SIT-1 + T-SIT-2) \subset (T-AST-1 = T-AST-2)$, og T-SIT-2 > T-SIT-1.

Med dette har vi avsluttet delen om verbene for ‘å skjære’, og kan gå videre med verbene for ‘å hakke’. La oss da nøye oss med å se på det eneste eksempelet i korpuset der det er valgt et IPF hakke-verb.

- (70) Муку насыпать на доску горкой, в центр положить масло и рубить¹ ножом, одновременно смешивая муку с маслом, добавить щепотку соли и сметану, замесить однородное тесто.
Strø melet på et bord i en haug, plasser smøret i midten og hakk med en kniv, samtidig som du blander melet med smøret, ha i en klype salt og rømme, kna en jevn deig.

I eksempelet er det valgt et IPF hakke-verb fordi handlingen skal foregå over en viss tidsperiode, og dessuten samtidig med en annen handling. Man skal hakke opp smøret,

samtidig som man blander dette med melet. Dermed har vi med en durativ konfigurasjon av IPF aspekt å gjøre.

La oss så presentere *rubit'* i (70) slik som vi illustrerte 'å skjære' og 'å steke' i (68) og (69). Vi lar *položít' maslo v centr* være T-SIT-1, *rubit' nožom* T-SIT-2, og *dobavit' ščepotku soli* T-SIT-3. Den delen av hakke-handlingen man er opptatt av, uttrykkes i det imperfektive samtidsgrundet *smešivaja muku s maslom*. Dette leddet er altså hakke-handlingens referansepunkt, og vi kaller det T-AST-2. For eksempel (70) får vi da at T-SIT-2 = T-AST-2, men at T-SIT-2 = T-T ÷ X, der $X > 0$. Videre vet vi at T-SIT-2 > T-SIT-1, og at T-SIT-2 < T-SIT-3.

For å oppsummere dette kapittelet har vi nok en gang sett at det ikke er noe regelmessig avvik i aspektbruken mellom IMP og INF_{D-M} i noen av språkene. Videre har vi observert at skjære-verb i BKS kan inngå i to typer verbalfraser, der den ene er telisk med et PF verb, og den andre atelisk med et IPF verb. I RU opererer man bare med den første typen. Dermed har vi også erfart hvor komplekst sammenlignende aspektologi kan være. Videre har vi påvist et tematisk verb i INF_{D-M} i BKS, og sett flere eksempler på statement of fact-betydningen av IPF aspekt. Vi har antydnet at noen verb ser ut til å forekomme oftere i statement of fact-betydning enn andre.

Verbene for 'å hakke' følger mønsteret for verbalfrasen 'å skjære i biter' på begge språk. Sannsynligvis er det derfor samtlige hakke-verb i korpuset er PF, med bare ett unntak.

7. ANALYSE AV ASPEKT I IMPERATIV OG DEONTISK-MODAL INFINITIV: 'Å BESTRØ' OG 'Å DYNKE'

Ettersom verbene for 'å strø' og 'å helle' har mye til felles i både BKS og RU, er det hensiktsmessig å behandle dem sammen i ett kapittel. Det er utfordrende å analysere denne gruppen, for det første fordi det finnes så mange verb med disse betydningene i begge språk. Eksempelvis er det i korpuset observert fem aspektpar og ett biaspektuelt verb i BKS, og seks aspektpar i RU, i strø-gruppen. For helle-gruppen er antallet aspektpar henholdsvis 13 og ni.

For det andre kan noen verb med betydning av 'å strø', bare oversettes med 'å strø', mens andre best kan oversettes med 'å bestrø'. For eksempel kan det russiske *vsypát' - vsýpat'* etter våre funn å dømme, bare bety 'å strø', mens betydningen av *posipati - posuti* i BKS i langt de fleste tilfeller er 'å bestrø', unntaksvis 'å strø'. På samme måte er betydningen av noen verb i helle-gruppen, 'å helle', mens andre i de fleste tilfeller må oversettes med 'å dynke'. Dette gjelder henholdsvis *vlivat' - vlit'* i RU, og *preli(je)vati - preliti* i BKS.

For å gjøre det ekstra komplisert kan noen verb bety både 'å strø' og 'å helle'. Et eksempel i så måte er *sipati* i BKS.

Som nevnt i introduksjonen til denne studien, har alle verbene som er tatt med, det til felles at deres direkte objekt denoterer en enhet som får sine egenskaper endret i løpet av en prosess. Derfor er vi først og fremst interessert i eksempler der verbene i de to gruppene betyr henholdsvis 'å bestrø (noe med noe)' og 'å dynke (noe med noe)'.

'Å bestrø noe med noe'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>posipati - posuti</i>	<i>posipati - posuti</i>	<i>posipati - posuti</i>	<i>posypát' - posýpat'</i>
2	<i>posipati</i> ^p	<i>posipati</i>		<i>zasypát' - zasýpat'</i>
3				<i>obsypát' - obsýpat'</i>
4				<i>posýpat'</i>

'Å dynke noe med noe'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>prelijevati - preliti</i>	<i>prelijevati - preliti</i>	<i>prelivati - preliti</i>	<i>zalivat' - zalit'</i>
2	<i>zalijevati - zaliti</i>	<i>zalijevati - zaliti</i>	<i>zalivati - zaliti</i>	<i>polivat' - polit'</i>
3	<i>nalijevati - naliti</i>	<i>polijevati - polit</i>	<i>nalivati - naliti</i>	<i>dolivat' - dolit'</i> ⁵⁴
4	<i>podlijevati - podliti</i>	<i>podlijevati - podliti</i>		

I gruppen med verb for 'å bestrø' finner vi i BKS aspektparet *posipati - posuti* og PF *posipati* (jf. og i RU de perfektive verbene *posýpat', zasýpat'* og *obsýpat'*. I dynke-gruppen finner vi i BKS aspektparene *-li(je)vati - -liti* med prefiksene *pre-, za-, po-, na-*, og *pod-*, og i RU PF *-lit'*-verb med prefiksene *za-, po-* og *do-*.

Hovedfunnene når det gjelder verbene for 'å bestrø', er at IPF former brukes sjelden, både i BKS og RU. I bare tre av i alt 81 eksempler med 'å bestrø' i BKS, er et IPF verb brukt. I to eksempler kan det diskuteres om det dreier seg om det imperfektive aspektkorrelatet til *posuti*, eller om vi har med det homonyme PF *posipati* å gjøre (op. cit.). Av ialt 26 russiske eksempler er det ikke brukt et IPF verb i noen.

Når det gjelder dynke-verbene, er et IPF verb valgt i ni av 138 eksempler i BKS. I de fleste av de ni tilfellene skal dynke-handlingen utføres flere ganger. Ikke i noen av de 41 eksemplene i RU med et verb for 'å dynke', er et IPF verb valgt. For RU må man se til verbene for 'å helle' og 'å tilsette' for å finne IPF verb.

Før vi innleder analysen skal vi nok en gang gjøre oppmerksom på at det ikke er observert noe systematisk avvik i aspektbruken mellom IMP og INF_{D-M} i noen av språkene.

Dermed er vi klar for to eksempler. Det første er russisk, det andre serbisk, begge med IMP.

- (71) И вот после вторичного подъёма теста, примните его, добавьте^P $\frac{2}{3}$ всего изюма и цукатов предварительно обваляв их в муке и дайте тесту подойти в третий раз. А теперь разделим тесто и переложим его в заранее подготовленные формы (не забывайте что только до половины

⁵⁴ I kun ett av tre eksempler brukes *dolit'* på den måten vi er opptatt av i dette kapittelet.

формы) засыпайте¹ оставшийся изюм и цукаты сверху и снова дайте подойти подняться (sic) тесту на $\frac{2}{3}$ формы.

Og så, etter at deigen har hevet seg for andre gang, ta den, ha i $\frac{2}{3}$ av rosinene og sukatene etter først å ha rullet dem i mel, og la deigen heve for tredje gang. Og nå deler vi deigen og legger den i de formene som er gjort klar på forhånd (bare til halvparten av formen, ikke glem det) strø over resten av rosinene og sukatene, og la deigen på nytt heve til $\frac{2}{3}$ av formen.

- (72) Pospite polovinom struganog kačkavalja, stavite sva, ali neumučena, žumanca, pospite^P ostatkom struganog kačkavalja i na kraju, tankim listićima sečenog maslaca.

Strø over med halvparten av den revne kačkavalen, ha i eggeplommene, hvorav samtlige er upiskede, strø over resten av den revne kačkavalen og til slutt smør skåret i tynne, små skiver.

Når det gjelder (71), har det verbet vi er interessert i, ikke betydningen 'å bestrø', men 'å strø'. Dette betyr at det direkte objektet ikke denoterer det som får strødd noe over seg, men det som strøs over noe. Eksempelet er likevel tatt med, for det første fordi det er det eneste tilfellet i korpuset der man i RU bruker et IPF strø- eller bestrø-verb. For det andre illustrerer det et veldig interessant fenomen.

I (71) er det valgt et IPF verb for 'å strø', der det ved første øyekast ikke finnes noen åpenbar grunn. Dessuten må strø-handlingen avsluttes før deigen skal settes til heving, noe som taler for at man skulle ha forventet et PF verb i stedet.

Årsaken til aspektvalget i (71) finner vi i setningen foran. Ettersom ordlyden i den verbalfrasen vi undersøker, er 'strø over *resten* (oversetterens utheving) av rosinene og sukatene', må instruksjonen om å tilsette den første delen av disse ingrediensene, ha blitt gitt et sted i venstrekonteksten. I den første setningen i eksempelet fremgår det ganske riktig, i verbalfrasen der verbet er det perfektive *dobav'te*, at man skal ha i to tredjedeler av rosinene og sukatene. Da er man klar over at det gjenstår en tredjedel, og instruksjonen i neste setning om å tilsette resten, er ikke uventet.

I (71) fungerer altså *zasypát'* som et signal til kokken om at den instruksjonen han eller hun venter på, skal følges. I dette tilfellet foreligger det en antecedent på to plan. For det første finnes den hos kokken, i form av en forventning. For det andre er den gitt lingvistisk i form av et PF verb i venstrekonteksten. Dermed har vi å gjøre med et tematisk verb.

Det er interessant å observere at tematiske verb også forekommer i IMP. Videre er det spesielt spennende å oppdage at det tematiske verbet kan være et annet enn antecedenten. Forutsetningen er naturligvis at de har tilnærmet lik betydning.

Tilfellet i (72) ligner det i (71). I (72) skal man først ha i halvparten av en mengde revet ost, og etterpå resten, kun avbrutt av at man skal tilsette eggeplommer. Den første instruksjonen om å bestrø, er gitt i form av et PF verb. Imidlertid er PF aspekt valgt også i den andre bestrø-instruksjonen, selv om den bør være forventet. Dette styrker teorien om at forventethet ikke er relevant for aspektvalget i IMP og INF_{D-M} i BKS.

La oss så gå videre til dynke-gruppen. Eksempelet er kroatisk med INF_{D-M}.

- (73) *Zalijevati¹ povremeno temeljcem.*
 Hell av og til over den konsentrerte suppen.

Som vi ser, skal noe dynkes med konsentrert suppe. Av adverbialleddet 'av og til' ser vi at dynke-handlingen skal gjentas flere ganger. Følgelig har vi her å gjøre med en iterativ-habituell konfigurasjon av IPF aspekt.

Således lar vi *zalijevati* være T-SIT, og finner ut at dens T-AST er gitt i setningen foran. Dynke-handlingen skal foregå av og til mens grønnsaker steker i en stekeovn. T-AST vil altså være et tidsintervall med utstrekning. Dynke-handlingen, som skal gjentas flere ganger, vil kunne presenteres som en rekke enkelthandlinger, (-) (-) (-) (-) (-), som foregår i nøyaktig det samme tidsintervallet. De mange dynke-handlingene utgjør til sammen en total tilstand som varer nøyaktig like lenge som sitt referansepunkt. Følgelig får vi for (73) at T-AST = T-SIT, som er lik en durativ konfigurasjon av IPF aspekt.

La oss så gå videre og se på et russisk eksempel.

- (74) *Затем, непрерывно взбивая, вливать¹ ... масло по одной, потом по две-три столовые ложки.*
 Hell så i ... smøret, under stadig visping, først én og én spiseskje, deretter to-tre ad gangen.

Den situasjonen vi er opptatt av denne gangen, *vlivat'*, kan riktignok bare ha betydningen 'å helle'. Likevel tar vi eksempelet med, for det første fordi det ikke finnes noe eksempel

i korpuset der man i RU velger et IPF verb for 'å dynke'. For det andre må situasjonen i dette tilfellet presenteres som en noe særegen temporal konfigurasjon.

La oss først finne T-SIT, eller situasjonstiden for det aktuelle verbet. Av preposisjonen *po* i distributiv betydning forstår vi at vi har å gjøre med den iterativ-habituelle konfigurasjonen av IPF aspekt. I (74) skal man først ha i én og én spiseskje med smør, deretter to-tre ad gangen. Helle-handlingen skal altså utføres gjentatte ganger i løpet av et gitt tidsintervall.

Dersom vi så forutsetter at 'to-tre skjeer ad gangen' betyr 'først noen omganger med to skjeer, og deretter noen omganger med tre skjeer', vil T-SIT for *vlivat* i (74) kunne illustreres på følgende måte: (-) (-) (- -) (- -) (- - -) (- - -). Sammen utgjør disse enkeltsekvensene, der en sekvens er det som befinner seg innenfor en parentes i illustrasjonen, en tilstand som varer i et gitt tidsintervall. Den delen av dette intervallet som er fokusert, er gitt i det imperfektive samtdsgerundiet *vzbivaja*. *Vzbivaja* er altså helle-situasjonens T-AST. Av det tilhørende adverbet *nepreryvno* ser vi videre at vispe-handlingen er ensartet og skal foregå i et visst tidsintervall. Slik ser vi at også i dette eksempelet sammenfaller T-SIT med sin T-AST, og vi får at T-AST = T-SIT.

For å oppsummere dette lille kapittelet har vi heller ikke her observert noen systematiske forskjeller i aspektbruken mellom IMP og INF_{D-M} i noen av språkene. Imidlertid har vi erfart at tematiske verb i RU også forekommer i IMP, og at dette verbet ikke behøver å være det samme som antecedenten. Det er tilstrekkelig at verbene har tilnærmet lik betydning. I tilknytning til et tilsvarende eksempel fra BKS fikk vi styrket vår teori om at forventning hos mottakeren, ikke er relevant for aspektvalget i IMP eller INF_{D-M} i BKS. I tillegg har vi sett at T-SIT kan sammenfalle med sin T-AST både ved en durativ og iterativ-habituell konfigurasjon av IPF aspekt.

7.2 'Å fylle noe med fyll'

	Bosnisk	Kroatisk	Serbisk	Russisk
1	<i>puniti - napuniti</i>	<i>puniti - napuniti</i>	<i>puniti - napuniti</i>	<i>zapolnjat' - zapolnit'</i>
2	<i>nadijevati - nadjenuti</i>	<i>nadijevati - nadjenuti</i>	<i>nadevati - nadenuti</i>	<i>napolnjat' - napolnit'</i>
3	<i>filovati^{biasp}</i>	<i>ispunjivati/ ispunjavati - ispuniti</i>		<i>dopolnjat' - dopolnit'</i>
4	<i>dolmiti - nadolmiti</i>			<i>farširovat' - nafarširovat'</i>

Verb som er tatt i betraktning i denne gruppen, er for BKS aspektparene *puniti - napuniti* og *nad(ij)evati - nad(j)enuti*, det biaspektuelle *filovati*, samt de perfektive *ispuniti* og *nadolmiti*. De tre sistnevnte verbene har aspektpartner, men disse er ikke observert i korpuset. For RU er tatt i betraktning aspektparet *zapolnjat' - zapolnit'*, og de perfektive verbene *napolnit'*, *dopolnit'* og *nafarširovat'*. Også disse tre sistnevnte verbene har en IPF aspektpartner, men disse finnes ikke i korpuset.

Ett bosnisk og ett russisk verb i gruppen er litt spesielle og trenger en kommentar. Det dreier seg om henholdsvis *nadolmiti* og *nafarširovat'*. Når det gjelder det første, er det verdt å nevne at selv om en *dolma* er en rett med én type grønnsaker, for eksempel auberginer eller løk, som er fylt med en type fyll, vil verbet ikke bare brukes i tilfeller der det skal lages en slik rett. I følge vår kroatisk informant er *nadolmiti* synonymt med *nafil(ov)ati* og *napuniti*, og dermed også *nad(j)enuti*. Hva angår det russiske verbet, skulle man kanskje tro at det bare brukes i tilfeller der noe skal fylles med farse. Slik er det ikke. I det ene eksempelet i korpuset med dette verbet, skal riktignok en gås farseres, men i det andre tilfellet skal sviker fylles med en form for masse.

De andre verbene i gruppen er nøytrale verb for å fylle noe, i vårt tilfelle noe spiselig, med noe annet spiselig.

Innledningsvis bør det også nevnes at det i korpuset finnes langt flere eksempler for BKS innenfor fylle-gruppen, enn det finnes eksempler for RU i den samme gruppen.

Årsaken ser ut til å være at det på Balkan tilberedes flere matretter der noe skal fylles, enn det gjøres i Russland.

Også for gruppen av fylle-verb gjelder for det første at aspektbruken i IMP og INF_{D-M} ikke avviker systematisk fra hverandre i noen av språkene. For det andre brukes IPF verb oftere i BKS enn i RU. Av i alt 69 eksempler fra BKS med verb for 'å fylle', bruker man i dette språket et IPF verb i 39. Dette gir en andel IPF verb på 65%. Når det gjelder de russiske eksemplene, møter vi et IPF fylle-verb bare i ett av 14 tilfeller. Dersom vi velger å holde oss til disse tallene, vil andelen IPF russiske verb for 'å fylle' bli på ca. 7%. Som vi ser, er forskjellen mellom de to språkene betydelig. Utfordringen i dette kapittelet blir således å forklare hva denne store forskjellen skyldes.

La oss først se på to eksempler, det ene et serbisk med IMP, og det andre det eneste russiske tilfellet i korpus der det er valgt et IPF verb for 'å fylle noe med noe'.

- (75) Ohlađene korpice puni¹ sa zgnječenim jagodama do polovine.
*Fyll de avkjølte småkakene (som er formet som små lommer/vesker) med
pressede bær [til de er] halvveis [fulle].*
- (76) Тестом заполнять¹ форму на 1/3.
Fyll 1/3 av formen med deig.

I (75) skal en fylle-handling avsluttes før det som fylles, er fullt. Som vi ser, er IPF aspekt valgt i det tilfellet. Derfor skulle man kanskje tro at IPF aspekt brukes i situasjoner der det som fylles, ikke skal fylles helt opp. Det forholder seg imidlertid slik at av totalt fire eksempler i BKS der det er eksplisitt uttrykt at enheten ikke skal fylles fullt, er PF aspekt valgt i tre. Vår kroatisk informant bekrefter at PF aspekt sammen med konstruksjoner av typen *do polovine* i eksempel (75), fungerer godt, ettersom slike uttrykk faktisk angir fylle-handlingens endepunkt. Noe skal fylles opp *helt til* det er halvveis fullt.

Videre etterfølges det perfektive *napuniti* av et annet PF verb i alle de tre eksemplene omtalt ovenfor. Imidlertid forekommer også IPF verb for 'å fylle' i slike omgivelser. Dette, sammen med vår informants kommentar, tyder på at det ikke er avgjørende for valget av aspekt hvorvidt det er eksplisitt uttrykt om det som fylles, skal fylles helt eller ikke. Følgelig må det finnes andre elementer som virker inn på aspektvalget i fylle-handlinger i dette språket.

Også i det russiske (76) er et IPF verb valgt i en situasjon der en innretning ikke skal fylles 100%. Det kan være på sin plass å nevne at setningen før eksempelsetningen lyder *Mesit' do pojavlenija pustyr'kov na teste*, 'Bland til det viser seg luftbobler i deigen'.

Vår russiske informant sier at de to setningene kunne ha hatt en iterativ betydning. I så fall ville tolkningen av disse to setningene ha blitt 'Hver gang man lager denne retten, skal man blande helt til det viser seg luftbobler i deigen, og fylle en tredjedel av formen med deig'. Informanten sier videre at hun ville ha beholdt IPF aspekt i blande-handlingen ved en iterativ tolkning, men valgt et PF verb for 'å fylle'. Dette på tross av både den iterative lesningen og det faktum at det som fylles, ikke skal fylles fullstendig.

Som vi har sett, er det forskjeller mellom de to språkene når det gjelder aspektbruken i situasjoner der en romlig anordning skal fylles med noe. Ettersom det ser ut til at aspektbruken i denne verbgruppen er noe mer spesiell i BKS enn i RU, vil en noe større del av kapittelet bli viet eksempler fra BKS enn fra RU.

Når det gjelder fylle-verbene i BKS, er det små forskjeller mellom eksemplene med IPF verb og tilfellene med PF verb i tilknytning til ordstilling. For det første har nesten alle eksemplene i hver gruppe et adverbialledd knyttet til seg som står i instrumentalis. Dette leddet angir hva det som fylles, skal fylles med. I de fleste tilfellene med både IPF og PF verb for 'å fylle', er dette leddet gitt i ren instrumentalis. Unntaksvis i begge grupper forekommer preposisjonen *sa* og instrumentalis. For det andre gjelder for både IPF og PF fylle-verb at de fleste inngår i setninger bestående av to eller tre verbalfraser.

På bakgrunn av eksemplene i korpuset kan vi utlede to forskjeller hva angår ordstilling, mellom IPF og PF verb for 'å fylle' i BKS. Den ene forskjellen er knyttet til verbenes plassering i setninger der de inngår som ett av to eller flere verb. I likhet med det vi har sett i tidligere kapitler, har IPF og PF verb også i fylle-gruppen en tendens til å stå henholdsvis sist og først av imperativene eller infinitivene i en setning. Om lag 2/3 av de imperfektive fylle-verbene står som den siste, og litt over 2/5 av de perfektive står som den første imperativiske konstruksjonen i en setning.

Den andre forskjellen i tilknytning til ordstilling mellom aspektkorrelatene i BKS har med det direkte objektet å gjøre. Riktignok er det slik i korpuset at i prosentvis omtrent like mange av eksemplene i hver gruppe er det direkte objektet eksplisitt. Videre er de direkte objektene av samme type i begge grupper. Det er altså ingen forskjell når det

gjelder hva slags grønnsaker, bakverk eller lignende som skal fylles. La oss derfor se på to eksempler, det første et serbisk og det andre et kroatisk, begge med IMP.

- (77) Kada riža postane staklasta, skinite sa šporeta, dodajte struganu šargarepu, začinite solju, biberom i seckanim peršunovim lišćem, pa ovom masom punite¹ očišćene paprike.
Når risen blir gjennomsliktig, fjern [den] fra komfyren, tilsett revet gulrot, krydre med salt, pepper og oppskårne persilleblader, og fyll med denne massen de renskede paprikaene.
- (78) Očišćenu ribu napunite^P dobivenom smjesom i stavite u nauljeni pleh.
Fyll den renskede fisken med denne (eg. mottatte, overs. anm.) blandingen og legg [den] på en innoljet stekeplate.

Begge eksemplene er typiske av to årsaker. For det første står det imperfektive verbet i (77) sist i en sekvens bestående av ellers PF verb. Det perfektive verbet i (78) står først i en sekvens på tre PF verb. Den andre årsaken er imidlertid mer interessant. I eksempel (77) etterfølges det imperfektive verbet av et direkte objekt i flertall. Ikke bare én, men flere paprikaer skal fylles med massen. I (78) etterfølges det perfektive verbet av et direkte objekt i entall. Bare én fisk skal fylles med blandingen. Av i alt 17 tilfeller i korpuset der bare én anordning skal fylles med noe, er et PF verb valgt i 12.

En forklaring på dette fenomenet er at når flere enheter skal fylles med noe, må fyllehandlingen gjentas. Gjentatt handling utløser ofte IPF aspekt.

Når det gjelder de russiske fylle-verbene og antall enheter som skal fylles, gjelder at av seks tilfeller der flere enheter skal fylles, er et PF verb valgt i samtlige. I eksemplene står verbet for 'å fylle' både først, midt i og sist i en setning.

Så langt kan det altså virke som om aspektvalget for verbene i fylle-gruppen i BKS er avhengig av om én eller flere enheter skal fylles. Videre ser det ut til at dette er irrelevant i RU, og at PF aspekt der velges i begge tilfeller. La oss se på et nytt russisk eksempel.

- (79) Всё это хорошо растолочь и полученным фаршем наполнить^P с верхом половинки яиц, стараясь придать каждой половинке форму целого яйца.
Finknus alt dette godt, og fyll med denne massen toppen av de halve eggene, mens De forsøker å forme hver halvdel som et helt egg.

Her ser vi for det første at et PF verb for 'å fylle' inngår som del av den siste imperativiske konstruksjonen i setningen. Videre registrerer vi at flere enheter skal fylles med noe. For det tredje legger vi merke til at fylle-handlingen skal foregå samtidig med en annen handling. For hvert av disse tre punktene øker sannsynligheten for at man i BKS hadde valgt IPF aspekt.

På bakgrunn av eksemplene i korpuset ser det ut til at man i RU betrakter en situasjon der noe skal fylles med fyll, nærmest som en *achievement*.⁵⁵ Trolig forklarer dette hvorfor PF aspekt er valgt i over 92% av de russiske tilfellene i materialet.

For å oppsummere har vi nok en gang sett at aspektbruken i IMP og INF_{D-M} ikke avviker systematisk fra hverandre i verken BKS eller RU. Videre har vi registrert at IPF verb for 'å fylle noe med fyll' i BKS ofte står som det siste verbet i en setning. De perfekte korrelatene står ofte midt i eller først i en setning. Videre er det en tendens i BKS til at IPF aspekt velges når flere enheter skal fylles, mens PF aspekt velges når bare én enhet skal fylles.

Hva angår RU, tyder våre funn på at PF fylle-verb velges, uavhengig av for det første verbets plassering i setningen, og for det andre hvor mange enheter som skal fylles. IPF aspekt vil sannsynligvis bare velges i iterativ-habituelle kontekster.

⁵⁵ I et aspektpar som betegner en *achievement*, vil begge korrelater ha betydning av kulminasjonen. Det imperfektive verbet vil ikke ha prosessbetydning (Zaliznjak & Šmelëv 2000:56).

8. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

8.1 Oppsummering

Grunnlaget for denne studien er nøye undersøkelser av verb og aspektbruk i bosniske, kroatisk og serbiske og russiske oppskrifter. I forarbeidet observerte vi tidlig at de fleste instruksene i oppskrifter ble gitt i form av perfektive verb. Dette gjaldt både imperativ og deontisk-modal infinitiv i begge språk. Denne tendensen så ut til å være noe klarere i russisk. Likevel oppdaget vi at noen situasjoner ofte ble benevnt med imperfektive verb, enten bare i det ene språket, eller i begge. Vi valgte ut noen av disse situasjonene, der verbalfrasen i begge språk ville involvere et *incremental theme*, i vårt tilfelle et direkte objekt, hvis denotasjon får egenskapene sine endret i løpet av en prosess. Ideelt sett skulle det altså dreie seg om *accomplishments*.

På bakgrunn av det vi hadde observert, utarbeidet vi problemstillingene i 1.2.1. I lys av eksisterende aspektlitteratur lagde vi hypotesene i 1.2.2. Nå er vi i stand til å bekrefte, nyansere eller forkaste hypotesene.

8.2 Hvordan funnene stemmer overens med hypotesene

Noe av det viktigste vi har kommet frem til i denne studien, kan oppsummeres i følgende punkter:

Ad 1') Det er ikke mulig å fastslå hvordan aspektbruken er i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk i forhold til hverandre, bare på bakgrunn av hvordan et utvalg situasjoner benevnes i to forskjellige verbalformer. Før man kan trekke en slik overordnet komparativ konklusjon, trengs en omfattende analyse av aspektvalg i et så bredt spekter av situasjoner som mulig, i samtlige verbalformer. I den forbindelse vil resultatene av denne studien bare være et lite bidrag.

Dessuten har vi erfart at det er komplisert å sammenligne aspektbruken i to eller flere språk. For det første kan det i enkelte tilfeller være et spørsmål hvilke to verb i et språk som faktisk utgjør et aspektpar. Et eksempel fant vi blant de russiske verbene for 'å steke i stekepanne'. Ifølge Berkov har *žarit'* to perfektive aspektkorrelater, henholdsvis *zažarit'* og *podžarit'*. Imidlertid viste det seg at *obžarit'* ble brukt langt oftere enn begge disse verbene, i tillegg til at dette verbets imperfektive aspektpartner, *obžarivat'*, ikke var i bruk i det hele tatt. Videre så vi etter nærmere undersøkelser at *podžarit'* og *obžarit'*

minnet om perfekte verb med betydning av delimitativ aksjonsart.

En annen utfordring dukket opp i forbindelse med de bosniske, kroatisk og serbiske og russiske verbene for 'å skjære', henholdsvis *rezati - izrezati* og *rézat' - raz-/narézat'*. På bakgrunn av morfologi skulle man tro at betydningen av disse verbene er tilnærmet lik. De forekom da også i en del tilsvarende omgivelser. Imidlertid observerte vi at utelukkende perfekte verb ble valgt i russisk, mens imperfektive verb relativt ofte ble brukt i bosnisk, kroatisk og serbisk. En viktig forklaring var at de russiske verbene for 'å skjære' bare kunne inngå i den teliske verbalfrasen 'å skjære noe i biter', mens de bosniske, kroatisk og serbiske i tillegg kunne inngå i den ateliske 'å skjære biter'.

Nok en problemstilling ble vi stilt ovenfor i arbeidet med verbalfrasene for 'å piske egg, smør eller fløte'. Som vi husker, var det her større forskjeller i aspektbruk mellom to bosniske, kroatisk og serbiske aspektpar, enn mellom det ene av disse to parene og et tilsvarende russisk. *Tući* ble brukt betydelig oftere i forhold til *istući*, enn *mutiti* og *vzbivat'* ble brukt i forhold til henholdsvis *umutiti* og *vzbit'*.

I arbeidet med å kartlegge hvilke betingelser imperfektive og perfekte verb velges på i de to språkene, har vi altså tatt i betraktning en rekke problemstillinger, og vært spesielt oppmerksomme på de enkelte verbenes leksikalske semantikk.

Når det gjelder et utvalg situasjoner som det instrueres til i imperativ og deontisk-modal infinitiv, i oppskrifter, har imperfektivt aspekt en tendens til å velges oftere i bosnisk, kroatisk og serbisk enn i russisk. Hypotesen om at perfektivt aspekt brukes oftere i bosnisk, kroatisk og serbisk enn i russisk, i imperativ og deontisk-modal infinitiv, må derfor nyanseres.

Ad 2') Det vi har funnet ut, tyder på at når imperativ og deontisk-modal infinitiv brukes i oppskrifter i bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk, er aspektbruken i de to verbalformene i begge språk den samme. Dette kan vi hevde fordi det ikke er noe systematisk avvik mellom resultatene for de to verbalformene i noen av språkene.⁵⁶

⁵⁶ Det nærmeste vi kommer et unntak her, gjelder det russiske aspektparet for 'å servere'. I korpuset har vi observert en rekke eksempler med begge aspekter i deontisk-modal infinitiv, men bare med imperfektivt aspekt i imperativ. Det perfekte *podajte* forekommer altså ikke.

At *podajte* er fraværende i korpuset, skyldes imidlertid ikke noe morfologisk hull. Et raskt søk på internett viser at formen finnes, men brukes i andre sammenhenger, eksempelvis i situasjoner der noen blir bedt om å fremvise dokumenter.

Ifølge vår russiske informant høres både *podat'* og *podajte* ut som en ordre. Det er mulig at imperativformen virker mer uhøflig enn infinitivsformen fordi den er mer personlig, ettersom den bøyes i

Sannsynligvis sammenfaller aspektvalget i imperativ og deontisk-modal infinitiv i de to språkene, også i andre former for skriftlige instruksjoner.

Hypotesen om at imperfektivt aspekt velges oftere i imperativ enn i deontisk-modal infinitiv i begge språk, må altså nyanseres.

Ad 3') I imperativ og deontisk-modal infinitiv, slik disse verbalformene brukes i oppskrifter, gjelder de samme aspektreglene som i indikativ, i både bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk. Hypotesen om stor grad av valgfrihet må derfor gjelde imperativ i russisk, når denne verbalformen brukes i dialogsituasjoner. Her tenker vi på tilfeller der perfektivt aspekt vil virke distansert, og imperfektivt aspekt familiært. Hypotesen må videre gjelde infinitiv i noen tilfeller der denne verbalformen står som komplement til et annet setningsledd.

Ad 4') For både bosnisk, kroatisk og serbisk og russisk gjelder at imperfektivt aspekt har de samme betydningene i imperativ og deontisk-modal infinitiv, som i indikativ. Således har vi i studien vår sett eksempler på følgende:

- a) durativ, progressiv og iterativ-habituell konfigurasjon av imperfektivt aspekt
- b) imperfektivt aspekt som det umarkerte medlemmet av aspektopposisjonen, herunder i statement of fact-betydning, i tilfeller der den viktige informasjonen ikke ligger i verbalet, og som tematisk verb

Imidlertid har vi sett at imperfektivt aspekt i imperativ og deontisk-modal infinitiv kan ha noen betydninger i tillegg:

- c) imperfektivt aspekt kan rette oppmerksomheten mot begynnelsen av handlingen.

Dette punktet gjelder begge verbalformer i begge språk.

- d) imperfektivt aspekt kan brukes når handlingen det instrueres til, er eller bør være forventet av mottakeren, og altså følger av situasjonen. Dette henger nøye sammen med at imperfektivt aspekt er det umarkerte i aspektopposisjonen.

Dette punktet gjelder bare russisk, men da begge verbalformer.

La oss i tilknytning til d) ta en titt på tabellen nedenfor. Der har vi rangert situasjonene vi har behandlet i denne studien, for begge språk, etter andelen eksempler der et imperfektivt verb er brukt.

tall. Det er også en mulighet for at assosiasjonene til *podajte* er av en slik art at formen helst unngås i for eksempel kokebøker.

Andel eksempler med IPF verb, regnet i % av totalt antall eksempler med dette aspektparet	Bosnisk, kroatisk og serbisk	Russisk
90 – 100%		
80 – 90%		
70 – 80%	'Å steke i stekeovn' 'Å steke i stekepanne'	'Å steke i stekeovn' 'Å koke'
60 – 70%	'Å koke'	
50 – 60%	'Å la noe surre/frese' 'Å fylle'	'Å steke i stekepanne'
40 – 50%	'Å piske egg o.l.' (<i>tući</i>)	'Å la noe surre/frese' 'Å kna/elte en deig'
30 – 40%	'Å kna/elte en deig'	
20 – 30%		
10 – 20%	'Å skjære' 'Å piske egg o.l.' (<i>mutiti</i>)	'Å piske egg o.l.'
0 – 10%	'Å strø' 'Å helle'	'Å fylle' 'Å skjære' 'Å strø' 'Å helle'

Som vi har sett i løpet av analysen, finnes det flere fellesnevnerne for disse situasjonene. Når det gjelder russisk, skal vi likevel holde fast ved at det vi ser i tabellen, er at jo mer forventet en handling er, desto større er sannsynligheten for at en instruks til å utføre den, blir gitt i form av et imperfektivt verb. Dette gjelder både imperativ og deontisk-modal infinitiv.

Dersom vi hadde inkludert verbet 'å servere' i studien, ville dette ha ligget øverst i tabellen, jf. fotnote 56. Samtlige av oppskriftene i korpuset er beregnet på to eller flere

personer. 'Server maten' er derfor sannsynligvis den mest åpenbare instruksjonen man får i en oppskrift.

Også instruksene 'stek' og 'kok' bør være forventet når man tilbereder noe som ikke kan spises rått, for eksempel kjøtt. Hvis man skal bake brød, er det på samme måte forventet at man skal blande ingredienser til en deig. Det er heller ikke unaturlig at egg skal piskes, når dette skal brukes i en matrett.

Det er imidlertid ikke like selvsagt at man for eksempel skal strø rosiner over et bakverk før dette skal stekes.

Hypotesen vår om at imperfektiv imperativ er forbundet med ikke-deskriptive betydninger, er altså ikke styrket i denne studien. Trolig er høflighet eller uhøflighet en konsekvens av at ett aspekt er valgt fremfor et annet, i en gitt situasjon.

Videre ser vi av tabellen at imperfektivt aspekt velges oftere i bosnisk, kroatisk og serbisk enn i russisk. Dette må tilskrives andre forhold enn forventethet. Det ser ut til at bruken av imperfektivt aspekt i statement of fact-betydning, i imperativ og deontisk-modal infinitiv, slik disse verbalformene brukes i oppskrifter, er mer utbredt i bosnisk, kroatisk og serbisk enn i russisk. Dette stemmer med funn for de to språkene i futurum (Andelković 1979). I kapittelet om det teoretiske rammeverket vårt påpekte vi forbindelsen mellom imperativ og deontisk-modal infinitiv, og futurum.

Ad 5') Vi kan presentere formelt aspektbruken i både imperativ og deontisk-modal infinitiv ved hjelp av Kleins begrepsapparat. Vi har sett at en imperativ kan fungere som referansepunkt for en annen imperativ, og at en deontisk-modal infinitiv kan ha en slik rolle for en annen deontisk-modal infinitiv. Videre husker vi at preposisjonsfraser og imperfektive samtidigerundier kan fungere som T-AST for begge verbalformer, perfekte såvel som imperfektive.

Hypotese 5' kan altså nyanseres. Det virker fruktbart å bruke teoretiske abstrakter som referansepunkt, også for imperativ og infinitiv.

8.3 Konklusjon

Avslutningsvis kan vi trekke følgende overordnede konklusjoner:

- 1) Når en forsker sammenligner bruken av verbalaspekt i flere språk, er det

avgjørende at han eller hun tar hensyn til de enkelte verbenes semantikk, og dermed har klart for seg i hvilken grad de aktuelle verbene og/eller aspektparene i objektspråkene er ekvivalente. Kanskje er dette det nærmeste man kommer sammenlignende aspektologi.

- 2) Instruksjoner utgjør en brikke som mangler i puslespillet over aspektbruk i imperativ og infinitiv i slaviske språk. Eksisterende forskning kan bekrefte dette: Benacchio (2004:274) har sammenlignet aspektbruken i imperativ i russisk og sydslaviske språk. Hun konkluderer med at imperfektivt aspekt er mer utbredt i russisk enn i de sydslaviske språkene, og at bosnisk, kroatisk og serbisk er et av de språkene som bruker perfektivt aspekt mest. Hennes konklusjon er altså motsatt av vår.
- 3) Formelle begrepsapparater bør testes ut på aspektbruken i flere modale kontekster.

9. BIBLIOGRAFI

9.1 Ekserpert litteratur

9.1.1 Kokebøker

9.1.1.1 Bosniske, kroatiske og serbiske

9.1.1.1.1 Bosniske

Muratović, Ramo, *Kuhar gurman. Kulinarski recepti*, Zenica, Dom Štampe, u.å., 263 s.

9.1.1.1.2 Kroatiske

Cicigoj, Mario, *Jadranska kuharica: dalmatinska, primorska, istarska*, Zagreb, Sani-plus, 1996, 324 s.

Cvek, Viljam, *101 menu istarsko-primorske kuhinje*, Zagreb, Mladost, 1990, 267 s.

Lukež, Franko og Lovrić, Branko, (red.), *Istarska kuhinja. Gastronomsko turistički vodič*, Pula, Istarska naklada, 1982, 168 s.

Nadvornik, Zlatan, og Večerić, Slavko, *Zebrane jestvine hrvatskog zagorja*, Zagreb, Turistkomerc, 1991, 172 s.

Pavlović, Mira, *Domaći i udomaćeni kolači*, Zagreb, B-Graf, 1995, 367 s.

Pavlović, Mira, *Stara hrvatska kuharica ili pouka kako se gotove svakovrstna jela*, uvisst hvilken utg., Zagreb, B-Graf, 1882, 1995, 320 s.

Redžepi, Mustafafer, *Slatki Zagreb*, Zagreb, Mladost, 1990, 284 s.

Sagrak, Mirko og Boško, Tomislav, *Hrvatska kuharica*, (red. Marijan Sinković), Zagreb, Stvarnost, 1976, 248 s.

Šenoa, Marija i Zdenko, *Biskupski sladopek*, Zagreb, Školjska knjiga, 1993, 207 s.

9.1.1.1.3 Serbiske

Buranj, Marta, (red.), *Salate*, "Čarobni lonac", nr. 39, Petrovaradin, Melissa, 2005, 34 s.

Đurić, Cana, (red.), *Domaći kuvar*, 2. utg., Beograd, Prosveta, u.å., 2004, 389 s.

Marković, Spasenije-Pate, *Jugoslovenska kuhinja. Specijaliteti*, (tekn. red. Vilim Duler), Beograd og Zagreb, hhv. Jugoslavija og Mladost, 1962, 160 s.

Totović, Vida, *Vojvođanski kuvar*, (red. Mara Ilić), Novi Sad, Forum, 1960, 158 s.

9.1.1.2 Russiske

Budur, Natalija Valentinovna, et al., *Russkaja kukhnja*, "Russkij dukh", Moskva, OLMA-PRESS, 1999, 575 s.

Bur'janskaja, L. I., *750 salatov*, "Vkusnaja kniga", Moskva og Donetsk, Izdatel'stvo AST og Stalker, 2002, s. 409 s.

Ljakhovskaja, Lidija P., *Russkaja kukhnja*, Moskva, Èksmo press, 2004, 799 s.

Nikol'skaja, R. F., *Karel'skaja i fïnskaja kukhnja*, 2. utg., Petrozavodsk, Karelija, u.å., 2001, 335 s.

Smagin, Aleksej Mikhajlovič, *Kulinarnye recepty pravoslavnykh postov*, Minsk, Uradžaj,

1997, s. 351 s.

Uvarova, Ol'ga Ivanovna, *Bol'shaja povarennaja kniga. Bolee 1000 receptov na ljuboj vkus*, Moskva, Èksmo press, 2002, 512 s.

Vorob'eva, Ljudmila Ivanovna, *Kniga o vkusnoj i zdorovoj pišče*, uvisst hvilken utgave, Moskva, AST-PRESS SKD, 1939, 2002, 397 s.

Vorob'eva, T. M., et al. (red.), *Domašnee konservirovanie*, Moskva, Èksmo press, 2002, 315 s.

9.1.2 Nettsider

9.1.2.1 Bosniske, kroatisk og serbisk

9.1.2.1.1 Bosniske

<http://www.bosanski-kuhar.8m.com>

<http://www.castra.net/kuhinja>

<http://www.gamble.risjak.net>

<http://www.kuvar.de>

<http://www.mrakovic-meat-deli.com>

<http://www.plav-gusinje.com>

9.1.2.1.2 Kroatisk

<http://www.ezboard.com>

<http://www.iskon.hr>

<http://www.kkuhar.com>

<http://www.koestlin.hr>

<http://www.licitar.com.hr>

9.1.2.1.3 Serbisk

<http://www.bukovickabanja.com/latinica/kuvar>

<http://www.inet.co.yu/kuvar>

<http://www.kuvar.8m.com>

<http://www.njamnjam.co.yu>

9.1.2.2 Russisk

<http://www.aidigo.ru>

<http://www.eda-server.ru>

<http://www.kylinar.narod.ru>

<http://www.maslenitsa.ru>

<http://www.gala.net>

9.2 Ordbøker

9.2.1 Bosniske, kroatiske og serbiske

- Anić, Vladimir, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, 4. utg., Zagreb, Novi Liber, 1991, 2003.
Benson, Morton, *Sprskohrvatski-engleski rečnik*, 3. utg., Beograd, Prosveta, 1970, 1993.
Bujas, Željko, *Veliki hrvatski-engleski rječnik*, Zagreb, Nakladni zavod Globus, 1999.
Jahić, Dževad, *Školski rječnik*, "Trilogija o bosanskom jeziku", knjiga III, Sarajevo, Ljiljan, og Zenica, Ze-Company, 1999.
Moskovljević, Miloš, *Rečnik srpskog jezika*, Beograd, Gutenbergova galaksija, 2000.
Rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža og Školska knjiga, 2000.
Šarić, Ljiljana, og Wittschen, Wiebke, *Rječnik sinonima*, Bremen-Oldenburg og Zagreb, hhv. Universitätsverlag Aschenbeck & Isensee og Neretva D.O.O., 2003.

9.2.2 Russiske

- Berkov, Valerij, *Russisk-norsk ordbok*, 2. utg., Oslo, Universitetsforlaget, 1987, 1994.

X

9.2.3 Andre

- Kirkeby, Willy A., *Engelsk ordbok. Engelsk – norsk/norsk – engelsk*, Oslo, Forlaget eBok AS, 2001.

9.3 Litteraturliste

- Anđelković, Ivana, "Razlike u upotrebi glagolskog vida u ruskom i srpskohrvatskom jeziku", *Živi jezici*, nr. 21, 1979, ss. 43-62.
Anđelković, Sava, og Thomas, Paul Louis, "O kategoriji glagolskog vida u srpskom jeziku", *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 28/2, Beograd, 1999, s. 141-147.
Barnet, Vl., "K probleme jazykovej ekvivalentnosti pri sravnenii", *Sopostavitel'noe izučenie grammatiki i leksiki russkogo jazyka s češkim jazykom i drugimi slavjanskimi jazykami*, Moskva, Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 1983, s. 9-29.
Benacchio, Rosanna, "'Formy vežlivosti' i 'vežlivye formy' v ruskom imperative", *Kategorija skazuemogo v slavjanskikh jazykakh: modal'nost i aktualizacija*, "Slavistische Beiträge", nr. 305, München, Verlag Otto Sagner, 1993, s. 15-28.
Benacchio, Rosanna, "Glagol'nyj vid v imperative v južnoslavjanskikh jazykakh", *Sokrovennye smysli. Slovo. Tekst. Kul'tura. Sbornik statej v čest' N. D. Arutjunovoj*, Moskva, Jazyki ruskoj kul'tury, 2004, ss. 267-275.
Benacchio, Rosanna, "Konkurencija vidov, vežlivost i ètiket v ruskom imperative", *Russian Linguistics*, vol. 26, nr. 2, 2002, s. 149-178.
Benacchio, Rosanna, "Upotreblenie glagol'nogo vida v imperative v slavjanskikh jazykakh", *Obščnost i mnogoobraziennost slavjanskite ezici. Sbornik v čest na prof. Ivan Lekov*, seminar avholdt i Sofia 27. – 29. mai 1994, Lili Lašková (red.), Sofia, Akademično slavistično družestvo, 1997, ss. 62-67.

- Birkenmaier, Willy, "Thema-Rhema Gliederung und russischer Verbalaspekt", i *International Review of Applied Linguistics*, vol. 15, nr. 38, Heidelberg, 1977.
- Birjulin, L. A., "Permissiv i smežnye značenija russkogo imperativa", *Wiener Slavistischer Almanach*, 29 (1992), s. 203-219.
- Birnbaum, Henrik, *Studies on predication in Russian - II. On the predicative use of the Russian infinitive*, Santa Monica (California), The RAND Corporation, 1965, 251 s.
- Cann, Ronnie, *Formal semantics. An introduction* i "Cambridge textbooks in linguistics", J. Bresnan et al. (red.), Cambridge, Cambridge University Press, 1993, 344 s.
- Comrie, Bernard, *Aspect: an introduction to the study of verbal aspect and related problems*, Cambridge, Cambridge University Press, 1976, 142 s.
- Dahl, Östen, *Tense and aspect systems*, Oxford, Blackwell, 1985, 213 s.
- Dejanova, Marija, "Iz sârbohrvatsko-bâlgarskata sâpostavitelna aspektologija", *Bâlgarski ezik*, 26.6, 1976, ss. 459-467. (kn. 6).
- Dickey, Stephen, og Hutcheson, Julie, "Delimitative Verbs in Russian, Czech and Slavic", *American Contributions to the 13th International Congress of Slavists. Ljubljana 2003*, vol. 1: "Linguistics", Robert A. Maguire og Alan Timberlake (red.), Bloomington (Indiana), Slavica, 2003, s. 23-37.
- Dickey, Stephen, *Parametres of Slavic Aspect. A Cognitive Approach*, "Dissertations in Linguistics", Stanford (California), CSLI (Center for the Study of Language and Information) Publications, 2000, 316 s.
- Dowty, David R., "Thematic proto-roles and argument selection", *Language*, 67 (3): s. 547-619, 1991.
- Durst-Andersen, Per, Kap. 13 "Pragmatics: Imperative Frames and Modality", *Mental Grammar. Russian Aspect and Related Issues*, Columbus (Ohio), Slavica Publishers Inc., 1992, s. 179-198.
- Forsyth, J., *A Grammar of Aspect: Usage and Meaning in the Russian Verb*, Cambridge, Cambridge University Press, 1970.
- Galton, Herbert, *The Main Functions of the Slavic Verbal Aspect*, Skopje, Makedonska akademija na naukite i umetnostite, 1976, 307 s.
- Grickat, Irena, "Certaines particularités du verbe en serbo-croate", i *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, nr. XVIII, 1959, s. 137-143.
- Groot, Casper de, og Tommola, Hannu, (red.), *Aspect bound. A voyage into the realm of Germanic, Slavonic and Finno-Ugrian aspectology*, Dordrecht, Foris Publications Holland, 1984, 283 s.
- Grubor, Đuro, *Aspektna značenja*, Zagreb, Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, 1953, 440 s.
- Grønn, Atle, *The Semantics and Pragmatics of the Russian Factual Imperfective*, "Acta Humaniora", nr. 199, Oslo, Unipub AS, 2004, 288 s.
- Holk, André Georges Frédéric van, *The Semantic Spectrum of the Russian Infinitive*, Leiden, A. W. Sijthoff's uitgeversmaatschappij N.V., 1953, ss. 61-62, 84, 96-97, 101.
- Isačenko, A. V., "I: Formenlehre", i *Die russische Sprache der Gegenwart*, T I, Halle, Max Niemayer, 1962.
- Israeli, Alina, "Discourse analysis of Russian aspect: Accent on creativity", *Journal of Slavic Linguistics*, nr. 4.1, 1996, s. 8-49.
- Jakobson, Roman O., "Zur Struktur des russischen Verbums" (1932), *Selected writings*, Roman Jakobson, nr. 2, Haag/Paris, Mouton, 1971, s. 3-15.

- Khrakovskij, V. S., "Imperativnye formy NSV i SV v russkom jazyke i ikh upotreblenie", *Russian Linguistics*, nr. 12, 1988, s. 269-292.
- Klein, Wolfgang, "A time-relational analysis of Russian aspect", *Language*, 1995, 71(4), s. 669-95.
- Lyons, John, *Linguistic semantics. An introduction*, Cambridge, New York, Melbourne, Cambridge University Press, 1995, 376 s.
- Lyons, John, kap. 16 "Mood and illocutionary force" og kap. 17 "Modality" i *Semantics* 2, 2. utg., Cambridge, London, New York, Melbourne, Cambridge University Press, 1977, 1979, s. 725-849.
- Matthiassen, Terje, *Russisk grammatikk*, 2. utg., Oslo, Universitetsforlaget, 1990, 1996.
- Maurice, Florence, *Der modale Infinitiv in der modernen russischen Standardsprache*, "Slavistische Beiträge" nr. 340, München, Verlag Otto Sagner, 1996.
- Mihailović, Mihailo, *Tempus und Aspekt im Serbokroatischen Präsens*, "Slavistische Beiträge" nr. 5, München, Verlag Otto Sagner, 1962, 64 s.
- Myrkin, Viktor Jakovlevič, *Vid i vremja glagola v russkom i nemeckom jazykakh/sopostavitel'nyj analiz*, Leningrad, Vologodskij gosudarstvennyj pedagogičeskij institut, 1989, s. 49-50.
- Mønnesland, Svein, "Bosnisk, kroatisk og serbisk", *Standardspråk underveis. Historien til åtte orientalske og østeuropeiske språk*, Gammelgaard, Karen, et al. (red.), Oslo, Unipub, 2004.
- Mønnesland, Svein, *Bosnisk, kroatisk, serbisk grammatikk*, Oslo, Sypress, 2002.
- Mønnesland, Svein, "Glagolski vid u hrvatskome jeziku", *Zagrebačka slavistička škola. Zbornik radova 2002*, Stipe Botica (red.), Zagreb, FF press, 2003, s. 21 – 31.
- Mønnesland, Svein, "The Slavonic frequentative habitual", i C. de Groot og H. Tømmola (red.), *Aspect bound*, Dordrecht, Foris, 1984, s. 53-76.
- Obst, Ulrich, "Zum Vergleich des Aspekt- und Tempussystems im Russischen, Kroatischen und Serbischen", *Suvremena lingvistika*, Vesna Muhvić-Dimanovski (red.), nr. 20, 1994, 1(37), s. 35-58.
- Padučeva, Elena Viktorovna, kap. 5 "Semantika i pragmatika nesoveršennogo vida imperativa", *Semantičeskie issledovanija. Semantika vremeni i vida v russkom jazyke. Semantika narrativa*, "Jazyk. Semiotika. Kul'tura", Moskva, Škola "Jazyki russkoj kul'tury", 1996, s. 66-83.
- Palmer, F. R., *Mood and Modality*, "Cambridge Textbooks in Linguistics", 2. utg., Cambridge, Cambridge University Press, 1986, 2001.
- Petrukhina, Elena Vasil'evna, *Aspektual'nye kategorii glagola v russkom jazyke v sopostavlenii c češskim, slovackim, pol'skim i bolgarskim jazykami*, Moskva, Izdatel'stvo moskovskogo universiteta, 2000, 254 s.
- Petrukhina, Elena Vasil'evna, "Sopostavitel'noe izučenie kategorii glagol'nogo vida v slavjanskikh jazykakh i semantičeskie universalii", i *Synchroniczne badania porównawcze systemów gramatycznych języków słowiańskich*, Warszawa, 1992.
- Rassudova, Ol'ga Petrovna, Kap. 3 og 4, hhv. "Aspectual Usage in the Infinitive", "Aspectual Usage in the Imperative Mood", *Aspectual usage in modern Russian*, Moskva, Russkij jazyk, oversatt fra russisk i 1984.
- Rassudova, Ol'ga Petrovna, "Upotreblenie vidov glagola v forme infinitiva", s. 91-127, "Upotreblenie vidov glagola v povelitel'nom naklonenii", s. 128 – 141, *Upotreblenie vidov glagola v sovremennom russkom jazyke*, 2. utg., u.å., 1982.

- Ružić, Rajko Hariton, *The Aspects of the Verb in Serbo-Croatian*, i "University of California Publications in Modern Philology", Berkeley og Los Angeles, University of California Press, 1943, 150 s.
- Ridjanović, Midhat, *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbo-Croatian*, Cambridge (Massachusetts), Slavica Publishers Inc., 1976, 147 s.
- Smith, Carlotta S., Del 1 og kap. 10 del 2, "The Aspectual System of Russian", *The Parameter of Aspect*, "Studies in Linguistics and Philosophy", nr. 43, 1997, 349 s.
- Stanojčić, Živojin, et al., *Savremeni srpskohrvatski jezik i kultura izražavanja*, Beograd og Novi Sad, hhv. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva og Zavod za izdavanje udžbenika, 1989.
- Stevanović, Mihailo, *Savremeni srpsko-hrvatski jezik II*, Beograd, 1969, ss. 546 og 700.
- Šarić, Ljiljana, "Temporal Adverbial Quantifiers and Aspect Choice in Croatian", *Journal of Slavic Linguistics*, 9(1): 155-169, 2001.
- Šaronov, Igor', "O tolkovanii vidovykh form russkogo pobuditel'nogo imperativa", *Russian Language Journal*, 1992, XLVI, ss. 153-155.
- Šmel'ev, D. N., "O značenii vida v povelitel'noj naklonenii", *Russkij jazyk v škole*, nr. 4, 1959.
- Timberlake, Alan, "Reichenbach and Russian aspect", i *The Scope of Slavic Aspect*, M. Flier og A. Timberlake (red.), Columbus (Ohio), Slavica Publishers, 1985, s. 153-168.
- Veyrenc, Jaques, *Les propositions infinitives en russe*, i "Bibliothèque russe de l'institut d'études slaves", tome LII, Paris, Institut d'études slaves, 1979.
- Zaliznjak, Anna A., og Šmel'ev, Aleksej D., *Vvedenie v russkuju aspektologiju*, Moskva, Jazyki russkoj kul'tury, 2000.